

AIDWATCH 2017

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÁ
SPOLUPRÁCE A HUMANITÁRNÍ POMOC:
S JAKOU VIZÍ JE DÁLE ROZVÍJET?

Pohled FoRS - Českého fóra pro rozvojovou spolupráci

České fórum pro rozvojovou spolupráci
Czech Forum for Development Co-operation

VYDALO FORS – ČESKÉ FÓRUM PRO ROZVOJOVOU SPOLUPRÁCI - V ROCE 2017

ISBN 978-80-906446-0-1

FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci je platformou českých nestátních neziskových organizací a dalších neziskových subjektů, které se zabývají rozvojovou spoluprací, rozvojovým vzděláváním a humanitární pomocí. FoRS bylo založeno patnácti NNO v roce 2002. Sdružuje na 40 nestátních neziskových organizací, mezinárodních organizací, univerzit a dalších institucí.

© FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci
Vladislavova 1460/12, 110 00 Praha 1

www.fors.cz

Tel.: +420 222 522 480

Publikaci zpracovaly Jana Miléřová a Katarína Šrámková (FoRS) s přispěním členek a členů pracovních skupin FoRS. Poděkování patří Michale Ditych Lenc (FoRS), Petře Šrůtkové a Barboře Plecháčkové (stážistky FoRS), dále pak Lence Pánkové (ARPOK), Mirce Jirůtkové (Český červený kříž), Tomáši Kommovi, Petře Skalické a Marku Štysovi (Člověk v tísni), Danielu Svobodovi (DWW), Ondřeji Kopečnému a Kláře Sutlovičové (Glopolis), Kristýně Hrubanové (NaZemi) a Terezii Imlaufové (Siriri).

Za poskytnuté informace a konzultace autorky děkují paní Haně Volné, zástupkyni ředitele Odboru rozvojové spolupráce a humanitární pomoci Ministerstva zahraničních věcí, a panu Michalu Kaplanovi, řediteli České rozvojové agentury.

Grafická úprava a sazba: Lucie Žďánská

Jazykové korektury: Daniela Mrázová

Fotografie na titulní straně:

Zprostředkování pitné vody v Etiopii, © Člověk v tísni, 2016 (foto: Monika Ticháčková)

Pracovník balírny z fairtradového družstva Coobana v Panamě, © Ekumenická akademie, 2016

Evaluace znalostí dětí prvních tříd, jejichž učitelé absolvovali školení programu *Škola hrou* ve Středoafričské republice, © SIRIRI, 2017 (foto: Fabrice Martin)

Tisk: Kopírování Havránek, Jungmannova 3, Praha 1

Česká rozvojová agentura

Tento dokument bylo možné připravit díky finančním prostředkům České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR. Stanoviska zde uvedená jsou pohledem FoRS a nevyjadřují postoj poskytovatelů dotace.

OBSAH

Úvod	1
1 Mezinárodní závazky a nové výzvy v rozvoji i pro ČR.....	2
1.1 Aktuální tendence v mezinárodní rozvojové spolupráci.....	3
1.2 Oficiální rozvojová pomoc a s ní související závazky pro ČR.....	4
1.3 Efektivnost rozvoje – jak účinně odpovídat na rozvojové výzvy.....	7
2 Česká zahraniční rozvojová spolupráce – zhodnocení a výzvy pro další strategické období.....	10
2.1 Nová strategie a priority ZRS pro období do roku 2030	10
2.2 Objem české rozvojové pomoci – kolik a kam	13
2.3 Role občanské společnosti v rozvoji a podmínky pro její strategické zapojení do ZRS	20
3 Humanitární pomoc ČR.....	27
4 Globální rozvojové vzdělání a osvěta – nezbytné pro odpovědnou společnost i podporu ZRS ČR.....	32
Závěr a doporučení	37
Použité zdroje a odkazy.....	40
Seznam zkratk.....	46
Seznam boxů.....	47
Seznam grafů	48

ÚVOD

Od roku 2008 vydává FoRS pravidelně hodnocení zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS) České republiky za uplynulé období z pohledu nestátních neziskových organizací (NNO) a jiných organizací občanské společnosti v něm sdružených jako tzv. českou zprávu Aidwatch. Předkládá v ní i doporučení odpovědným institucím české státní správy, politické reprezentaci a dalším zainteresovaným stranám.

Aktuální zpráva se zaměřuje na kvalitu a objem rozvojové spolupráce ČR ve vztahu k současnému globálnímu kontextu a mezinárodním tendencím, cílům udržitelného rozvoje a dlouhodobým závazkům, soustředí se na přípravu strategie zahraniční rozvojové spolupráce ČR na období 2018–2030. Zvláštní pozornost věnuje i třem součástem systému české ZRS – humanitární pomoci, globálnímu rozvojovému vzdělávání (GRV) a osvětě a roli nestátních neziskových organizací v ZRS. Na konci každé kapitoly, resp. podkapitoly, zpráva shrnuje pohled a doporučení FoRS k danému tématu a částečně také navazuje na doporučení z předcházející Aidwatch 2015.

1. MEZINÁRODNÍ ZÁVAZKY A NOVÉ VÝZVY V ROZVOJI I PRO ČR

Svět prochází výraznými proměnami, které mají pro rozvoj závažné důsledky. Podílejí se na nich faktory jako prudká urbanizace a růst městské chudoby, klimatické změny, vzestup ekonomické a politické moci rozvíjejících se zemí, nedostatek přírodních zdrojů, narážení na ekologické a fyzikální limity planety i neustálý pokrok v technologiích a inovacích. Tyto trendy s sebou nesou **nerovnoměrné rozložení přínosů globalizace, zvyšování společenských nerovností** mezi zeměmi i uvnitř nich a také **častější a komplexnější krize**, společenské i přírodní. Výrazně tak mění podstatu a rozmístění globální a regionální chudoby.

Přijetím Agendy 2030 s jejími cíli udržitelného rozvoje (SDGs – Sustainable Development Goals)¹ potvrdilo mezinárodní společenství změnu přístupu k řešení globálních problémů. Ten dále doplnilo mezinárodními závazky o financování rozvoje dohodnutými v Addis Abebě (tzv. Addis Ababa Action Agenda – AAAAA²), Pařížskou dohodou o klimatických změnách³ a závěry Globálního partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci přijatými v Nairobi (tzv. Nairobi Outcome Document⁴). Aby se tyto ambice naplnily, bude zapotřebí vynaložit podstatně více zdrojů pro udržitelný rozvoj, ale také zapojit všechny země a aktéry a více se zaměřit na vytváření fungujících partnerství, účinné rozdělování financí, transparentnost a zodpovědnost. Tedy důležité principy efektivnosti rozvoje, které zajistí pozitivní dopad na životy těch nejchudších a nejvíce přehlížených skupin lidí bez ohledu na to, kde žijí. Shoda panuje též na tom, že na chudobu je potřeba nahlížet v jejích různých dimenzích a s ohledem na různou míru znevýhodnění chudých lidí. Nejde tedy jen o výši příjmu, ale také o přístup ke zdravotní péči a vzdělávání, zajištění důstojné práce, kvalitu životního prostředí, bezpečnost aj⁵.

BOX 1

CO JE ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE A TZV. OFICIÁLNÍ ROZVOJOVÁ POMOC

Zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS) je specifickým nástrojem zahraniční politiky ČR pomáhajícím zlepšit životní podmínky a zajistit lidskou důstojnost nejchudších a zranitelných skupin obyvatelstva v rozvojových zemích. **Zaměřuje se na socioekonomický pokrok, odstraňování chudoby a snižování nerovností.** Přispívá k vyšší odolnosti společnosti i jednotlivců vůči budoucím krizím a ke schopnosti reagovat na přírodní i lidmi způsobené otřesy včetně klimatických změn. Zlepšuje vládnutí, začleňuje nejrozdílnější společenské skupiny do rozhodování, zvyšuje sociální spravedlnost, dostupnost veřejných statků, efektivní využívání přírodních zdrojů a zajišťuje další podmínky pro udržitelný rozvoj.

Na podporu rozvoje, i mimo ZRS, poskytuje ČR **oficiální rozvojovou pomoc (ODA)**. Ta představuje **veškeré vykazatelé prostředky** (finanční toky, technickou pomoc a komodity) poskytnuté ze státního rozpočtu a dalších veřejných rozpočtů na účely podpory socioekonomického rozvoje partnerských zemí **v souladu s metodikou Výboru pro rozvojovou spolupráci OECD (OECD DAC)**. Ta mimo jiné umožňuje započítat pouze půjčky a granty s minimálně 25% grantovou složkou, tzn. půjčky se zvýhodněným charakterem (viz OECD 2016g). Dárcovské země a mezinárodní instituce se zavázaly na rozvojovou pomoc poskytovat určitý podíl HND, ČR by měla do roku 2030 dosáhnout podílu 0,33 % HND.

¹ Agenda 2030 byla přijata na Valném shromáždění OSN v roce 2015. Staví na univerzálnosti globálních problémů, holistickém přístupu k jejich řešení, potřebě transformace modelů chování společnosti, naplňování lidských práv a rovnosti mužů a žen aj. Posouvá úsilí řešit základní příčiny nerovnosti, chudoby, klimatických změn, ztráty biodiverzity, diskriminace a sociálního vyloučení (OSN 2017c).

² OSN 2015a.

³ OSN 2015b.

⁴ GPEDC 2016.

⁵ Viz OPHI 2015. Podle nedávných analýz plošně rozšířená chudoba ustupuje kapsám chronické chudoby. Až 60 % multidimenzionálně chudých žije v kapsách chudoby mimo nejméně rozvinuté země (LDCs) – viz Green, D. 2015.

1.1 AKTUÁLNÍ TENDENCE V MEZINÁRODNÍ ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCI

V posledních letech lze na mezinárodní úrovni sledovat v přístupech k rozvojové spolupráci tyto základní tendence, které se projevují i v české ZRS:

- 1/ Rozvojová spolupráce funguje jako investice**, za niž chtějí donorské země získat **maximální přínos v poměru k vynaloženým prostředkům** (value-for-money) a ukázat jasnou souvislost mezi pomocí a dosaženými rozvojovými výsledky (payment for results).
- 2/ Rozvojová spolupráce je využívána jako nástroj národní bezpečnostní a (proti)migrační politiky na úkor jejího hlavního cíle**, kterým je vymýcení chudoby. Řada donorských států se dlouhodobě snaží vtěsnat do rozvojové spolupráce ekonomické, bezpečnostní a jiné cíle domácí a zahraniční politiky a zohledňuje je při používání finančních nástrojů a rozpočtu na ZRS. Tato tendence se promítá především do 1) **zahrnování výdajů na uprchlíky** v přijímající zemi do ODA či dokonce jejich financování z rozpočtu rozvojové spolupráce bez ohledu na existující pravidla OECD DAC⁶; 2) **tzv. sekuritizace**, kdy nástroje a prostředky ZRS jsou využívány k naplňování cílů bezpečnostních politik donorských zemí místo toho, aby na prvním místě zvyšovaly životní úroveň chudých lidí a přispívaly k socioekonomickému rozvoji rozvojových zemí⁷.
- 3/ Donoři se stahují z komplikovaného prostředí nejméně rozvinutých zemí (LDCs), křehkých a konflikty zasažených zemí.** Přitom právě ty jsou nejvíce postiženy chudobou a nemají dost kapacit ani struktury a finance na řešení rozvojových problémů. Oficiální rozvojová pomoc ze zahraničí u řady z nich tvoří hlavní část financování rozvoje. Současná rozvojová praxe se vesměs nedostatečně vyrovnává s dlouhodobými problémy těchto států.
- 4/ Jsou upřednostňovány velké projekty na úkor diverzity realizátorů a inovativních řešení.** Donorské země řeší zdánlivě protichůdný požadavek na růst výdajů na rozvoj, ale bez odpovídajícího růstu

transakčních nákladů, tedy bez navýšení např. počtu úředníků, kteří by finance spravovali. Následně upřednostňují komplexnější projekty velkých konsorcií realizátorů, které z jejich pohledu mají větší šanci dosáhnout trvalejších systémových změn prostředí v rozvojových zemích. Tento přístup vytlačuje menší, izolované projekty a znamená méně zdrojů pro menší, často i místní organizace a jejich lokální řešení „šitá na míru“.

- 5/ Finanční prostředky jsou přidělovány přímo do rozvojových zemí.** Donoři ve snaze posilovat vlastnictví rozvojových priorit v rukou partnerských zemí vynechávají prostředníky-realizátory z donorských zemí. Toho se částečně dotýká i tzv. odvažování pomoci ve smyslu nepodmiňovat poskytování finančních prostředků na rozvoj partnerským zemím odběrem služeb a/či zboží ze země donora⁸. Parametry pro to, co je pokládáno za vázanou pomoc, určuje OECD DAC⁹. Záměrem procesu je zefektivnit poskytování ODA, maximalizovat její dopady a eliminovat prosazování vlastních ekonomických zájmů dárcovských zemí prostřednictvím rozvojové spolupráce. Tato tendence nutně neznamená snížení zdrojů pro realizátory z donorských zemí, ale klade důraz na nové přístupy.

⁶ Metodika OECD DAC umožňuje vykazovat za určitých podmínek jako ODA i další položky z veřejných rozpočtů donorů, jako jsou např. výdaje na uprchlíky v přijímající zemi během prvního roku po jejich přijetí. V souvislosti s migrační vlnou do EU v roce 2015 tak prokazatelně největší nárůst ODA vykázaly země, které na svém území přijaly nejvíce uprchlíků – Řecko, Německo a Maďarsko. Každá země si také vykládá „první rok pobytu“ jinak, takže je obtížné určit, nakolik členské státy dodržují pravidla vykazování financí pro OECD. Viz CONCORD 2016a a OECD 2017c.

⁷ Lidská bezpečnost (human security) ve smyslu zajištění osobního bezpečí, ale také přístupu ke spravedlnosti, zdravotní péči a dalším základním službám je nezbytným předpokladem pro rozvoj nejen v zemích ohrožených konflikty a nestabilních zemích. Fakt, že udržitelný rozvoj není možný bez základní bezpečnosti, znamená, že jakákoliv „bezpečnostní“ aktivita bude rozvojová nebo bude mít pozitivní rozvojový přínos. Viz briefing paper Saferworld 2011 a Furness, M. a Gänzle, S. 2012.

⁸ V současnosti je mezinárodní rozvojová spolupráce nastavena tak, že více než polovina kontraktů na realizaci rozvojových projektů uzavřených s firmami se týká firem ze zemí dárců (DIIS 2009).

⁹ V rámci OECD DAC panuje shoda, že dotace pro organizace občanské společnosti z dárcovských zemí (netýká se výběrových řízení na veřejné zakázky, v případě že nejsou mezinárodně otevřené) by měly být považovány za nevázané. Hlavními důvody „sdílené nevázanosti“ jsou základní princip neziskovosti občanského sektoru a také vnímaná přímá vazba nestátních neziskových organizací ze zemí dárců na lokální občanskou společnost v partnerských zemích.

AKTUÁLNÍ MEZINÁRODNÍ TENDENCE

- 1/ **Zahraniční rozvojová spolupráce má nezastupitelnou roli v odstraňování chudoby a snižování nerovnosti** ve světě. Úspěšnost ZRS je nutné hodnotit podle přínosů pro nejzranitelnější skupiny obyvatel v souladu s univerzálním principem cílů udržitelného rozvoje (SDGs) „neponechat nikoho stranou“.
- 2/ **Prokazovat měřitelné výsledky** a dopady rozvojových aktivit je důležité pro všechny aktéry, kteří čerpají veřejné zdroje nebo jednají ve jméno rozvoje. Úsilí se proto musí soustředit na **porozumění, vyhodnocení a komunikaci toho, co, kde a jak poskytovat a co bylo dosaženo skrze ZRS**. Nestačí jen prezentovat úspěchy, ale je potřebné umět i dobře interpretovat případné neúspěchy a učit se z chyb.
- 3/ **ČR se musí vyvarovat využívání ZRS pro prosazování krátkodobých politických cílů** a musí nadále směřovat úsilí a prostředky k naplňování dlouhodobých strategických cílů ZRS, tedy k vymýcení chudoby a nerovnosti, a podpoře odolnosti chudých lidí v rozvojových zemích. Tomu musí odpovídat i konkrétní praxe v podobě realizovaných programů, projektů a používaných nástrojů ZRS.
- 4/ **Efektivně nastavená ZRS v dlouhodobém horizontu skutečně přispívá ke zvýšení globální bezpečnosti**. Nicméně ZRS **nemá být nástrojem bezpečnostní ani migrační politiky ČR**. Zajištěním přístupu ke kvalitní zdravotní péči, vzdělání a pitné vodě, budováním demokratických institucí aj. totiž ZRS přispívá ke stabilitě a prosperitě oblastí, ze kterých by lidé byli jinak nuceni odcházet. ČR by se měla zapojovat do bezpečnostní spolupráce na evropské úrovni, a to opět s jasným stanovením mantinelů mezi evropskou rozvojovou spoluprací a evropskou bezpečnostní politikou.
- 5/ **Východiskem rozvojové spolupráce musí být rozvojové potřeby partnerských zemí a jejich obyvatel**, nikoliv komerční či investiční zájmy ČR jako donora. To ovšem nevylučuje možnou návaznou ekonomickou spoluprací.
- 6/ **Apriorní preferování velkých projektů bez posouzení toho, zda skutečně mají rozvojový přínos, může mít problematické důsledky** – k těm lze řadit nedostatečné zohlednění přidané hodnoty a know-how konkrétních subjektů zapojených do menších projektů, omezení podpory inovativních partnerství, menší ochotu riskovat a zkoušet nová řešení a také omezení diverzity realizátorů, jak z občanského, tak soukromého sektoru.

1.2 OFICIÁLNÍ ROZVOJOVÁ POMOC A S NÍ SOUVISEJÍCÍ ZÁVAZKY PRO ČR

Financování pro podporu udržitelného rozvoje zahrnuje komplexní škálu soukromých, veřejných a „smíšených“ *blended* finančních nástrojů. Pro dosažení cílů udržitelného rozvoje (SDGs) jsou nutné nové a dodatečné zdroje. Přesto zásadní význam stále mají veřejné instituce a veřejné prostředky, specificky **oficiální rozvojová pomoc** (ODA). Ze své povahy a určení mají totiž garantovat základní standard blahobytu *well-being* a zajištění přístupu k veřejným službám, jako je základní zdravotní péče, vzdělání, přístup k pitné vodě a sanitaci aj. Jiné zdroje, vč. těch soukromých, sice často ODA převyšují, jejich povaha, vlastnosti a distribuce ale neumožňují je explicitně zaměřit na vymýcení chudoby a umístit je do sektorů klíčových pro rozvoj, jako je vzdělávání, zdravotní péče aj.¹⁰

ODA je nezbytná zejména v nejchudších zemích (LDCs) a tzv. křehkých zemích, které nedisponují dostatečnými financemi pro naplňování SDGs¹¹. Aktuální data ale ukazují, že do LDCs směřuje jenom třetina světové ODA a že tento podíl klesá¹². Tomuto trendu odpovídá i meziroční pokles poskytnuté dvoustranné rozvojové pomoci členů DAC do LDCs za rok 2016 o 4 % (zhruba 24 mld USD)¹³.

Otázku financování udržitelného rozvoje řešila Třetí konference OSN o financování rozvoje. Její závěrečný dokument **Akční agenda z Addis Abeby (AAAA)**¹⁴ potvrdil řadu důležitých rozvojových závazků, které – pokud je donoři budou skutečně naplňovat – mohou hrát důležitou roli v dosahování SDGs v partnerských rozvojových zemích:

- **Financování SDGs musí v první řadě plynout z domácích zdrojů**, získaných zejména efektivním výběrem daní a ze soukromé sféry. Mezinárodní veřejné finance, včetně oficiální rozvojové pomoci¹⁵, mají být katalyzátorem pro mobilizaci dodatečných zdrojů, veřejných i soukromých.
- **Vyspělé státy by měly poskytovat ODA ve výši již dříve stanovených závazků** s tím, že termín pro jejich dosažení byl posunut z roku 2015 do roku 2030. Většina donorských zemí za svými závazky zaostává. Největší investiční mezery přetrvávají v oblastech vzdělávání, zemědělství, infrastruktury

¹⁰ Přehled všech toků veřejných a soukromých financí pro rozvoj mezi lety 1960 až 2014 viz OECD (2017a). Statistiky za rok 2015 viz OECD 2016b. Statistiky OECD DAC dokládají také význam ODA pro sektor vzdělávání v partnerských zemích OECD 2016k.

¹¹ Bond 2015b a OECD 2015d.

¹² OECD 2016i.

¹³ Předběžné statistiky OECD DAC k ODA 2016, viz OECD 2017b.

¹⁴ Všechny dokumenty ke konferenci viz OSN 2015b.

¹⁵ V roce 2015 například ODA představovala 170,6 z celkových 206,3 mld. USD veřejných rozvojových financí (OECD 2016j).

PŘEHLED ZÁKLADNÍCH MEZINÁRODNÍCH ZÁVAZKŮ V OBLASTI FINANCOVÁNÍ ROZVOJE

- Do roku 2030 ročně vynakládat na ODA 0,7 % HND dárcovské země a směřovat 0,15 až 0,20 % HND do nejméně rozvinutých zemí (LDCs).
- EU má do roku 2030 kolektivně dosáhnout též 0,7 % ODA/HND a do LDCs vydávat rozvojovou pomoc ve výši minimálně 0,20 % HND.
- Členské země přistoupivší do EU po roce 2002 se zavázaly dosáhnout ODA ve výši 0,33 % HND do roku 2030.

Zdroj: OSN (2015a)

ry a ochrany životního prostředí, které mají přitom pro snížení chudoby klíčový význam.

- **Je nutné zlepšit mezinárodní spolupráci v oblasti daní a zamezování daňových úniků**¹⁶ včetně agresivní daňové optimalizace zejména nadnárodních společností (TNCs) a přesouvání zisků, které stojí rozvojové země stovky miliard dolarů ročně a převyšují rozvojovou pomoc ze států OECD¹⁷.
- **Je třeba snížit nezákonné finanční toky** [*illicit financial flows*] **do roku 2030 s cílem zcela je odstranit**. Tyto toky spolu s agresivním vyhýbáním se placení daní, repatriací zisků a splácením státních dluhů připravují rozvojové země o potřebné zdroje.
- **Je nezbytné překlenout investiční mezeru pro základní infrastrukturu v rozvojových zemích**. Podle odhadů chybí mezi 1 až 1,5 triliony USD ročně¹⁸. Nové investiční partnerství pro udržitelný rozvoj má během následujících pěti let pro infrastrukturní projekty v rozvojových zemích mobilizovat 100 mld. USD ze soukromých financí¹⁹.
- **Je třeba směřovat financování do nízkouhlíkového rozvoje** podporujícího odolnost vůči klimatickým

změnám. Veřejné a soukromé investice do inovací a čistých technologií jsou potřeba, přičemž nové technologie nesmějí nahrazovat úsilí pro efektivní využívání přírodních zdrojů a snižování objemu odpadu²⁰.

- **Je nutné mobilizovat větší domácí podporu plnění závazků v oblasti ODA – prostřednictvím osvěty**, poskytování dat o efektivnosti pomoci a prezentování hmatatelných výsledků²¹. Donoři mají zajistit, aby ODA byla využívána efektivně. S tím souvisí i potřeba posilovat předvídatelnost skrze indikativní plány pro naplňování závazků, transparentnost, včetně sledování a vykazování prostředků vynaložených na opatření podporující rovnost pohlaví a posilování role žen²².

S ohledem na aktuální pojetí zahraniční rozvojové spolupráce a na nutnost reagovat na její roli v novém rámci udržitelného rozvoje probíhá od roku 2012 na půdě **OECD DAC aktualizace konceptu a měřitelnosti ODA**. Základní otázky a směry vedené debaty jsou uvedeny níže.

- Vyzkazování rozvojové pomoci má **lépe reflektovat význam aktivit**, jako jsou boj proti klimatickým změnám, potřeba mírových misí, boj proti terorismu²³, pomoc uprchlíkům či zapojení soukromého sektoru při naplňování cílů udržitelného rozvoje.
- Hlavním kritériem pro posuzování vykazovaných aktivit má zůstat **rozvojové zaměření** s ohledem na jejich význam pro snižování chudoby.
- Do ODA budou i po roce 2015 započítávány **jen veřejné rozvojové finance**.
- Je diskutabilní, nakolik umožnit donorům zahrnovat do ODA bezpečnostní výdaje s ohledem na **efektivnost rozvojové spolupráce a principy nestrannosti a nezávislosti**²⁴.
- Otevírá se možnost započítávat dosud nevykazované výdaje dárců. Konkrétně jde o nastavení **parametrů výdajů na podporu aktivit soukromého sektoru, včetně tzv. blendingu, tedy smíšených prostředků z veřejných a soukromých zdrojů** (viz Box 3).

¹⁶ Česká republika nepatří mezi státy označované za daňové ráje, a tedy nepřispívá přímo k nelegálnímu odlivu kapitálu z rozvojových zemí. V souvislosti s podporou mobilizace domácích zdrojů by však ČR měla na úrovni OECD, EU i v národní legislativě podporovat to, aby rozvojové země měly přístup k informacím o vlastnické struktuře firem a účetních datech nadnárodních společností a aby tyto informace byly zcela nebo alespoň částečně veřejné.

¹⁷ Například ze 100 miliard dolarů, které byly uloženy na anonymních kontech švýcarské pobočky globální banky HSBC mělo 51 miliard vazbu na osoby v rozvojových zemích (ICIJ 2017). Podle studie Eurodad je v daňových rájích uloženo až 30 % objemu bohatství s vazbou na obyvatele zemí globálního Jihu (Glopolis 2015). Podle pracovní studie Mezinárodního měnového fondu (MMF) je dopad daňových úniků na HDP rozvojových zemí třikrát vyšší než v případě zemí OECD, rozvojové státy ročně ztrácejí kvůli únikům daní 200 mld. USD, přičemž celková ODA činí cca 150 mld. USD/rok. (MMF 2014). Užitečný přehled aktuálních odhadů různých mezinárodních institucí poskytuje rovněž Petr Janský ve své studii Estimating the Cost of International Corporate Tax Avoidance: The Case of the Czech Republic (Janský, P. 2016).

¹⁸ Viz odhad OSN 2015d (odst. 23).

¹⁹ Tamtéž, odst. 17.

²⁰ AAAAA Outcome Document, odst. 17 (OSN 2015a).

²¹ Viz např. Axman, J. a Haiderová, J. 2016.

²² AAAAA Outcome Document, odst. 53 (OSN 2015a).

²³ V současnosti pravidla DAC umožňují v rámci ODA vykazovat aktivity související s bezpečností, jako je prevence násilného extremismu, výcvik příslušníků ozbrojených sil partnerské země v některých nebojových oblastech či spolupráce s policejní složkou nad rámec běžných policejních úkonů na pomoc občanům, viz OECD 2016a.

²⁴ Eurodad 2017.

PŘÍLEŽITOSTI A KRITÉRIA PRO BLENDING

O soukromé investice – domácí i zahraniční – partnerské vlády stojí, takže jejich podpora prostřednictvím veřejných rozvojových financí, včetně ODA, je legitimní. Musí být však v souladu s prioritami národních rozvojových strategií, ne vyplývat ze zájmů donorské země a zapojeného soukromého aktéra. Důležitou roli mohou smíšené veřejno-soukromé finance sehrát například při:

- podpoře rozvoje místních mikro, malých či středních firem (MSMEs), kterým právě tyto finance mohou pomoci překlenout úvěrová omezení;
- podpoře projektů, kde má angažování soukromého sektoru potenciál přispět k otevření nových trhů, ze kterých by mohli profitovat chudí. Příkladem jsou investice do firem vyrábějících obnovitelnou energii či generika léčiv;
- podpoře rozvoje především v LDCs, které nejsou pro investory tak lákavé jako země se středním příjmem (MICs – Middle Income Countries).

Státy a rozvojové instituce pak musí jasně definovat pravidla, jak a kdy je možné a vhodné použít veřejné rozvojové prostředky na mobilizaci dalších prostředků ze soukromých zdrojů. Příkladem kritérií jsou:

- zacílení na podporu udržitelného rozvoje a vyměření chudoby;
- dodržování lidských práv a ochrany životního prostředí i klimatu ze strany zainteresovaných firem;
- naplňování principů efektivnosti rozvoje (viz Box 5);
- prokazatelná finanční a rozvojová adicionalita;
- monitoring naplňování cílů a nezneužívání podpory z veřejných prostředků ODA;
- aktivity, které posilují, ne oslabují veřejný sektor v partnerské zemi;
- kvalitní evaluace projektů a jejich dopadů;
- transparentní účtování skutečných nákladů – donoři musí měřit skutečné dotace a započítávat do ODA jenom položky, které spadají do její definice a které skutečně přispívají k rozvoji v partnerské zemi;
- podporovat business model pro rozvoj místního podnikatelského prostředí, včetně domácího finančního sektoru;
- přispívat především k rozvoji místních MSMEs.

Zdroj: Oxfam 2017

- Nejasnosti panují u **nově prosazovaného kritéria dodatečnosti** (adicionality)²⁵. Oproti **zavedenému kritériu koncesionality**, tedy zvýhodněných půjček a úvěrů partnerským zemím²⁶, u dodatečnosti zatím v praxi neexistuje nezávislý systém vyhodnocování²⁷.
- Mezi další návrhy s ekonomickým přínosem spíše pro donory než s rozvojovým přínosem pro partnerské země patří snaha o umožnění toho, aby do ODA bylo **možné započítávat poskytnuté záruky rizik, včetně vývozních úvěrů, ze kterých má profit pouze firma ze země donora**²⁸.

Paralelně s debatou k reformě definice ODA se otevřela příprava nového indikátoru nazvaného „celková oficiální podpora pro udržitelný rozvoj“ (TOSSD), který by měl obsáhnout široké spektrum aktivit podporujících udržitelný rozvoj, ale nespádajících pod ODA, a tedy lépe měřit tzv. rozvojové úsilí dárců. TOSSD by také měl opustit dělení zemí na „rozvojové“ příjemce a „rozvinuté“ dárcy. Přidanou hodnotou by mělo být i to, že pomůže lépe mapovat a mobilizovat zdroje pro dosažení cílů udržitelného rozvoje, aniž by došlo k rozmělnění, a tedy ohrožení efektivnosti či ztrátě kredibility ODA²⁹.

GLOBÁLNÍ ZÁVAZKY TÝKAJÍCÍ SE OCHRANY KLIMATU A FINANCOVÁNÍ OPATŘENÍ NA SNÍŽENÍ EMISÍ, RESP. ADAPTACI NA KLIMATICKÉ ZMĚNY, KTERÉ BYLY PŘIJATY V ROCE 2015 V RÁMCI JEDNÁNÍ O UDRŽITELNÉM ROZVOJI

- V rámci závazku navýšit ODA na 0,7 % HND vlády EU potvrdily, že ODA může být poskytována na klimatické akce, pokud splní ostatní kritéria.
- V rámci AAAA byla rovněž určena řada finančních nástrojů pro klimatické akce.
- SDGs obsahují cíle pro klimatické akce a energetiku.
- Na konferenci OSN o změně klimatu v Paříži v roce 2015 (COP 21) byly bohaté státy vyzvány ke zvýšení finanční podpory a přijetí konkrétního praktického plánu (roadmap), který zajistí, že do roku 2020 bude dosaženo kolektivního cíle poskytovat rozvojovým zemím 100 mld. USD ročně na pomoc při zvládnání klimatických změn a snižování emisí.

²⁵ Existuje několik pojetí dodatečnosti: a) na straně vstupu: soukromý investor by bez podpory ze strany donora a veřejných zdrojů investici neprovedl. Podpora donora je doplňkovou k tomu, co poskytuje soukromý investor, a nenahrazuje jeho příspěvek; b) na straně výstupu a dopadu: bez podpory by projekt nebylo možné realizovat v takovém rozsahu, kvalitě, lokalitě nebo rychlosti anebo by nepřinesl kýmžné změny v dlouhodobém rozvoji podnikání. Požadovaných výsledků partnerství (tj. snížení chudoby, zvýšení standardů lidských práv apod.) by bez veřejné podpory nebylo možné dosáhnout.

²⁶ Více k metodice započítávání zvýhodněných půjček do ODA: OECD (2014a) a OECD (2014c). K reformě ODA viz OECD 2016a.

²⁷ Např. Eurodad 2016a.

²⁸ Eurodad 2017.

²⁹ Více k TOSSD OECD 2016h a Eurodad 2015.

ODA A FINANCOVÁNÍ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

- 1/ **ČR potřebuje přijmout ambicióznější plán pro systematický a předvídatelný růst podílu ODA/HND** tak, aby v roce 2030 dosáhl úrovně **0,33 % ODA/HND**, ke kterému se zavázala v rámci jednání o financování rozvoje v Addis Abebě v roce 2015. Rovněž by měla podporovat kolektivní závazek EU dosáhnout do roku 2030 celkového podílu 0,7 % ODA/HND a podílu 0,20 % ODA/HND do LDCs.
- 2/ ČR by na úrovni OECD DAC měla nadále **podporovat integritu a efektivnost rozvojové pomoci** jakožto specifického finančního nástroje mezi veřejnými rozvojovými toky.
- 3/ ČR by měla **paralelně s prostředky ODA navyšovat i dodatečné prostředky na financování opatření na snížení emisí a adaptaci na klimatické změny**, tzv. klimatické finance. Kromě dodatečnosti je důležitá transparentnost a předvídatelnost těchto zdrojů ve střednědobém výhledu tak, aby ČR přispěla k naplnění kolektivního cíle Pařížské dohody z COP 21.
- 4/ **ČR by měla podporovat plnohodnotnou účast rozvojových zemí při rozhodování o reformách mezinárodních daňových pravidel.** Na úrovni OECD, EU i v národní legislativě by měla prosazovat, aby rozvojové země měly **přístup k informacím o vlastnické struktuře firem a účetních datech mezinárodních společností** a aby tyto informace byly veřejné.

1.3 EFEKTIVNOST ROZVOJE – JAK ÚČINNĚ ODPOVÍDAT NA ROZVOJOVÉ VÝZVY

Aktéři působící v rozvoji se zabývají otázkou, co lze považovat za **efektivní rozvojovou spolupráci** a jak může být nejlépe měřena, průběžně sledována i naplňována a jak vést všechny důležité hráče k odpovědnosti. Efektivnost rozvoje je agendou především **Globálního partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci (GPEDC)**³⁰. Jestliže Agenda 2030 představuje „co“ má být dosaženo, a proces financování pro rozvoj upřesňuje, „kdo“ toho má dosahovat (tj. v AAAA jsou upřesněné role, odpovědnosti a vztahy mezi různými aktéry financování rozvoje), pak GPEDC představuje „jak“.

Z **aktuálních trendů**, které jsou pro efektivnost rozvoje i pro českou rozvojovou spolupráci podstatné, lze zmínit následující³¹:

- **Noví hráči financování rozvoje:** kromě členů OECD DAC se podstatně rozrůstá pole nových poskytovatelů rozvojové pomoci na straně veřejného i soukromého sektoru, kteří se mohou stát klíčovými hráči v rozvoji. To otevírá nové příležitosti pro rozvojové země, jež často oceňují zejména rychlost a další kvality těchto poskytovatelů financí. Zároveň to však přináší i nové výzvy spojené s odpovědností, transparentností a vlastnictvím rozvojových priorit.
- **Zapojení všech aktérů a inovativní partnerství:** do rozvoje aktivně vstupují noví aktéři – regionální vlády a zastupitelstva, vedení měst, komunitní družstva, nová sociální hnutí a mix občanských aktérů, privátní donoři a fondy aj. Komplexnost a rozsah současných i budoucích globálních rozvojových a ekologických výzev vyžaduje od všech aktérů, aby vytvářeli spolupracující sítě. Donoři musí především podporovat **řešení skutečných potřeb místních lidí a rozvojové priority partnerských zemí**. Přitom musí prohlubovat své znalosti problému a schopnost adaptace na nové okolnosti. Zároveň by měli být připraveni převzít určitou míru rizika a mít schopnost učit se z chyb, pokud některé rozvojové aktivity budou neúspěšné.
- **Nové modely spolupráce a investování do soukromého podnikání:** na významu získává pomoc směřovaná prostřednictvím rozvojových finančních institucí (DFIs – Development Finance Institutions)³². Tyto toky se odhadují na 3 až 5 % ODA³³ a je zřejmé, že porostou. DFIs a další soukromí aktéři by měli být podřízeni rámci efektivnosti rozvoje tak, jak je rozpracováván na úrovni GPEDC.

³⁰ Oficiální proces efektivnosti pomoci, resp. rozvoje, probíhá pod koordinací OECD a od roku 2003 je prohlubován zasedáními na vysoké úrovni, kde byly přijaty jednotlivé závazky v Pařížské deklaraci, Akční agendě z Akry a Pusanském partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci a na posledním zasedání v Nairobi na konci roku 2016 – více viz OECD 2016c a OSN 2016b.

³¹ Viz též ODI 2016c a ODI 2015.

- **Univerzální závazek „neponechat nikoho stranou“ [leave no one behind]³⁴:** tento princip Agendy 2030 vyjadřuje snahu dosáhnout na nejvíce zranitelné a marginalizované lidi kdekoli na světě. Tedy na ty, kteří byli v minulosti přehlíženi nebo jim byl odepřen přístup k přínosům rozvoje. Tyto skupiny lidí se liší země od země, ale zahrnují chudé dle výše příjmu, ženy, staré lidi nebo osoby s postižením³⁵. Prosazení tohoto principu často vyžaduje řešit zakořeněnou diskriminaci, která je v řadě zemí výsledkem politické volby, ze které těžily vládnoucí strany, většina a elity. Z pohledu rozvojové spolupráce tento závazek naznačuje zaměřit podporu na nejchudší a nejvíce zranitelné země a skupiny obyvatel. Jde o významný posun od předcházejících rozvojových cílů tisíciletí (MDGs) a otevírá otázku, jak k tomu účinně využívat rozvojovou spolupráci.

BOX 5

PRINCIPI EFEKTIVNOSTI ROZVOJE

- **Vlastnictví rozvojových priorit ze strany rozvojových zemí** – země si mají definovat model rozvoje, který chtějí naplňovat.
- **Zaměření na dosahování výsledků** – dosahování udržitelných dopadů má být hnací silou investic a úsilí při tvorbě rozvojových politik.
- **Inkluzivní rozvojové partnerství** – rozvoj závisí na zapojení všech aktérů a rozeznává různorodost a komplementaritu jejich funkcí.
- **Transparentnost a sdílená odpovědnost** – rozvojová spolupráce musí být transparentní a zodpovědná s ohledem na všechny občany.

Více na <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/>

Efektivnost rozvoje přesahuje rámec úzkého pojetí účinnosti rozvojové pomoci. Představuje proces, do kterého jsou kromě donorských vlád a institucí zahrnuti další, noví aktéři rozvojové spolupráce na úrovni Jih-Jih, soukromého sektoru, firemní filantropie, občanské společnosti aj. GPEDC se díky tomuto přístupu stalo jedinečným inkluzivním fórem. Občanskou společnost v něm reprezentuje CPDE – CSO Partnership for Development Effectiveness³⁶.

BOX 6

PĚT PRIORITYCH OBLASTÍ PRO NOVOU AGENDU EFEKTIVNOSTI ROZVOJE Z POHLEDU ROZVOJOVÝCH ZEMÍ

- Vlastnictví rozvojových programů
- Podpora sektorů, které jsou v souladu s národními rozvojovými prioritami
- Rychle implementované projekty a rychlé vyplacení pomoci
- Technická asistence reagující na potřeby a efektivní z hlediska nákladů
- Diverzifikace portfolia zdrojů financování rozvoje

Zdroj: infografika ODI 2016a

Jádrum činnosti GPEDC je pravidelné sledování efektivnosti skrze monitorovací rámec a dvouleté reportování³⁷. Problematické je, že závazky jsou dobrovolné a právně nevymahatelné. Ani řada tradičních donorů nikdy původní dohody nesplnila. Výzvou také zůstává posilování odpovědnosti každého z aktérů (včetně soukromého sektoru a nových hráčů v rozvoji) za rozvojové výsledky. Na druhou stranu má GPEDC výjimečné postavení v tom, že může provádět a srovnávat **analýzy efektivní spolupráce na úrovni jednotlivých států a jejich specifických kontextů**. Díky rozvíjení **kvalitního dialogu mezi velmi různorodými aktéry v rozvoji** může podporovat zavádění sdílených norem, porozumění efektivní spolupráci a sdílení poznatků z praxe³⁸.

³² OECD 2016b.

³³ ITUC 2015.

³⁴ OSN 2015e, ODI 2016b.

³⁵ ODI a Světová banka uvádějí, že 68 % chudých lidí je z menšinových etnických skupin, 34 % chudých jsou děti, 78 % chudých žije ve venkovských oblastech, 75 % chudých bude v roce 2030 žít v křehkých zemích – viz ODI 2013 a Světová banka 2013.

³⁶ CSO Partnership 2016.

³⁷ Poslední monitorovací zpráva OECD/UNDP 2016.

³⁸ ODI 2016c.

EFEKTIVNOST ROZVOJE

FoRS podobně jako evropská konfederace národních rozvojových platforem a mezinárodních sítí CONCORD klade důraz na skutečné promítání následujících principů efektivity rozvoje do praxe donorů a všech ostatních aktérů:

- 1/ **Demokratické vlastnictví** rozvojových opatření a **inkluzivní účast na rozhodování**, a to jak na straně českých aktérů ZRS, tak těch z partnerských zemí.
- 2/ **Podpora rovného partnerství a sdílené odpovědnosti za rozvojové výsledky**, včetně podpory pro uplatňování Istanbulských principů rozvojové efektivity a dalších dobrovolných mechanismů (takovým je i Kodex efektivity FoRS).
- 3/ Závazky zajistit **příznivé prostředí** (*enabling environment*) pro organizace občanské společnosti, aby mohly plně uplatňovat své rozvojové role v souladu s mezinárodně uznávanými právy a demokratickými principy.
- 4/ **Transparentní kritéria** a dlouhodobá předvídatelnost zahraniční rozvojové spolupráce.
- 5/ Lepší **přístup k rozvojovému financování**, včetně zjednodušeného a na výsledky orientovaného managementu a reportování ZRS ČR.

Viz též společné stanovisko CONCORD před zasedáním GPEDC v Nairobi (CONCORD 2016d).

2. ČESKÁ ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE – ZHODNOCENÍ A VÝZVY PRO DALŠÍ STRATEGICKÉ OBDOBÍ

V minulém období se česká ZRS dočkala dvou na sobě nezávislých hodnocení. Prvním bylo v roce 2015 šetření Nejvyššího kontrolního úřadu ČR, který se soustředil na prověření poskytování, čerpání a užití peněžních prostředků státního rozpočtu určených na realizaci ZRS³⁹. Podstatně rozsáhlejším co do témat a aspektů bylo tzv. *peer review* české ZRS uskutečněné OECD DAC v roce 2016⁴⁰. Mezi jeho hlavní závěry patří, že **ČR disponuje funkčním koncepčním i institucionálním rámcem ZRS a humanitární pomoci**. Není proto žádoucí jej zásadně reformovat, ale naopak nadále rozvíjet. Jeho další zefektivňování se neobejde bez **strategické vize, komplexnějšího přístupu k řízení orientovanému na výsledky** (na strategické, programové i projektové úrovni), **funkčních strategických partnerství s občanskou společností i soukromým sektorem** a konečně bez **dosta- tečných prostředků a odborných kapacit**. Také je potřeba posilovat nezávislost evaluací, adekvátní personální a odborné kapacity v odpovědných institucích a zachovávat potřebnou nezávislost na krátkodobých politických či ekonomických zájmech. K tomu všemu je nutná **silnější politická podpora ZRS a humanitární pomoci**, a to napříč politickým spektrem.

2.1 NOVÁ STRATEGIE A PRIORITY ZRS PRO OBDOBÍ DO ROKU 2030

Již v průběhu roku 2016 MZV začalo připravovat novou strategii zahraniční rozvojové spolupráce pro období 2018–2030. Navazuje na koncepci ZRS 2010–2017 a její dokončení a přijetí vládou je plánováno na druhou polovinu roku 2017. Zatím byla **vládou schválena základní „šachovnice“ prioritních zemí a tematických oblastí**, jakýchsi širších sektorových klastrů, které odpovídají vybraným **prioritním cílům udržitelného rozvoje (SDGs)**, na jejichž naplňování by se ČR v rámci programů spolupráce s prioritními partnerskými zeměmi měla zaměřit v příštím strategickém období⁴¹. FoRS tento přístup a vybrané oblasti podporuje s tím, že je **důležité**

BOX 7

PRIORITNÍ TEMATICKÉ OBLASTI ZRS ČR DO ROKU 2030 A JEJICH VAZBA NA CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

- Řádná správa věcí veřejných (s vazbou na SDG 16 – mír, spravedlnost a silné instituce)
- Udržitelné nakládání s přírodními zdroji (s vazbou na SDG 6 – Pitná voda, sanitační a SDG 15 – udržitelný život na souši)
- Udržitelný ekonomický růst (s vazbou na SDG 7 – dostupné a čisté energie a SDG 8 – důstojná práce a ekonomický růst)
- Zemědělství a rozvoj venkova (s vazbou na SDG 2 – konec hladu)
- Inkluzivní sociální rozvoj (s vazbou na SDG 3 – zdravý a kvalitní život a SDG 4 – kvalitní vzdělání)

Průřezové principy:

- SDG 1 – konec chudoby
- SDG 5 – dosažení rovnosti mužů a žen
- SDG 13 – klimatická opatření

Zdroj: UV č. 631/2016

rozvojové aktivity v jednotlivých oblastech navzájem vhodně propojovat, a to i s ohledem na komplementaritu tzv. „měkkých“ a „tvrdých“ aktivit⁴².

Co se týče teritoriálního zaměření ZRS po roce 2017, vyvstává otázka, do jaké míry se ČR podaří naplnit dlouhodobé doporučení OECD DAC maximalizovat možné dosažitelné výsledky větší koncentrací. Na jedné straně se totiž ČR rozhodla snížit počet prioritních zemí z deseti⁴³ na šest, a to s programem spolupráce⁴⁴. Na

³⁹ NKÚ 2015.

⁴⁰ OECD 2016e. Celá zpráva viz OECD 2016f.

⁴¹ UV č. 631/2016, příloha V, 1b.

⁴² Tzv. měkké aktivity ZRS představují aktivity zaměřené na posílení a budování kapacit místních obyvatel a institucionálních struktur. Důraz je kladen na proces učení, tedy rozvíjení znalostí a schopností místní komunity tak, aby mohla sama a nezávisle na jiných dále vylepšovat své životní podmínky. Více Bendová, H. 2013.

⁴³ V koncepci ZRS pro období 2010–2017 vláda ČR stanovila jako prioritní země s programem spolupráce (tzv. programové) Afghánistán, Bosnu a Hercegovinu, Etiopii, Moldavsko a Mongolsko, a jako prioritní země bez programu spolupráce (tzv. projektové) Gruzii, Kambodžu, Kosovo, PAÚ a Srbsko (MZV 2010).

⁴⁴ Dle UV č. 631/2016, příloha V, 1b, budou programovými zeměmi Bosna a Hercegovina, Etiopie, Gruzie, Kambodža, Moldavsko a Zambie.

straně druhé však zavedla novou kategorii prioritních zemí – tzv. specifické země, které budou doplňovány ad hoc a kam zatím spadají čtyři státy⁴⁵. Právě dlouhodobý program spolupráce, který odráží priority partnerských zemí na poli udržitelného rozvoje, přitom vytváří potřebný prostor pro skutečné změny a umožňuje do sebe skládat jednotlivé projektové aktivity.

Oproti čtyřem *phase-out* zemím v období platné koncepce ZRS 2010–2017 jsou po roce 2017 země se statutem ukončující spolupráce tři⁴⁶.

Vyrovnaný počet nejméně rozvinutých zemí (LDCs) – Etiopie, Kambodža, Zambie – **a středněpříjmových zemí (MICs)** – Bosna a Hercegovina, Moldavsko, Gruzie – **mezi programovými zeměmi** je podle FoRS potřeba hodnotit jednoznačně pozitivně. Podobně je na místě ocenit relativní procentuální nárůst prostředků pro

BOX 8

ZEMĚ PŮVODU ŽADATELŮ O AZYL V EU A V ČR

Samostatnou kategorii imigrantů do EU představují žadatelé o azyl. **Z 1,3 mil. žadatelů o azyl v EU v roce 2015 bylo nejvíce lidí ze Sýrie, Afghánistánu a Iráku.** To se nezměnilo ani v roce 2016, kdy z těchto tří zemí pocházela celá polovina žadatelů o azyl v EU. Ze Sýrie pocházelo 25 % žadatelů, z Afghánistánu 17 % a z Iráku 10 %. Dále o azyl v EU žádali především lidé z Nigérie (4 %), Pákistánu (4 %), Íránu (4 %), Eritreje (3 %), Albánie (2 %), Ruska (2 %) a Somálska (2 %).

V ČR je nejvíce podaných žádostí od lidí s ukrajinským (33 % žádostí), kubánským (9 % žádostí) a syrským (9 % žádostí) občanstvím. Celkově co se týče počtu žádostí o azyl na počet obyvatel, patří ČR mezi země EU s nejnižším počtem žádostí – na milion obyvatel zde připadá 28 žádostí. (V rámci celé EU připadá 702 žádostí o azyl na milion obyvatel.)

Poznámka: Údaje o počtu žádostí o azyl se týkají prvožadatelů.

Zdroj: EK 2016a, 2016c, 2017a

LDCs, které budou programovými zeměmi ZRS ČR po roce 2017. Otázkou zůstává, zda bude tento růst pokračovat systematicky, s adekvátní rychlostí a mírou.

V rámci přípravy nové strategie ZRS zaznívá i to, že ČR chce být v partnerských zemích lépe připravena nejenom poskytovat humanitární pomoc, ale i pomáhat posilovat prevenci, připravenost a odolnost vůči krizím (tzv. *Disaster Risk Reduction* (DRR) a *resilience*). Dále se mluví o **soustavnější podpoře tzv. křehkých zemí**, a to především prostřednictvím koordinace dárců, zejména v rámci EU, a zapojení do společného programování i společných programů odolnosti, jelikož ve většině křehkých zemí ČR nedisponuje dostatečnými rozvojovými prostředky ani kapacitami. Určitý prostor pro onu systematictější podporu křehkých zemí by pak měla vytvořit nová strategie ZRS i **zavedením již zmiňované nové kategorie tzv. specifických zemí.** Tyto jsou dle UV č. 631 z 11. července 2016 definovány jako **země, kde existuje přechodná potřeba intenzivní rozvojové či humanitární asistence, a mohou se měnit a doplňovat na základě usnesení vlády**, mj. v návaznosti na zájem Vlády ČR o rozvojová partnerství a cílenou podporu vybraných zemí **v souvislosti s postkonfliktní situací či rekonstrukcí a obnovou země**⁴⁷. Z materiálů k plánu ZRS 2017 a diskuse k nové strategii ZRS ČR je zřejmé, že Vláda ČR má velký zájem o to, prosadit mezi specifické země kromě těch, kde se ČR v budoucnu může podílet na postkonfliktní obnově, i ty, z nichž pocházejí či kterými procházejí lidé migrující do Evropy. S těmito rozvojovými státy by ČR chtěla uzavírat migračně-rozvojová partnerství⁴⁸. Prozatím byly mezi specifické země začleněny Afghánistán, PAŮ, Ukrajina⁴⁹ a Sýrie⁵⁰. Na obecné rovině nelze než souhlasit s tím, že ve strategii ZRS musí být určitý **prostor pro odůvodněné změny teritoriálních priorit v důsledku výjimečných situací.** Ty se však nesmí negativně odrazit na celkové kontinuitě, koncentraci a systémovosti české ZRS a humanitární pomoci, a to ani v oblasti spolupráce při prevenci katastrof a přípravy na jejich lepší zvládnutí (DRR). V kontextu zájmu o migračně-rozvojová partnerství je pak potřeba kriticky reflektovat migraci pouze jako jeden z dílčích podnětů pro zacílení ZRS. Důležité je vždy objektivně vyhodnotit možnou přidanou hodnotu a efektivnost dvoustranné ZRS ČR ať již v tranzitních zemích, tak v zemích původu migrantů, které by se měly/mohly stát specifickými cílovými zeměmi ZRS ČR. Zohledňovány musí být i **kapacity systému české ZRS a její reálné možnosti oproti multilaterální rozvojové spolupráci, specificky pak ZRS EU.**

⁴⁵ Dle UV č. 631/2016: PAŮ, Afghánistán a Ukrajina a dle UV č. 588/2016 Sýrie.

⁴⁶ V koncepci ZRS pro období 2010–2017 Vláda ČR stanovila čtyři země, s nimiž bude pokračovat spolupráce v jiném rozsahu a zaměření než v předchozím období (tzv. *phase-out* země): Angola, Jemen, Vietnam, Zambie (MZV 2010). Po roce 2017 bude ZRS postupně ukončena v Srbsku, Kosovu a Mongolsku (návrh plánu ZRS 2018 a střednědobý výhled do r. 2020, březen 2017).

⁴⁷ UV č. 631/2016.

⁴⁸ UV č. 631/2016, přílohy.

⁴⁹ UV č. 631/2016, příloha III.

⁵⁰ UV č. 588/2016.

NOVÁ STRATEGIE ZRS PO ROCE 2017

FoRS oceňuje dosavadní otevřený proces při vytváření strategie a definování jejích cílů a priorit pro následující období. **Za klíčové FoRS považuje, aby nová strategie byla kvalitním a dostatečně ambiciózním rámcem ZRS a aby obsahovala:**

- 1/ **Strategické cíle opírající se o definice dané zákonem o ZRS a humanitární pomoci.** Tj. „[...] přispět k odstraňování chudoby v kontextu udržitelného rozvoje, [...], k ekonomickému a sociálnímu rozvoji, k ochraně životního prostředí, jakož i k podpoře demokracie, dodržování lidských práv a řádné správy věcí veřejných v rozvojových zemích.“ Posláním české humanitární pomoci pak je „zamezit ztrátám na životech a újmě na zdraví, zmírnit utrpení a obnovit základní životní podmínky lidí po vzniku mimořádných událostí, jakož i zmírňovat dlouhodobě trvající následky mimořádných událostí a předcházet jejich vzniku a negativním následkům“. (Zákon č. 151/2010).
- 2/ **Positivní, sebejistou a jasnou vizi,** k čemu a jak chce ČR zahraniční rozvojovou spoluprací přispívat. Podle FoRS to je svět bez extrémní chudoby a nerovností, kde je všem lidem umožněn důstojný život. Udržitelný rozvoj musí být vnímán v celé své komplexnosti a vyváženosti všech základních pilířů – sociálního, ekonomického, environmentálního a řádné správy věcí veřejných (*good governance*).
- 3/ **Definici dlouhodobých teritoriálních a tematických priorit s jasnou vazbou na jednotlivé cíle udržitelného rozvoje (SDGs), jejich dílčí cíle (targets) a indikátory** dosažení. Strategie musí reflektovat roli pomoci jako nezastupitelného finančního nástroje pro vymýcení chudoby a snižování nerovností v programových zemích a ujasnit parametry spolupráce s tzv. specifickými zeměmi.
- 4/ **Jasně definované principy ZRS, v souladu s nimiž chce ČR naplňovat strategické cíle a priority.** Těmi by podle FoRS měly být:
 - průřezové **principy ZRS ČR**, jako jsou podpora naplňování lidských práv, podpora genderové rovnosti, podpora řádné správy věcí veřejných a šetrnost k životnímu prostředí a klimatu;
 - **principy efektivity rozvoje**, jako jsou vlastnictví (*ownership*) rozvojových priorit a procesů ze strany partnerských zemí a cílových skupin, vzájemná odpovědnost a transparentnost, inkluzivní rozvojová partnerství a důraz na výsledky;
 - **cíle a principy nového globálního rozvojového rámce Agenda 2030** související s univerzální povahou globálních potřeb a nutností jejich provázaných řešení, s potřebou partnerství, se systémovými změnami a transformací, s lidskými právy a s důrazem na inkluzi všech skupin obyvatelstva (princip „neponechat nikoho stranou“). Mezi průřezová témata ZRS by měly být doplněny cíle SDG 10 – méně nerovností a SDG 17 – partnerství ke splnění cílů.

- 5/ **Potvrzení deklarovaného závazku dosáhnout nejpozději do roku 2030 výše výdajů na rozvojovou pomoc na úrovni 0,33 % HND.** Tento závazek je potřeba doprovodit vypracováním konkrétního, závazného a dostatečně ambiciózního střednědobého plánu.
- 6/ **Dokončení procesu transformace a koncentrace systému ZRS** se zakotvenou dělbou práce mezi odborem MZV pro rozvojovou spolupráci a humanitární pomoc (ORS) jakožto tvůrcem politik české ZRS a humanitární pomoci, Českou rozvojovou agenturou (ČRA) jakožto institucí odpovědnou za implementaci ZRS a dalšími aktéry. S tím je spojena i potřeba zajistit **dostatečné prostředky a odborné kapacity**, jak na straně ORS, tak ČRA. S ohledem na strategické cíle ZRS a humanitární pomoci (HP) i na trendy a dostupné finance by pak ORS a ČRA měly nadále určovat, kam a jak distribuovat vládní zdroje. Přitom by měly **jasně definovat nástroje ZRS**, kontext pro jejich užití a váhu při určování alokací. Rovnováha by měla být zachována mezi:
 - financováním dlouhodobých rozvojových programů a transformativních změn – často skrze inovace a výzkum – a aktivitami, které poskytují rychleji měřitelný výsledek;
 - humanitárními a rozvojovými financemi;
 - financováním vlastních aktivit a spolufinancováním cizích aktivit;
 - poskytováním služeb a jinými druhy aktivit, jako jsou advokační činnost, globální rozvojové vzdělávání, osvěta, analýzy a výzkum.
- 7/ **Strategická partnerství s občanskou společností a dalšími aktéry v rozvoji,** která zakotví participativní a transparentní dialog jak při tvorbě politik, tak při implementaci ZRS a zajišťování souladu politik pro rozvoj na úrovni politické reprezentace i státní správy. Klíčovým principem ZRS a partnerství se musí stát **sdílená odpovědnost za rozvojové výsledky**.
- 8/ **Podporu implementace funkčního mechanismu pro posilování souladu (koherence) ostatních, „nerozvojových“ politik s cíli ZRS.** ČR zatím tento mechanismus postrádá, nicméně strategický rámec udržitelného rozvoje ČR do roku 2030, který vláda schválila v dubnu 2017, počítá s jeho vznikem na nadřazené úrovni. FoRS je přesvědčeno, že MZV by mělo podpořit fungování tohoto rámce, mj. i prostřednictvím Rady pro ZRS. S tím souvisí i potřeba **zvyšovat odborné kapacity pro analýzu vlivu politik ČR na rozvojové země a posilovat povědomí tvůrců politik v této oblasti**.

2.2 OBJEM ČESKÉ ROZVOJOVÉ POMOCI – KOLIK A KAM

Předběžné statistiky OECD DAC za rok 2016 uvádějí nárůst prostředků rozvojové pomoci ČR na 0,14 % HND (6,4 mld. Kč), a to díky nárůstu multilaterální složky, konkrétně příspěvků ČR do EU započítatelných jako ODA, které vzrostly o celých 1,4 mld. Kč⁵¹. Celkový objem rozvojové pomoci ČR oproti roku 2015 vzrostl o 1,5 mld. Kč a její podíl na HND o 0,02 %.

V dalším textu je analyzován vývoj české rozvojové pomoci, její dvoustranné složky a jednotlivých položek, a to s důrazem na zahraniční rozvojovou spolupráci, kterou každoročně určuje plán ZRS schvalovaný Vládou ČR⁵².

Jak doporučuje i OECD DAC v *peer review* ČR, k naplnění znovu potvrzeného mezinárodního závazku dosáhnout v roce 2030 poměru 0,33 % ODA/HND je potřeba přijmout ambicióznější plán a harmonogram⁵³.

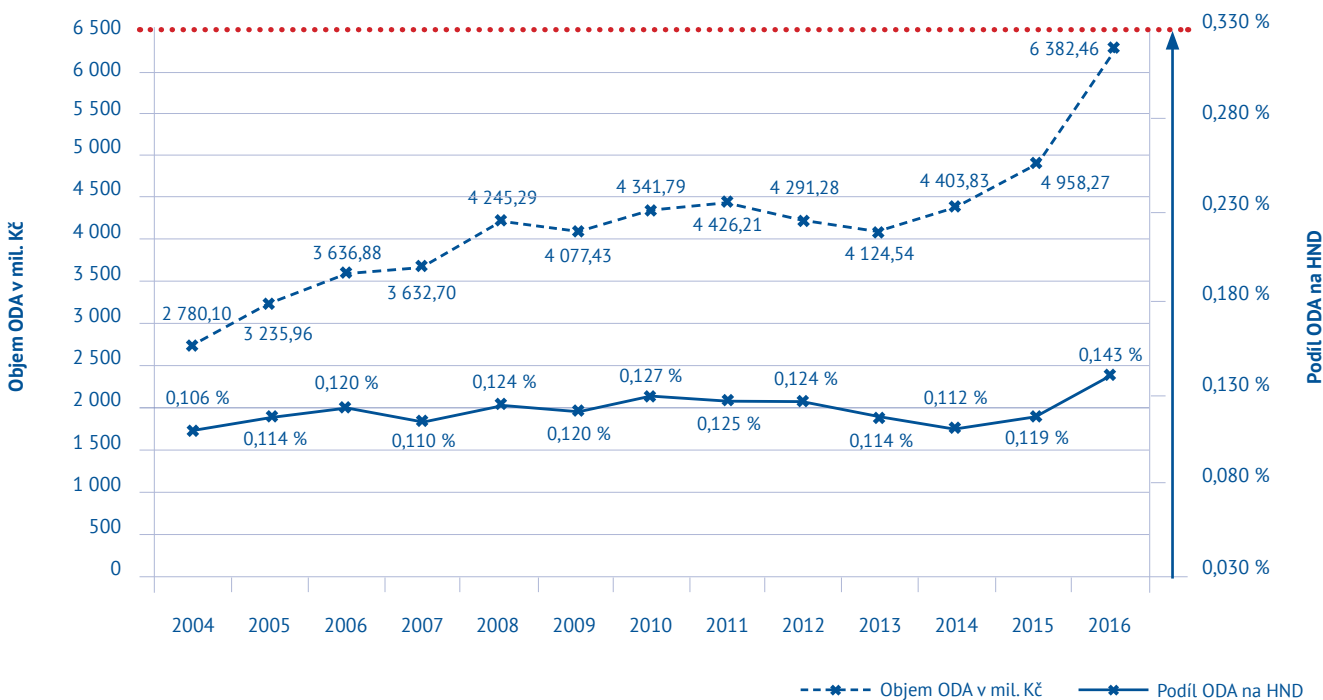
Jak si ČR stojí ve srovnání s ostatními státy EU? EU je největší světový kolektivní dárce. Všechny členské státy a evropské instituce zároveň poskytly v roce 2015 na ODA 0,47 % společného HND⁵⁴. Společný závazek financování ODA ve výši 0,7 % HND do roku 2015 tedy unie nesplnila. K jeho dosažení jí chybělo téměř 33 mld. EUR⁵⁵. Z celé osmadvacítky splnila tento závazek pouze pětice zemí: Švédsko s podílem ODA/HND ve výši 1,4 %, Lucembursko (0,93 %), Dánsko (0,85 %), Nizozemsko (0,76 %) a Velká Británie (0,71 %). Ze zemí přistoupičších do EU po roce 2002 svůj původní slib do roku 2015 poskytovat 0,33 % HND nesplnila žádná (viz graf 2).

Za rok 2016 dosáhla ODA poskytnutá unií 0,51 % HND (75,5 mld. EUR)⁵⁶. EU tím potvrdila svou roli předního dárce, avšak závazek 0,7 % ODA/HND nadále nesplnila. Otazníky vyvstávají i nad markantně rostoucím podílem výdajů na uprchlíky v dárcovských zemích EU⁵⁷ v kontrastu s klesajícími prostředky evropské rozvojové pomoci na podporu rozvoje v nejhudších zemích (LDCs)⁵⁸.

Graf 1

Objem rozvojové pomoci (ODA) ČR a její podíl na HND (2004–2016)

Zdroj: MZV ČR

⁵¹ MZV 2017: Předběžný dotazník hlavních komponent ODA 2016 a předběžné statistiky OECD DAC k ODA 2016, OECD 2017b.

⁵² Studie podrobně analyzuje údaje ODA a ZRS ČR za rok 2015, jelikož v době její přípravy ještě nebyla zveřejněna Informace o ZRS ČR za rok 2016.

⁵³ OECD 2016f.

⁵⁴ EK 2017b.

⁵⁵ Jedná se o hodnoty z CONCORD 2016a, které vycházely z předběžných statistik OECD DAC k ODA za rok 2015, aktualizované dle údajů OECD 2017c.

⁵⁶ EK 2017b.

⁵⁷ Dle předběžných statistik OECD DAC za rok 2016 dosáhl podíl výdajů na uprchlíky v Rakousku, Německu, Řecku a Itálii přes 20 % rozvojové pomoci (OECD 2017c).

⁵⁸ OECD 2017b.

Dle předběžných statistik podíl prostředků poskytnutých Českou republikou do LDCs v rámci bilaterální ODA poklesl v roce 2016 z 16 % na 14 %⁵⁹. To neodpovídá významu, který má rozvojová pomoc pro nejchudší země. **Měřeno podílem HND, ČR do LDCs v roce 2015 poskytla 0,02 % HND, což je oproti průměru DAC 0,09 % HND jen necelá čtvrtina⁶⁰.**

Pro další analýzu je třeba nastínit, jak se ODA vykazuje v souladu s metodikou OECD DAC. **Dle formy poskytování se česká ODA dělí na dvoustrannou**, kam spadají zejména rozvojové projekty, humanitární pomoc, stipendia na českých vysokých školách pro studenty

z rozvojových zemí či náklady na uprchlíky v prvním roce jejich pobytu v ČR; **a mnohostrannou**, kam patří povinné i dobrovolné příspěvky vybraným mezinárodním organizacím, jako jsou OSN, EU aj.

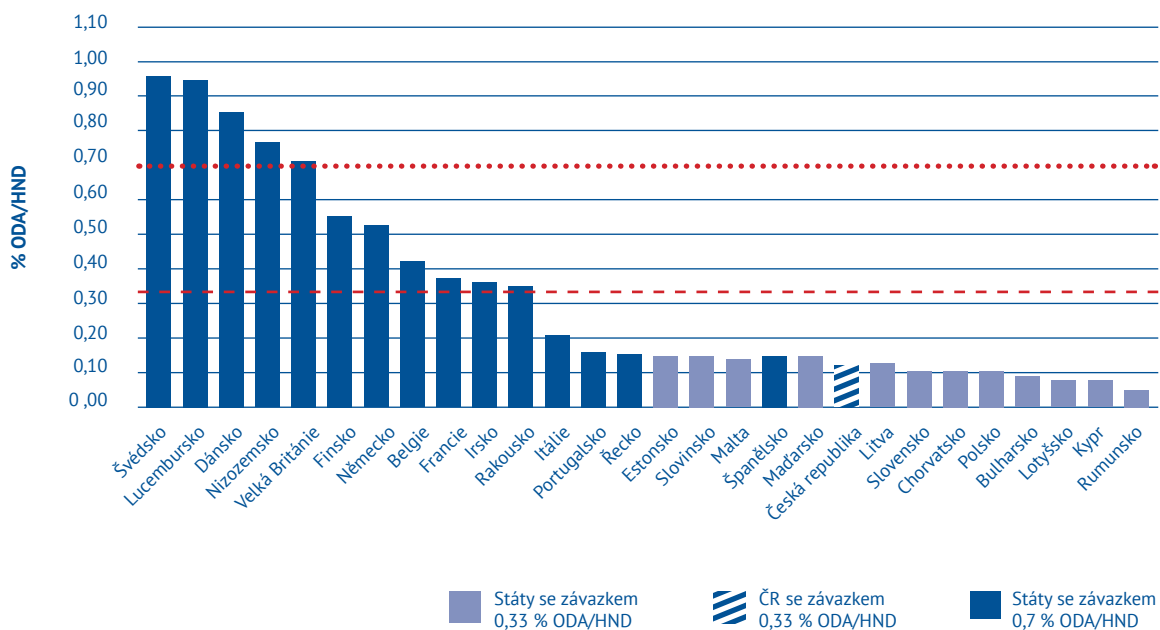
Podíl dvoustranné složky české rozvojové pomoci (ODA) ve srovnání s mnohostrannou je oproti průměru zemí OECD DAC velmi nízký. Zatímco tyto země na bilaterální rozvojovou pomoc vydají v průměru cca 50 % celkových prostředků ODA⁶¹, ČR jenom jednu třetinu.

V 2015 sice došlo k nárůstu podílu bilaterální ODA z 29 % na 35 %, dle předběžných statistik ODA za 2016 se však očekává jeho pokles opět na pouhých 29 %, a to v důsledku nárůstu příspěvků ČR do EU započítatelných jako mnohostranná ODA (o 1,4 mld. Kč)⁶².

Graf 2

Objem rozvojové pomoci členských států EU v roce 2015 v poměru k HND (%)

Zdroj: Concord 2016a

⁵⁹ MZV 2017: Předběžný dotazník hlavních komponent ODA 2016.

⁶⁰ OECD 2015b.

⁶¹ OECD 2017c.

⁶² MZV 2017: Předběžný dotazník hlavních komponent ODA 2016.

Více než polovinu dvoustranné rozvojové pomoci ČR dlouhodobě tvoří ex-post započítané, dle OECD DAC uznatelné prostředky poskytnuté rozvojovým zemím nad rámec rozpočtu, který schvaluje Vláda ČR v rámci tzv. plánu ZRS ČR⁶³.

Právě tento plán pokrývá financování nástrojů, především v gesci MZV a ČRA, díky nimž může ČR přímo naplňovat dlouhodobé priority české rozvojové spolupráce zakotvené ve strategických dokumentech a programech spolupráce s partnerskými zeměmi. Efektivnost těchto nástrojů lze posoudit díky nezávislým evaluacím⁶⁴, střednědobé revizi platné koncepce⁶⁵ či nedávnému *peer review* ČR, které vypracoval OECD DAC⁶⁶. **Výdaje ad hoc jsou sice započítatelné jako ODA, ovšem není zřejmé, zda se řídí stejnými strategickými cíli, teritoriálními a tematickými prioritami či průřezovými principy jako výdaje, které jsou součástí plánu dvoustranné ZRS.** To posiluje fragmentaci a oslabuje koordinaci bilaterální rozvojové pomoci.

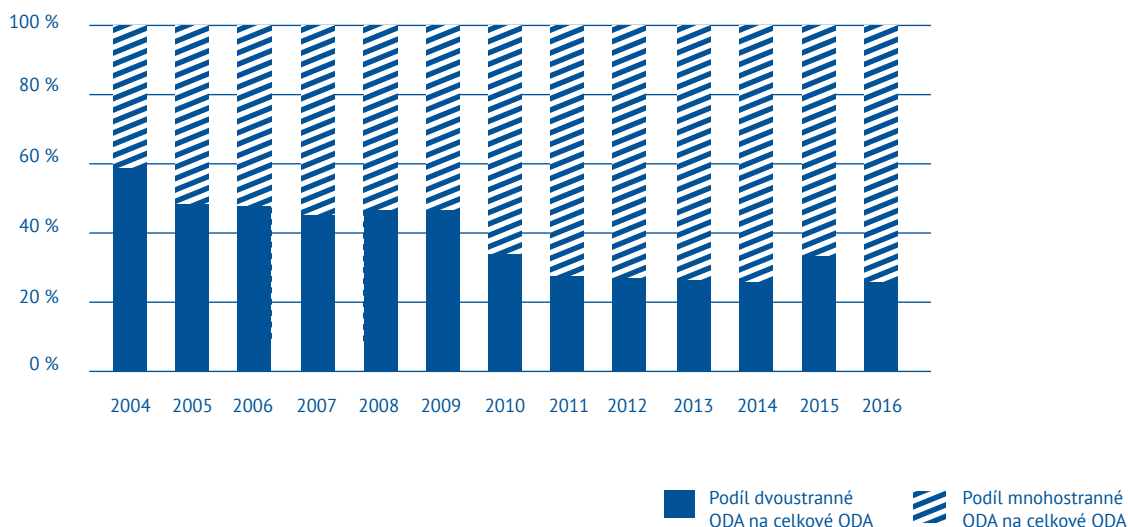
V řechi čísel – z 1724 mil. Kč dvoustranné ODA tvořily v roce 2015 výdaje dle plánu pouhých 803,5 mil. Kč⁶⁷. Nárůst dvoustranné ODA v tomto roce o 425 mil. Kč oproti roku 2014 byl vykázán především v položkách mimo rámec plánu ZRS 2015 v oblasti spolupráce s jinými multilaterálními organizacemi v reakci na migraci a humanitární krizi na Blízkém východě, a v oblasti úhrad nákladů souvisejících s pobytem uprchlíků z rozvojových zemí v ČR po dobu prvního roku⁶⁸. Jedinou významněji posílenou položkou rozpočtu dle plánu ZRS bylo v roce 2015 navýšení humanitární pomoci.

Usnesení vlády č. 631 z 11. července 2016, kterým byl schválen plán ZRS pro rok 2017, prolomilo dlouholetou stagnaci rozpočtu ZRS a potvrdilo **střednědobý plán jejího nárůstu o 100 mil. Kč ročně** (tzn. asi o 10 % objemu) na úroveň 1154 mil. Kč v roce 2019. Příloha plánu také předpokládala nárůst podílu ODA/HND na 0,16 %

Graf 3

Vývoj podílu dvoustranné a mnohostranné ODA ČR (2004–2016)

Zdroj: MZV ČR

⁶³ Pro jednotlivé roční plány ZRS ČR viz MZV 2016g.

⁶⁴ Pro evaluační zprávy za jednotlivé roky viz MZV 2016a.

⁶⁵ MZV 2014.

⁶⁶ OECD 2016f.

⁶⁷ MZV 2016d.

⁶⁸ MZV 2016c.

v roce 2020⁶⁹. Tento závazek je potřeba promítnout do konkrétního a závazného střednědobého akčního plánu. Zároveň je důležité v tomto plánu **specifikovat, které konkrétní položky ODA hodlá vláda zvýšit, aby dosáhla úrovně 0,16 % HND**. Jak již bylo nastíněno, plán ZRS tvoří jen polovinu prostředků vykazované dvoustranné rozvojové pomoci a sama dvoustranná pomoc tvoří jen zhruba třetinu celkové ODA.

Pro zvýšení dopadů dostupných prostředků ZRS je dle OECD DAC potřeba definovat nejenom úzký okruh prioritních zemí, ale i témat, na které se ČR chce strategicky zaměřit⁷⁰.

Když se podíváme na ZRS realizovanou v období 2010–2015 v zemích, které se po roce 2017 mají stát programovými, vidíme, že většina prostředků byla skutečně vynaložena v souladu s programy spolupráce, které v daném období existovaly. Zároveň je však zřejmý příliš široký sektorový záběr a rozdrobenost bez vzájemného užšího provazování jednotlivých aktivit v jedné zemi. Spíše než na programové úrovni se tak ZRS odehrávala na úrovni projektové. Celkově bylo na rozvojové aktivity v šesti budoucích programových zemích vynaloženo kolem 1,5 mld. Kč, tedy zhruba 40 % prostředků ZRS za období 2010–2015⁷¹.

Z tematické struktury a výše alokovaných prostředků na rok 2017 a z návrhu výhledu do roku 2020 vyplývá, že **nejvíce prostředků bude směřovat do těchto tematických oblastí:**

- 1/ *inkluzivní sociální rozvoj* (schválený rozpočet v roce 2017: 108 mil. Kč, navrhovaný rozpočet 2018–2020: 334 mil. Kč);
- 2/ *udržitelné nakládání s přírodními zdroji* (schválený rozpočet v roce 2017: 82 mil. Kč, navrhovaný rozpočet 2018–2020: 326 mil. Kč);
- 3/ *zemědělství a rozvoj venkova* (schválený rozpočet v roce 2017: 110 mil. Kč, navrhovaný rozpočet 2018–2020: 276 mil. Kč)⁷².

Při pohledu na prostředky ZRS alokované v roce 2017 pro samotné sektory, jsou prioritami aktivity v oblasti zemědělství (82,5 mil. Kč) a vody a sanitační (82 mil. Kč), které společně představují 43 % prostředků ČRA na realizaci bilaterálních rozvojových projektů v partnerských zemích⁷³. S výrazně nižšími rozpočty pak následují sociální infrastruktura a služby (46,5 mil. Kč) a veřejná správa a občanská společnost (44,5 mil. Kč). Z pohledu rozvoje lidského kapitálu i společnosti je zásadní **podpora vzdělávání, v rozpočtu ZRS je však pro tento sektor v porovnání s ostatními prioritními sektory (vyjma lesnictví, obecné ochrany životního prostředí a prevence katastrof), a to i z oblasti inkluzivního sociálního rozvoje, **alokováno nepřiměřeně málo prostředků (7 % rozpočtu ČRA na rozvojové projekty v zahraničí)⁷⁴. Výrazně poddimenzován je i sektor obecné ochrany životního prostředí, který přitom patří mezi základní pilíře udržitelného rozvoje.****

Vedle koncentrace je důležité sledovat vyváženost tzv. „měkkých“ a „tvrdých“ složek a jejich vzájemnou provázanost a komplementaritu – bez toho je udržitelnost i přidaná hodnota české ZRS problematická⁷⁵. Význam „měkkých“ složek, jako jsou osvěta, konzultace a rozhodování na místní úrovni či budování kapacit místních odborníků a lidí zodpovědných za údržbu, je možné ilustrovat například na projektech ZRS ČR zaměřených na dodávky technologií v sektoru zásobování vodou a sanitační. Paralelně s technickým rozvojem je potřeba zvyšovat povědomí o významu hygieny a sanitační mezi obyvateli, sledovat plnění obchodních plánů, jakož i kalkulaci a výběr poplatků nebo náklady na provoz a údržbu. Je tedy třeba, aby byl kladen důraz na budování dostatečných manažerských a marketingových kapacit partnerských subjektů. Rovněž by tyto projekty měly zohledňovat sociální kritéria (schopnost platit)⁷⁶.

⁶⁹ UV č. 631/2016, příloha 2.

⁷⁰ OECD 2016f.

⁷¹ Vlastní analýza FoRS na základě údajů z dokumentu Informace ZRS ČR za jednotlivé roky 2010–2015. Do výpočtů byly zahrnuty tyto rozvojové aktivity ZRS ČR: bilaterální zahraniční projekty, malé lokální rozvojové projekty realizované při ZÚ, podpora trojstranných projektů, podpora rozvojových aktivit měst a obcí, podpora zapojení soukromého sektoru do ZRS, rozvojové aktivity MZV ve spolupráci s institucemi státní správy (MV, MF, MPO), rozvojové aktivity ve spolupráci s mezinárodními organizacemi. Do výpočtu nebyly zahrnuty administrativní náklady dárce. Do sektoru vzdělávání nebyly započítány prostředky vynaložené na vysílání učitelů. Z výpočtů byly také vynechány finanční prostředky určené vícero zemím/regionům, u nichž nebylo možné určit přesnou výši alokace do konkrétní země a sektoru – celkově se jednalo zhruba o 52 mil. Kč.

⁷² UV č. 631/2016a návrh plánu ZRS 2018 a střednědobého výhledu předložený Radě ZRS v březnu 2017.

⁷³ UV č. 631/2016.

⁷⁴ UV č. 631/2016.

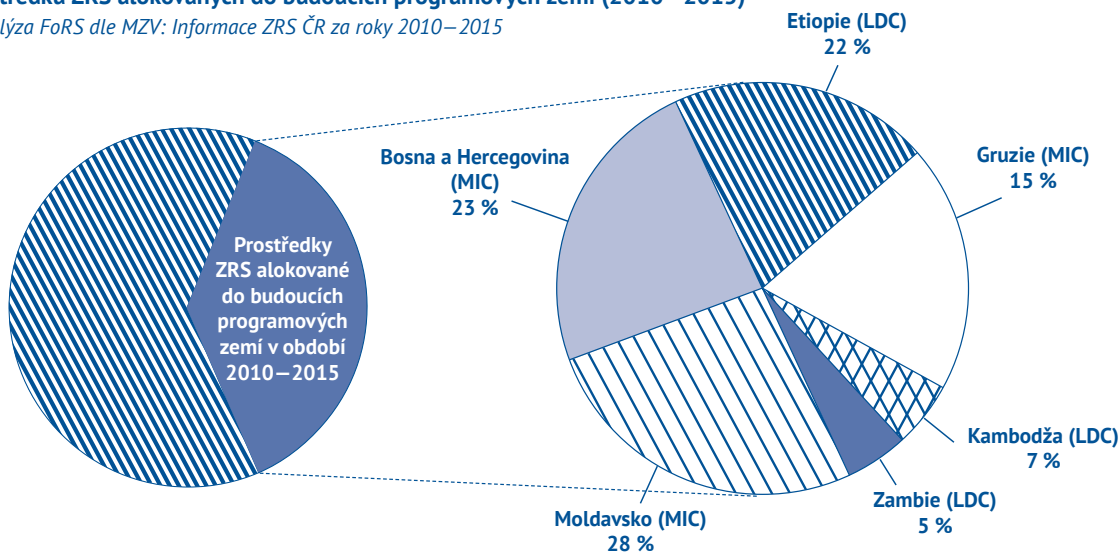
⁷⁵ Bendová, H. 2013 a Píbilová, I. a Körner, M. 2013.

⁷⁶ UV č. 631/2016, příloha 2.

Graf 4

Rozložení prostředků ZRS alokovaných do budoucích programových zemí (2010–2015)

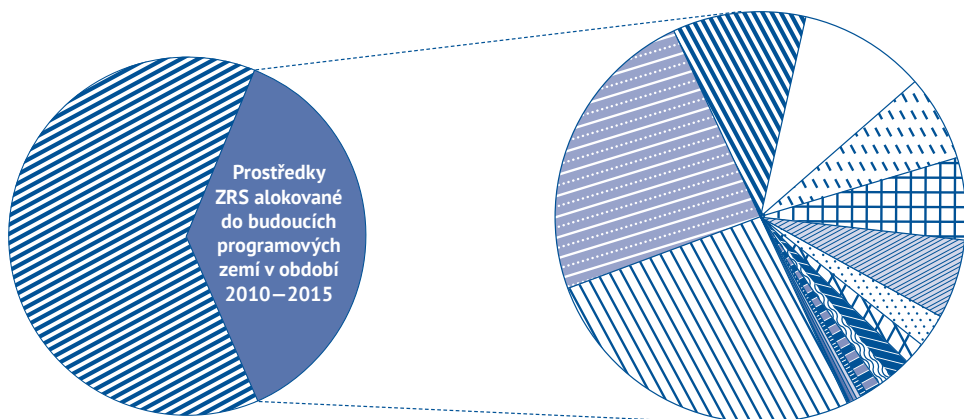
Zdroj: vlastní analýza FoRS dle MZV: Informace ZRS ČR za roky 2010–2015

Graf 5

Alokace prostředků ZRS ČR v rámci spolupráce s budoucími programovými zeměmi dle sektorů (2010–2015)

Zdroj: vlastní analýza FoRS dle MZV: Informace ZRS ČR za roky 2010–2015

- ⊖ Zásobování vodou a sanitační (25 %)
- ⊖ Energetika (9 %)
- ⊗ Populační politiky a reprodukční zdraví (2 %)
- ⊖ Zvyšování rozvojového povědomí (0,3 %)
- Průmysl, stavebnictví a těžba (0,1 %)
- ⊖ Zemědělství, lesnictví a rybolov (23 %)
- ⊕ Vzdělávání (7 %)
- Doprava a skladování (1 %)
- Cestovní ruch (0,3 %)
- ⊖ Zdravotnictví (11 %)
- ⊖ Státní správa a občanská společnost (6 %)
- ⊖ Obchod a další služby (1 %)
- Multisektorová pomoc (0,2 %)
- Ostatní sociální infrastruktura a služby (10 %)
- ⊖ Obecná ochrana životního prostředí (3 %)
- ⊖ Prevence katastrof (HP) (1 %)
- Komunikace (0,1 %)

Na úrovni jednotlivých modalit a nástrojů ZRS považuje FoRS za klíčové posilovat prostředky v gesci ČRA a ORS, které skýtají vyšší prostor pro přímé využití české přidané hodnoty: bilaterální rozvojové projekty v zahraničí, humanitární pomoc, program trilaterální spolupráce, tuzemské dotační tituly pro globální rozvojové vzdělávání a osvětu. Přidané hodnotě humanitární pomoci a GRV a osvěty se v této zprávě věnují samostatné kapitoly.

Program trilaterální spolupráce je specifickým dotačním titulem, jehož existenci FoRS v rámci dvoustranné ZRS dlouhodobě vyzdvihuje. Zavedení tohoto dotačního programu ze strany MZV v roce 2005 bylo v porovnání s ostatními novými členskými státy EU průkopnickým krokem. Vzhledem k omezeným finančním prostředkům na české bilaterální rozvojové projekty se právě díky trilaterálním projektům mohou české nestátní neziskové organizace a další subjekty ucházet

o finance od jiných donorů (zejména EU), zapojovat se do velkých konsorcií anebo realizovat vlastní projekty se zahraničním financováním. Program upřednostňuje projekty podpořené v rámci grantových programů EK⁷⁷ a projekty, které jsou geograficky a tematicky v souladu se stávající koncepcí ZRS ČR, případně směřují do LDCs. Program tím napomáhá naplňovat priority ZRS ČR. **Přidanou hodnotou trojstranných projektů je z pohledu ZRS především multiplikační efekt v ČR i v partnerských zemích.** Trilaterální projekty dokážou vynaložené dotační prostředky z české ZRS ztroj- až zčtyřnásobit. Konkrétně za období 2011–2015 představoval celkový objem podpořených projektů 739,8 mil. Kč, z čehož dotace ČRA představovaly 165 mil. Kč. To znamená, že průměrný multiplikační efekt těchto projektů byl čtyřapůlnásobný a **realizátoři ZRS ČR dokázali od zahraničních donorů na svoje projekty získat 574,7 mil. Kč** (viz graf 6). V roce 2015 získali členové FoRS díky dotacím ČRA ve výši 49,5 mil. Kč další prostředky ve výši 179,1 mil. Kč, tj. poměr 1:3,6. Přínosem trojstranných projektů je však kromě násobení vynaložených zdrojů ZRS i posílení možných dopadů – ať již při snižování chudoby a podpoře lidí přímo v rozvojových zemích, tak při osvětě a vzdělávání obyvatel ČR o globálních souvislostech a významu rozvojové spolupráce. Čeští realizátoři mohou díky programu trilaterální spolupráce ne-

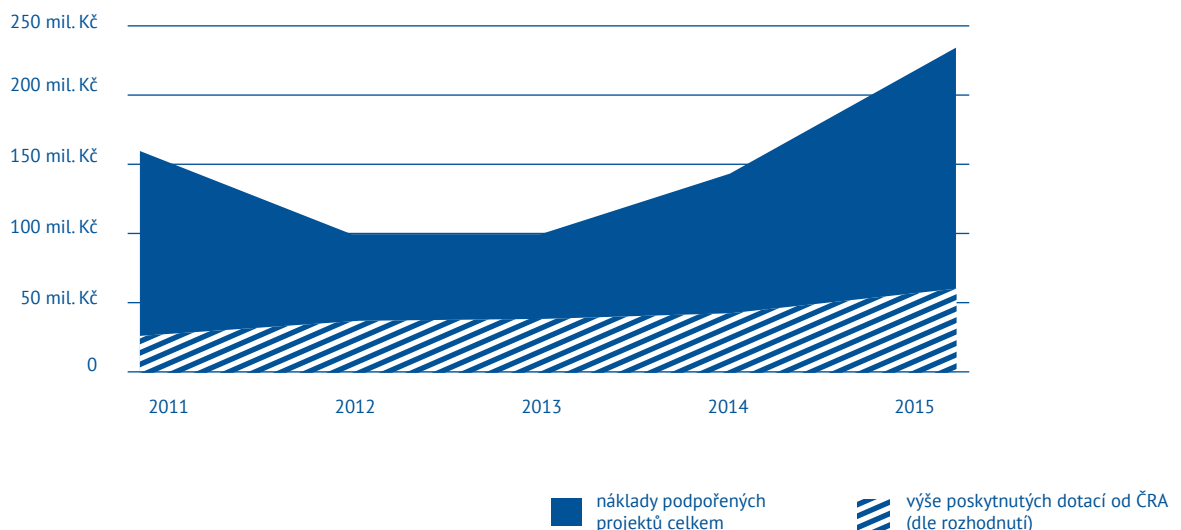
jen uplatňovat své znalosti (místních komunit, možných řešení problémů, kontaktů aj.), ale hlavně poznávat práci zavedených zahraničních a mezinárodních organizací, učit se a zvyšovat svou profesionalitu i účinnost svých projektů. Navzdory zřejmé přidané hodnotě a efektivnosti rozpočet programu trojstranné spolupráce dlouhodobě stagnuje. ČRA se ho snaží oproti již schválenému rozpočtu v plánu ZRS každoročně navyšovat, ale děje se tak jen z nevyčerpaných rezerv z minulých období, a tedy nesystémově. Plán ZRS 2017 vyčlenil na program 39 mil. Kč, návrh plánu pro rok 2018 počítá se 44 mil. Kč. Podle interního průzkumu FoRS mezi členy a podle dosavadního čerpání programu by jeho absorpční kapacita mohla přesáhnout i 50 mil. Kč.

Podpora soukromého sektoru v rámci ZRS ČR a tzv. komerční návaznost projektů ZRS je prioritním tématem i pro MZV a ČRA⁷⁸. Firmy se mohou zapojit do výběrových řízení vyhlašovaných **formou veřejných zakázek** – tedy ucházet se o část bilaterálních rozvojových projektů v zahraničí v gesci ČRA jako jejich realizátoři. Podíl veřejných zakázek na čerpání prostředků v gesci ČRA se v letech 2011–2015 pohyboval ve výši cca 52 % objemu prostředků⁷⁹. Dalším programem, do jehož realizace se zapojují kromě jiných realizátorů i firmy, je **program vysílání expertů**⁸⁰.

Graf 6

Dotace ČRA v rámci programu trojstranné spolupráce a celkové náklady projektů (2011–2015)

Zdroj: vlastní analýza FoRS na základě údajů poskytnutých ČRA

⁷⁷ V období 2011–2015 tvořily projekty podpořené EU 75 % (analýza FoRS na základě údajů poskytnutých ČRA).

⁷⁸ Viz analýza pro Czech UNDP Trust Fund a MZV (Spiró 2015).

⁷⁹ Informace dle výročních zpráv ČRA za dané roky.

⁸⁰ Viz metodika programu ČRA (ČRA 2016).

Mezi nástroje vytvořené výlučně pro zapojení soukromého sektoru do ZRS patří **program rozvojového partnerství pro soukromý sektor** (tzv. B2B)⁸¹. Program spadá pod ČRA od roku 2015, kdy na něj bylo vyčleněno 8 mil. Kč a kdy jako program ekonomicko-rozvojového partnerství nezahrnoval studie proveditelnosti (3 mil. Kč). Společně s programem vysílání expertů bylo v roce 2015 na podporu zapojování soukromého sektoru do ZRS vyčleněno 13 mil. Kč⁸². Dle plánu ZRS na rok 2017 to je již 25 mil. Kč a podle střednědobého výhledu do roku 2020 by to mělo být až 35 mil. Kč⁸³. Přes počáteční nezájem firem o program bylo v rámci výběrového řízení v roce 2017 předloženo již 91 žádostí o dotaci. Cílem programu je zapojení soukromého sektoru z ČR do naplňování cílů ZRS a zároveň podpora rozvoje soukromého sektoru v rozvojových zemích. Program má dvě kategorie – přípravu a realizaci – a tři dotační pilíře (studie proveditelnosti, podnikatelský plán a projekt B2B). Program se zaměřuje na aktuální partnerské země ZRS ČR. Dotaci v kategorii přípravy, tj. na studie proveditelnosti a podnikatelské plány, lze však realizovat ve všech rozvojových zemích (dle klasifikace OECD). Mezi hodnotícími kritérii projektů je na prvním místě rozvojový přínos, dále udržitelnost a multiplikační efekt a také princip dodatečnosti. Metodika ČRA nicméně neudává žádné detaily k hodnocení ani váhu jednotlivých kritérií a posuzování mj. principu dodatečnosti.

POHLED FORS

OBJEM ODA, TERITORIÁLNÍ A SEKTOROVÉ ZAMĚŘENÍ ZRS, TRILATERÁLNÍ PROJEKTY

- 1/ **Je potřeba zvyšovat podíl dvoustranné ODA** na celkové ODA ze stávající třetiny, přičemž růst by měly zejména předvídatelné výdaje dle plánu dvoustranné ZRS oproti ostatním výdajům ad hoc.
- 2/ Nejvíce by tedy měly být navyšovány **prostředky primárně na aktivity schvalované v rámci každoročních plánů ZRS ČR v gesci ČRA a MZV**, které skýtají větší prostor pro přímé uplatnění české přidané hodnoty – tj. na **dvoustranné rozvojové projekty, program trilaterální spolupráce, humanitární pomoc a tuzemské dotační tituly** pro globální rozvojové vzdělávání a osvětu.
- 3/ **Finanční alokace pro prioritní země ZRS ČR** po roce 2017 by měly být **vyváženě rozložené mezi nejméně rozvinuté země (LDCs) a země se středním příjmem (MICs)**, a to s ohledem na trvalou klíčovou roli ODA pro udržitelný rozvoj nejchudších zemí a současně i pro překonání prohlubujících se nerovností v zemích se středním příjmem.
- 4/ Alokační do prioritních tematických oblastí by se měly dít **v souladu s rozvojovými prioritami prioritních zemí a s ohledem na přidanou hodnotou a potřebnou koncentraci české ZRS**.
- 5/ Z hlediska NNO je žádoucí zajistit **systematické navyšování rozpočtu trilaterální spolupráce** na min. 50 mil. Kč ročně, a to již od roku 2018. Vzhledem k charakteru projektů by bylo přínosné navýšit maximální možnou výši dotace a prodloužit možnost časového rámce čerpání dotace až na pět let. U projektů je třeba dbát na zachování prokazatelného rozvojového dopadu a multiplikačního efektu pomocí prostředků od dalších dárců.
- 6/ Pro nástroje, které **využívají ODA pro podporu soukromého sektoru, musí být nastavena jasná a transparentní pravidla**. Tyto nástroje musí prokazatelně přispívat k takovému ekonomickému rozvoji, ze kterého mají **užitek v prvé řadě zranitelné skupiny lidí v rozvojových zemích**.
- 7/ **Program B2B** by měl být před výrazným navýšením prostředků dle plánu ZRS vyhodnocen nezávislou evaluací s důrazem na rozvojový přínos a plnění principu dodatečnosti.

⁸¹ Program B2B dnes zahrnuje projekty rozvojové-ekonomického partnerství, podporu účasti českých subjektů v evropských finančních rozvojových nástrojích a EDF a přípravu studií proveditelnosti (tzv. feasibility studies).

⁸² Plán ZRS 2015, MZV 2016g.

⁸³ Plán ZRS 2017 (MZV 2016g) a návrh plánu ZRS 2018, jak byl předložen Radě ZRS v březnu 2017.

2.3 ROLE OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI V ROZVOJI A PODMÍNKY PRO JEJÍ STRATEGICKÉ ZAPOJENÍ DO ZRS

České organizace občanské společnosti působící v rozvoji (NNO)⁸⁴ mohou nabídnout výjimečnou hodnotu, pokud jde o kvalitu, dosah a diverzitu přístupů pro dosažení specifických rozvojových priorit. V rozvojové spolupráci vykonávají řadu rolí, a to jak přímo v rozvojových zemích, tak v ČR. Vzhledem k propojenosti a komplexnosti problémů, na nichž pracují, se tyto role stále více doplňují a prolínají:

- **Poskytovatelé služeb:** uspokojují společenské potřeby především zranitelných skupin obyvatelstva v oblastech vzdělávání, zdravotní a sociální péče, bezpečnosti potravin, zásobování pitnou vodou aj. Často jsou mezi prvními, kteří přímo v místě zajišťují okamžitou pomoc v případech katastrof a nouze i obnovu podmínek pro důstojný život po krizích a posilují odolnost obyvatelstva vůči těm budoucím.
- **Obhájci:** zvyšují povědomí o společenských otázkách a zasazují se o změny ve společnosti i v legislativě a jejím provádění. Snaží se směřovat politickou vůli k udržení rozvojových témat v politické agendě. Posilují sílu hlasu zranitelných skupin obyvatelstva, které jsou na úrovni centrální vlády či samospráv často nedostatečně reprezentovány. Pomáhají jim stanovit standardy jejich životy a požadovat jejich dodržování ze strany státu a jiných aktérů.
- **Hlídací psi |watchdogs|:** sledují dodržování mezinárodních závazků týkajících se ZRS a udržitelného rozvoje, prosazují naplňování principů efektivity rozvoje a demokratické správy, dále transparentnost a zodpovědnost, a to od veřejných institucí, ostatních aktérů v rozvoji i od sebe samých.
- **Expert/Think-tanky:** přinášejí specifické znalosti a zkušenosti při tvorbě politik a strategií, při identifikaci problémů a hledání řešení; provádějí odborné analýzy zasazené do širších souvislostí udržitelného rozvoje; získávají konkrétní data přímo z praxe a zkušenosti z práce s místními partnery a skupinami, kterých se problémy přímo týkají.

- **Podporovatelé kapacit:** posilují schopnosti a dovednosti různých skupin společnosti např. v oblasti projektového řízení a v různých tématech rozvoje jako voda, potravin, vzdělávání, sociální péče, advokační práce aj. Na zahraničních misích zaměstnávají převážně místní pracovní síly, čímž cílovým skupinám předávají své zkušenosti, posilují jejich dovednosti a také míru zapojení a vlastnictví řešení problémů.⁸⁵ Tím zvyšují i udržitelnost dosažených výsledků.
- **Nositelé osvěty a vzdělávání:** díky přímým svědectvím a působení napříč hranicemi se zasazují o zahrnutí globálních témat do formálního i neformálního vzdělávání v ČR i v zahraničí. Přípravují metodiky a vzdělávací programy GRV pro různé stupně české vzdělávací soustavy. Pracují s médii a zvyšují povědomí veřejnosti o propojenosti mezi chováním jednotlivců i české společnosti a dopady na lidi a životní prostředí jinde na světě.
- **Vedoucí v inovacích:** jsou schopni převzít vyšší míru rizika a flexibilně testovat různá řešení dle měnících se podmínek v často velmi komplikovaném prostředí rozvojových zemí. Nové způsoby řešení mohou také vyžadovat dlouhou dobu zrání a návratnosti. NNO podporují mezisektorová partnerství na národní a mezinárodní úrovni.
- **Tvůrci politik:** na české i mezinárodní úrovni vedou dialog s vládami a dalšími aktéry, definují standardy, spoluvytvářejí normy, které formují podmínky pro tržní i veřejné aktivity s ohledem na odstraňování chudoby a nerovností ve společnosti a na naplňování univerzálních lidských práv a udržitelného rozvoje. Sledují soulad politik donorských zemí s rozvojovými cíli – např. aby zemědělská politika neohrožovala potravinovou soběstačnost obyvatel rozvojových zemí nebo aby energetická politika namísto zhoršování dopadů změny klimatu přispívala k přechodu na využívání obnovitelných zdrojů energie.

NNO se podílejí na realizaci rozvojových projektů financovaných ze ZRS ČR podobným podílem jako firmy. Za období 2011–2015 byly přes NNO realizovány rozvojové projekty v gesci ČRA o objemu 37 % z celkové výše alokovaných prostředků. U firem to v daném ob-

⁸⁴ Pod širší pojem organizací občanské společnosti v rozvoji lze zahrnout pestrou škálu neziskových subjektů, které působí v rozvojové spolupráci, humanitární pomoci či osvětě a globálním rozvojovém vzdělávání. Jsou mezi nimi jak nestátní neziskové organizace (NNO), obecně prospěšné společnosti, tak akademické instituce, think-tanky, pobočky mezinárodních organizací v ČR, církevní organizace nebo organizace zabývající se migrací, africkou diasporou aj. Řada z nich působí v této oblasti již od 90. let. Mají různé priority, způsoby řízení a sektorové zaměření. V textu této zprávy se pro zjednodušení používá označení NNO.

⁸⁵ Například na zahraničních misích organizace Člověk v tísni v roce 2015 připadlo na osm zahraničních pracovníků a pracovníc sto místních zaměstnanců a zaměstnankyň.

dobí bylo 44 % prostředků. NNO se zapojují zejména do dotačních programů (za období 2011–2015 bylo formou dotace čerpáno 38 % prostředků v gesci ČRA)⁸⁶.

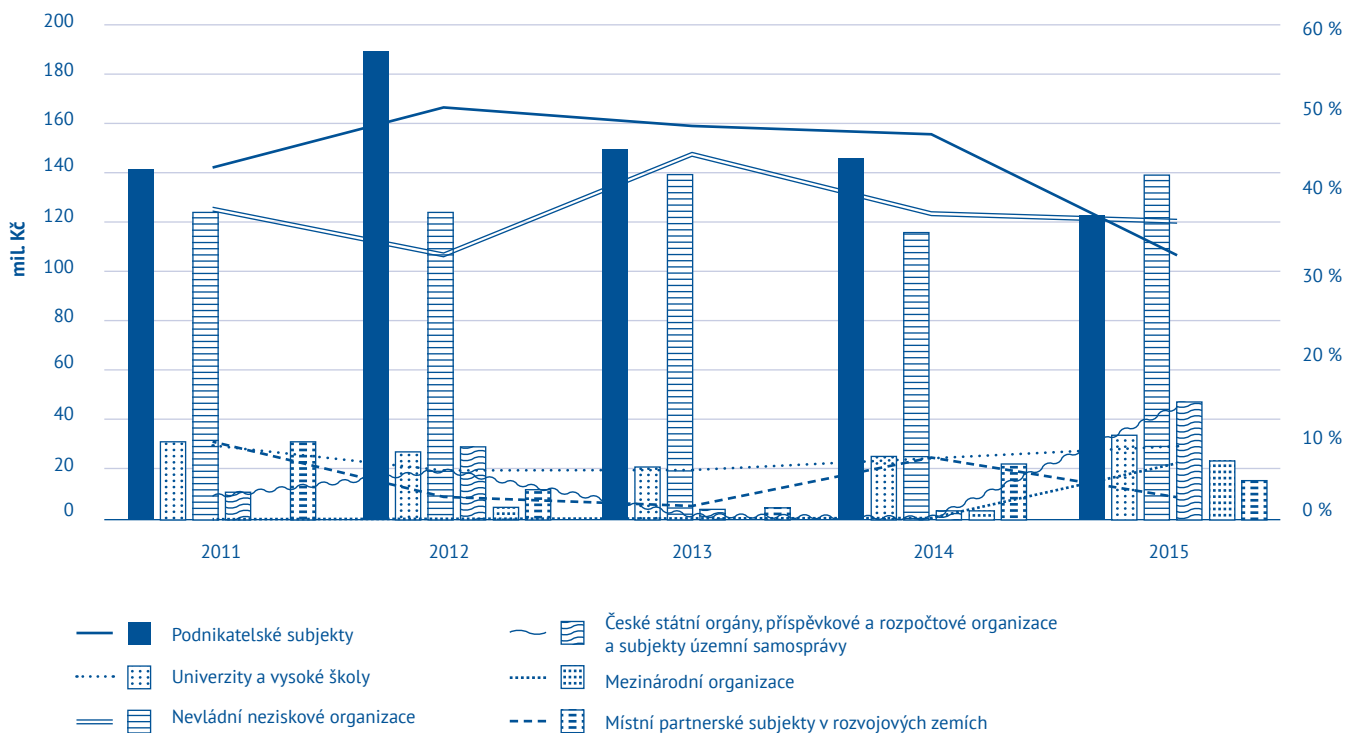
krizím a adaptaci na jejich dopady, resp. usilují o jejich předcházení. Mají propracované logistické systémy a způsoby identifikace potřeb a využívání

Graf 7

Podíl subjektů na realizaci bilaterálních projektů v gesci ČRA (2011–2015)

(objem v mil. Kč na svislé a podíl na objemu v % na vodorovné ose)

Zdroj: vlastní analýza FoRS dle ČRA: Výroční zprávy 2011–2015

České NNO působící v ZRS disponují **jedinečnými kompetencemi a přidanou hodnotou jako:**

1/ Schopnost odpovídat na humanitární krize. Na jedné straně propojenost lidských, přírodních a technologických systémů vytváří nebezpečný potenciál pro častější a komplexní humanitární krize, na straně druhé roste počet ničivých menších a opakujících se krizí, které zůstávají mimo pozornost médií a veřejnosti. Organizace FoRS jako Člověk v tísní, Charita ČR, ADRA ČR, Lékaři bez hranic ČR, Diakonie ČCE – Středisko humanitární a rozvojové spolupráce, Český červený kříž, CARE ČR a Siriri jsou schopné reagovat rychle a okamžitě tam, kde je potřeba. Zároveň mnohé z nich realizují navazující činnosti, které podporují dlouhodobý rozvoj, odolnost vůči

lokálních partnerů a zdrojů, kde je to efektivní a možné. Ve své činnosti důsledně dodržují principy dobrého humanitárního dárcovství, kterými jsou *lidskost, nestrannost, neutralita a nezávislost*⁸⁷. Svůj fundraising mohou opřít o silnou trvající podporu české veřejnosti, která ochotně přispívá do sbírek a chce, aby jejich dary byly využívány skrze ověřené a důvěryhodné prostředníky. Zapojují se do mezinárodních sítí humanitárních organizací a spolupracují s mezinárodními organizacemi OSN, EU aj.

2/ Práce ve zranitelných zemích a v regionech s komplikovaným prostředím, tedy zejména tam, kde je místní občanská společnost oslabená nebo není zájem ze strany jiných aktérů vč. soukromého sektoru.

⁸⁶ Vlastní výpočty na základě údajů z Výročních zpráv ČRA za roky 2011–2015.

⁸⁷ Good Humanitarian Donorship 2003.

České NNO jsou schopné budovat vztahy, důvěru a legitimitu díky znalosti kontextu a potřeb různých skupin přímo v místě v rozvojových zemích. Stávají se respektovanými partnery a přitom se snaží udržet si nestrannost a neutralitu.

- 3/ Poskytování služeb a specifického know-how a využívání transformační zkušenosti ČR** v sektorech sociálních služeb, vzdělávání, ochrany životního prostředí, zásobování vodou, potravinového zabezpečení aj. NNO poskytují základní služby a zdroje obživy chudým a znevýhodněným lidem a zaplňují mezery v oblastech, které jinak zůstávají mimo pozornost či zájem jiných aktérů. Tedy v prostoru, který není ziskový a dostatečně atraktivní pro soukromý sektor nebo který není dostatečně zajištěn vládou či místní samosprávou. Zároveň dokážou zasazovat jednotlivé rozvojové projekty do širších programů, a řešit tak propojené problémy. Svými aktivitami přispívají k budování dobrého jména České republiky. Tím přispívají k následným komerčním, kulturním a jiným kontaktům.
- 4/ Výrazná podpora české veřejnosti.** Jak dokazují veřejné sbírky na humanitární pomoc, dlouhodobé sbírky nebo průzkumy veřejného mínění⁸⁸, NNO si vybudovaly důvěru veřejnosti a základnu soukromých dárců z řad jednotlivců i firem. Při zvažování zda poskytnout finanční prostředky hraje pro české občany důležitou roli důvěra vůči ověřeným

organizacím, které mohou zaručit jejich efektivní využití. Veřejnost potřebuje vidět „českou stopu“ a identifikovat se s českými řešeními v rozvojových zemích – a to jí ZRS realizovaná přes NNO dokáže poskytnout.

- 5/ Zvyšování povědomí české veřejnosti o globální propojenosti a zodpovědnosti za udržitelný rozvoj a zvyšování podpory pro ZRS.** NNO českým občanům zprostředkovávají přímá svědectví o životě v rozvojových zemích, české realie dávají do globálních souvislostí a zvyšují informovanost o tématech, jako jsou plýtvání potravinami a potravinová bezpečnost, fair trade, odpovědná výroba a spotřeba, dopady klimatických změn. Pomáhají posilovat vědomí vzájemné globální odpovědnosti a odpovědného chování zemí i jednotlivců, a tím podněcují zapojení veřejnosti do udržitelného rozvoje. Zlepšují kritické myšlení a nabourávají negativní stereotypy. Svými zkušenostmi přímo z terénu i globálním povědomím jsou české NNO zajímavými partnery pro média. Na konkrétních příbězích poskytují srozumitelné příklady řešení často těžko uchopitelných témat. Tím přispívají nejen ke zviditelnění české ZRS financované ze státního rozpočtu, ale i k vyšší podpoře ZRS ze strany veřejnosti a mezinárodní solidarity. Podněcují občanskou angažovanost a podporují demokratické a participativní procesy ve společnosti.
- 6/ Obrana lidských práv a demokracie a schopnost zastávat se těch, jejichž schopnost vystupovat za sebe je omezená represemi a autoritářskými režimy.** České NNO jsou schopné působit v zemích s nestabilní politickou situací, s nedemokratickým systémem nebo tam, kde jsou potlačována lidská práva, v zemích sužovaných konflikty anebo s absencí potřebného legislativního, právního či institucionálního rámce. Využívají k tomu svou nestrannost, dlouholeté zkušenosti z daných zemí i zkušenost s transformací české společnosti. Mohou se opírat o svou vybudovanou a respektovanou pozici a spolupracující mezinárodní síť. Zastávají tak role, které místní občanská společnost není schopná naplnit v důsledku legislativních, geografických nebo politických překážek.⁸⁹
- 7/ Role konstruktivně kritického partnera k veřejnému a soukromému sektoru.** NNO mají hodnotový základ, z něhož ve své činnosti vycházejí – tedy vízi univerzality lidských práv a takového rozvoje, ze

BOX 9

HUMANITÁRNÍ POMOC PO ZEMĚTŘESENÍ V NEPÁLU V ROCE 2015

Sedm organizací FoRS díky veřejným sbírkám v roce 2015 poskytlo 50,4 mil. Kč. Z toho Člověk v tísni: 33 mil. Kč; Charita ČR: 8,1 mil. Kč; ADRA: 4,5 mil. Kč; Český červený kříž: 1,3 mil. Kč; Diakonie ČCE: 1,3 mil. Kč; CARE: 1,2 mil. Kč; Lékaři bez hranic: 1 mil. Kč.

Ve srovnání s tím **Vláda ČR uvolnila 20 mil. Kč** na pomoc Nepálu z rezerv MF a z rozpočtu MZV bylo na humanitární pomoc poskytnuto 0,55 mil. Kč

Zdroj: vlastní analýza FoRS, UV č. 314 ze dne 27. 4. 2015 a MZV (2016): HP ČR poskytnutá do zahraničí v roce 2015

⁸⁸ Polovina české populace již někdy darovala peníze na humanitární pomoc a více jak třetina na rozvojovou spolupráci. Lidé, kteří přispěli, se takto rozhodli zejména proto, že jim bylo jasné, na co budou peníze využity, znali dobře zvolenou organizaci a bylo jim blízké téma. Hlavním příjemcem financí na humanitární pomoc a rozvojovou spolupráci by měly být neziskové organizace. Viz průzkum NMS Market pro FoRS z roku 2014. Česká veřejnost i elity vnímají pozitivně obecnou roli neziskového sektoru ve společnosti a většinou považují neziskové organizace za efektivnější v pomoci lidem než státní instituce. Viz průzkum STEM pro Nadaci Via a Sdružení Via z roku 2015 (Nadace Via 2015).

⁸⁹ Více též na INTRAC 2012.

kterého mají mít přínos všechny složky společnosti. Přispívají k vytváření prostoru pro spolupráci s důrazem na sociální a ekologické aspekty rozvoje. Zaměřují se na společenské přínosy a ochranu hodnot, jako jsou solidarita, společenská soudržnost a důstojnost, svoboda a odpovědnost, starost a péče. Pro NNO je zásadní, aby bylo zajištěno demokratické vlastnictví rozvojových priorit a procesů ze strany partnerů z rozvojových zemí. Proto prosazují, aby byly do procesů a ZRS ČR zahrnovány všechny zainteresované strany z rozvojových zemí.

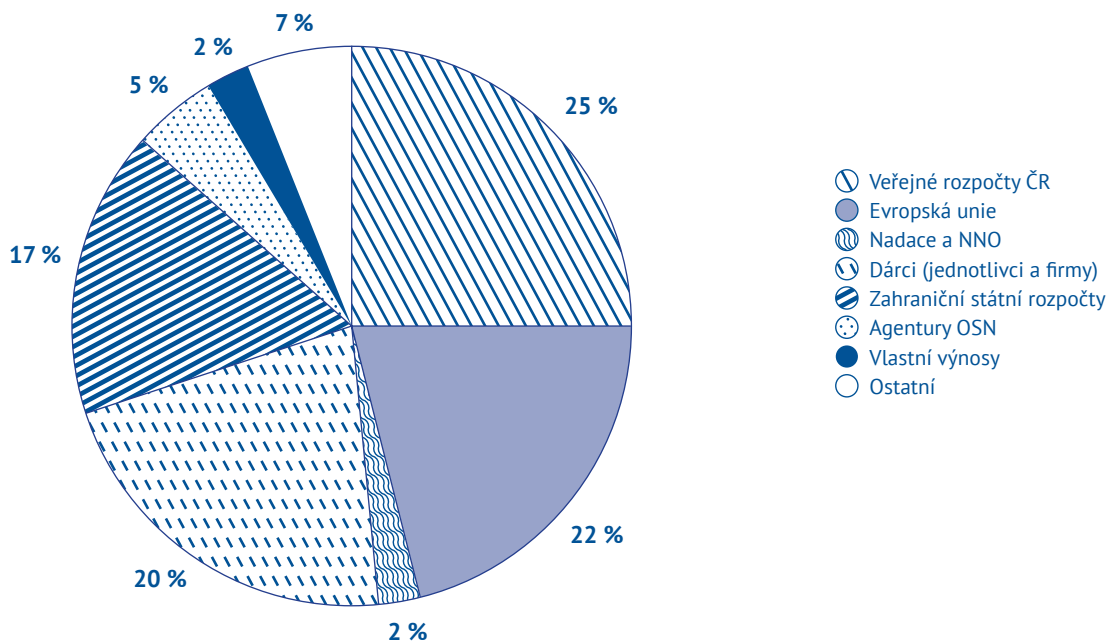
8/ Zajištění spolufinancování grantů české ZRS z dalších zdrojů, jako jsou instituce EU, mezinárodní organizace vč. OSN či jiné vlády. České NNO připravují vlastní projekty nebo se zapojují do velkých mezinárodních projektů. V ostré soutěži ve výběrových řízeních mají ve srovnání s jinými NNO z EU13 dobré výsledky. Tyto trilaterální projekty dokážou vynaložené dotační prostředky z české ZRS ztroj- až zčtyřnásobit (viz kap. 2.2).

9/ Důraz na odpovědnost za dopady, legitimitu a nezávislost. NNO vynakládají úsilí a prostředky na zlepšování postupů, jak zajistit odpovědnost a legitimitu svého působení v ZRS. Právě zavádění takových mechanismů může být v praxi velmi složité. Jak je uvedeno výše, NNO často působí ve velmi komplikovaném prostředí a zastávají role, které jiní aktéři nejsou schopni vykonávat, navíc s různorodými partnery. To znamená, že mají prokazovat mnohonásobnou odpovědnost nejen vůči donorům či soukromým sponzorům, ale také vůči místním partnerům a lidem, jejichž potřeby jsou v centru činnosti NNO. Například členové FoRS každoročně hodnotí svou činnost podle Kodexu efektivnosti FoRS⁹⁰ a využívají nástroje evaluace s plným zapojením všech partnerů.

Graf 8

Zdroje financování členských a pozorovatelských organizací FoRS (průměr let 2011–2014)

Zdroj: vlastní analýza FoRS

⁹⁰ FoRS 2016.

PŘÍKLADY PŮSOBNÍ VYBRANÝCH ČLENŮ FORS VE SVĚTĚ I V ČR V RŮZNÝCH ROLÍCH V ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCI

Člověk v tísni (ČvT) zajišťuje pitnou vodu, distribuční sítě a osvětu o hygieně v regionech Alaba a Sankura v Etiopii, které jsou sužovány suchem a nedostatkem pitné vody. Ta se zde často získává z hlubkových vrtů, které jsou náchylné k poruchám. Systém jejich oprav je přitom komplikovaný i v důsledku zdlouhavé komunikace mezi komunitami v odlehlých oblastech a místními úřady, které opravy zajišťují. Ve spolupráci s firmou Hrdlička, s. r. o. vyvinul ČvT mobilní aplikaci WaterReport, úspěšně pilotovanou v deseti kebelích (samosprávných oblastech) a v roce 2016 rozšířenou do dalších třiceti. Díky jednoduchému softwaru správci vrtů z komunity prostřednictvím SMS pravidelně informují úředníky místní správy o činnosti a případných poruchách jednotlivých vrtů. Místní správa se tak o poruchách dozví včas a může pružněji reagovat na výpadky. Navíc umožňuje opravy evidovat a celý systém vodních zdrojů lépe spravovat. Česká aplikace získala podporu UNICEF a jiných institucí a uvažuje se o jejím dalším rozšíření.

Více viz <https://www.clovekvitisi.cz/cs/clanky/sms-pomaha-ji-spravovat-vodni-zdroje-v-etiopii>.

Ekumenická akademie v rámci kampaně *Za férové banány* spolupracuje s dvaceti osmi organizacemi z celého světa a s malými pěstitelskými organizacemi, družstvy a pracovníky na plantážích z Afriky, Latinské Ameriky a Karibiku. Usilují o lepší životní a pracovní podmínky pro tisíce lidí, kteří pěstují, sbírají, sklízíjí a balí tropické ovoce. Díky mezinárodní výzvě *Správná volba je hrát fér* zacílené na Lidl se podařilo zlepšit pracovní podmínky ekvádorských farmářů, od kterých Lidl odebírá banány. Další kampaň *Chceme Fairtrade* prosazuje fairtrade banány do supermarketů. Na poli evropské legislativy se podařilo ovlivnit hlasování v Evropském parlamentu ve prospěch zastavení neférových obchodních praktik.

Více viz <http://www.zaferovebanany.cz/> a www.pribehbananu.cz.

NaZemi dlouhodobě upozorňuje na problematiku porušování lidských práv zaměstnanců továren globálního Jihu. Pomocí aplikace, která je součástí celoevropské kampaně *Obuj se do toho*, měli spotřebitelé možnost vyjádřit podporu změně pravidel v obuvnickém průmyslu. Petici předali evropským politikům v březnu 2016.

Více viz <http://www.nazemi.cz/cs/boty>.

Glopolis se zabývá daňovými ráji a jejich dopady jak na naši společnost, tak na rozvojové země, které kvůli daňovým únikům ročně přicházejí o více než 200 mld. USD (celková roční ODA je oproti tomu 150 mld. USD). Zároveň usiluje o to, aby EU a její členské státy prosazovaly takové změny daňových pravidel, které umožní lepší výběr daní, což by znamenalo více zdrojů pro financování rozvoje, snižování chudoby a nerovností. Díky iniciativě Glopolisu začala ČR v EU podporovat zavedení veřejných rejstříků skutečných vlastníků, které by umožnily snazší přístup k údajům i pro rozvojové země. Tím by se zvýšila jejich šance na úspěšnější boj s korupcí i s daňovými úniky.

Více viz https://glopolis.org/_project/ferove-dane a <http://www.danevraji.com/>.

SIRIRI jako jediná česká NNO působí ve Středoafričské republice (SAR) – v zemi, která se v dostupnosti a úrovni vzdělávání řadí na 147. místo ze 149. SIRIRI společně s českými pedagogickými odborníky a místními učiteli připravila koncept, který by umožnil tamním pedagogům, aby namísto francouzštiny poprvé učili ve svém rodném jazyce sango. Oproti běžné metodě výuky v SAR, postavené na memorování dlouhých pasáží nebo opisování francouzských textů z tabule, je program *Škola hrou* postaven na hravosti a jednoduchých didaktických pomůckách. Naprostým unikátem, který vyvolal v SAR velikou pozornost, je vznik historicky prvního slabikáře v místním jazyce sango. Již před závěrem pilotního roku se ukázalo, že 80–90 % dětí umí v tomto jazyce číst, zatímco ve školách, kde se děti učí ve francouzštině, umí číst po absolvování prvního stupně sotva třetina žáků. Vzdělávacího kurzu uspořádaného v září 2016 se zúčastnilo 130 učitelů, ze 121 venkovských i městských škol ze dvou velkých regionů. Úspěch a potenciál programu vyvolává zájem dalších ředitelů škol a školských inspektorů.

Více viz <https://siriri.org/projekt/skola-hrou-v-sar/>.

Společnost **Podané ruce** školí afghánské lékaře, zdravotní personál a místní zaměstnance neziskových organizací, kteří pracují s drogově závislými v Kábulu. Je jedinou organizací působící přímo v Afghánistánu, která má rozvinutou expertizu v oblasti prevence a managementu drogové závislosti. Přinášší metodiky a předává know-how místním odborníkům. Za dobu svého působení si vytvořila důležité vazby na místní instituce zabývající se protidrogovou politikou i místní NNO a stala se významným aktérem v prosazování systémových změn v oblasti drogové prevence a práce s drogově závislými. Příkladem může být založení Center of Excellence in Harm Reduction and Addiction, kde bylo dosud vyškoleny 120 pracovníků v protidrogových službách.

Více viz <http://ies.podaneruce.cz/grants-and-projects/rozvoj-drogove-prevence-v-afghanistanu/>.

Česká zemědělská univerzita díky projektu zaměřenému na zvýšení kapacit a zlepšení kvality učňovského zemědělského školství a vzdělávání v Mongolsku založila s místními partnery učňovský zemědělský obor *opravář a řidič zemědělských strojů* i krátkodobé zemědělské kurzy v Centru odborného vzdělávání v Darchanu. Díky podpoře ČZU se tamní učiliště propojilo s místními soukromými prodejci zemědělské techniky a místním podnikatelským inkubátorem, se kterým společně pořádají školení pro odbornou veřejnost, poskytují poradenskou činnost a pořádají osvětové aktivity v celém regionu. V Centru odborného vzdělávání bylo vybudováno zázemí pro pěstování a zpracování zeleniny, díky kterému má učiliště zajištěné doplňkové příjmy, jež využívá pro svůj další rozvoj.

Pro uplatnění potenciálu NNO je potřeba vytvořit určité **nezbytné podmínky v oblasti politického a právního prostředí a financování**, které budou podporovat rozmanitou, odolnou a efektivní občanskou společnost. Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci a další strategické dokumenty plně podporují lidská práva a občanské svobody, mezinárodní závazky i základní principy efektivnosti rozvoje. Na druhou stranu trvají překážky na straně naplňování těchto principů v důsledku nezávaznosti střednědobých výhledů financování ZRS a plánu zvyšování celkového rozpočtu ZRS. Zákon o veřejných zakázkách je pro účely ZRS poměrně limitující – veřejné zakázky zadávané dle zákona neumožňují pružně reagovat na náhlé změny okolností při realizaci projektů, neumožňují předkládat vlastní návrhy řešení, a snižují tak odpovědnost realizátorů za rozvojové výsledky. Dosavadní dotační systém zatím neumožňuje garantovat financování víceletých projektů a nedostatečně podporuje mezisektorovou spolupráci. Úpravy těchto oblastí by umožnily zvýšit efektivnost činnosti NNO i české ZRS celkově.

DAC ve svém *peer review* ZRS ČR⁹¹ kromě jiného doporučuje, aby MZV spolu s NNO vytvořilo **strategický rámec pro partnerství s občanskou společností** a využívalo efektivnější mechanismy financování. Takový strategický rámec by měl ujasnit základní podmínky spolupráce, stanovit společné cíle a principy, které budou vodítkem pro plánování, implementaci a evaluaci, a také modalitu spolupráce pro posílení občanské společnosti a NNO. Partnerství s občanskou společností by mělo být **součástí strategie ZRS**, aby byla zajištěna nezbytná politická pozornost a podpora⁹². MZV by mělo také zohlednit závazky z Pusanského partnerství⁹³, kterými jsou uznání role NNO jako nezávislých rozvojových aktérů s vlastními právy, prosazování příznivého prostředí (tzv. *enabling environment*) včetně efektivního financování a podpory NNO při posilování jejich odpovědnosti a závazků k efektivnosti rozvoje dle tzv. istanbulských principů⁹⁴. Na strategický rámec pro partnerství s občanskou společností by měla navázat ČRA vytvořením vhodných nástrojů, jako jsou rámcové dohody, které umožní dlouhodobější a strategičtější financování aktivit vybraných NNO.

⁹¹ OECD 2016f.

⁹² OECD 2012.

⁹³ Viz OECD 2011a, odst. 22.

⁹⁴ V českém kontextu jsou promítnuty v Kodexu efektivnosti FoRS, který jejich tvorbu v roce 2009 inicioval a inspiroval. Istanbulské principy viz CSO Effectiveness 2010.

PODMÍNKY NUTNÉ PRO STRATEGICKÉ ZAPOJENÍ NNO DO ZRS

Tzv. „příznivé prostředí“ pro české i zahraniční NNO zajištěné ze strany MZV a ČRA by rovněž v souladu s doporučeními OECD DAC mělo zahrnovat následující parametry:

- 1/ **Otevřený a transparentní dialog s občanskou společností při tvorbě politik i implementaci ZRS.** Partnerství jde nad rámec financování, je tedy jako širší vztah, který umožňuje občanské společnosti podílet se na tvorbě legislativního a koncepčního prostředí, programování a učení se z praxe. Dialog a konzultace s NNO by měly být strategické, podle transparentních pravidel, pravidelné a dostatečně dopředu plánované. Pro důvěryhodnost procesu a pro zajištění zájmu NNO o zapojení do dalších konzultací jsou nezbytné také zpětná vazba ke stanoviskům NNO či demonstrování dopadu jejich rozvojových příspěvků. Příkladem dialogu je zapojení FoRS do Rady pro ZRS a do Rady vlády pro udržitelný rozvoj a do jejich jednotlivých pracovních skupin.
- 2/ **Podpora budování aliancí, konsorcií a rozvojových partnerství mezi NNO a dalšími aktéry.** Zapojení aktérů napříč sektory a zeměmi */multi-actor, multi-sector, multi-country approaches/* podněcuje hledání efektivních řešení rozvojových výzev. Každý ze státních i nestátních aktérů může přispět svými specifickými schopnostmi a odborností k rychlejší odezvě na problémy, efektivnímu řešení a širšímu dosahu. Spolupráce a posilování vzájemné důvěry vyžaduje financovat i související náklady na budování spolupracujících sítí, přenos poznatků a vytváření vnitřních mechanismů řízení kvality a odpovědnosti vůči partnerům, veřejnosti a dalším.
- 3/ **Podpora zvyšování efektivnosti, transparentnosti, sdílené odpovědnosti a organizační transformace.** Jak MZV/ČRA, tak NNO potřebují zvyšovat odpovědnost za výsledky vůči cílovým skupinám, partnerům, veřejnosti aj. Mezinárodní iniciativa pro transparentnost pomoci k tomu poskytuje vhodný rámec (tzv. standardy IATI). Další pravidla by měla být zakotvena v novém manuálu pro řízení projektového cyklu ZRS a v odpovídajících postupech ČRA. NNO pak musí zdokonalovat standardy odpovědnosti, odpovídající manažerské systémy a úroveň kvality projektů a programů a také monitoringu i evaluací. MZV by mělo proto dlouhodobě podporovat nezbytné budování kapacit NNO (např. ve výzkumu, ve sběru a interpretaci dat a informací, zvyšování profesionality vedoucích pracovníků či v adaptaci na nové manažerské přístupy).
- 4/ **Rozmanitost nástrojů financování pro různé organizace.** Jak velké, tak malé NNO mohou nabídnout specializaci a odbornost v různých

oblastech. Vhodné mechanismy financování podpoří diverzitu občanské společnosti, inovativní řešení, spolupráci a synergie s dalšími NNO, efektivní partnerství a vyšší dopady. Nezbytné je zajistit předvídatelné a víceleté financování, krytí nákladů spojených s managementem a programovým dozorem, jasná a transparentní pravidla a požadavky odpovídající cílům a prioritám partnerství s NNO, dále konzistentní procesy výběrových řízení, ale i určitou míru flexibility na straně MZV a ČRA. S tím souvisí i reportování zaměřené na výsledky, případně harmonizace požadavků s jinými donory tak, aby se snižovaly transakční náklady pro MZV/ČRA i NNO a zvyšovala se efektivita učení se z praxe.

- 5/ **Spolufinancování projektů již podpořených ze strany EU, OSN nebo jiných zdrojů.** Program trilaterální spolupráce zavedený v české ZRS je efektivním nástrojem pro násobení účinku prostředků ze ZRS. Žádoucí je, aby byl dále rozšiřován vč. nárůstu finančních prostředků a aby umožnil realizovat kvalitní a potřebné projekty a programy i nad rámec vymezených sektorových a teritoriálních priorit ZRS.
- 6/ **Strategické financování komplexních globálních výzev,** které nemohou být řešeny skrze krátkodobé mechanismy zaměřené na okamžité výstupy a u nichž je pro hledání řešení potřeba zajistit včasné, flexibilní, dlouhodobé a adaptivní financování a zapojit další aktéry. Mechanismy takového financování představují škálu od víceletého **financování strategických programů NNO na základě rámcových dohod** mezi donorem a NNO až po účelové financování inovativních či pilotních programů NNO se specifickou přidanou hodnotou v dané zemi nebo sektoru.
- 7/ **Podpora zapojení české veřejnosti, osvěty a globálního rozvojového vzdělávání.** Jak doporučuje i OECD DAC, partnerství s NNO při zvyšování povědomí veřejnosti a porozumění rozvojovým problémům by mělo být prioritou i pro ČR. Podpora přitom musí přesahovat rámec propagace ZRS. České NNO mohou v osvětě a GRV nabídnout know-how posílené zkušenostmi ze zahraničí i odborné kapacity. GRV a osvěta potřebuje dále rozvíjet účinné metody a budovat partnerství napříč vzdělávacím systémem (více též kapitola o GRV a osvětě dále).

3. HUMANITÁRNÍ POMOC ČR

Jen v roce 2015 bylo podle OSN na **humanitární pomoc (HP) odkázáno 125 milionů lidí z 37 zemí světa**⁹⁵. Humanitární krize nabývají na intenzitě, jsou stále komplexnější a propojenější a zasahují stále větší počet lidí⁹⁶. **Téměř 80 % humanitární pomoci dnes souvisí s konflikty**⁹⁷. Humanitární diskurz je nejen v Evropě silně ovlivněn migrační tematikou a zároveň silícím tlakem na politizaci humanitární pomoci. To, že na tento vývoj je potřeba reagovat, dokazují i konkrétní závazky tzv. Grand Bargain, jedné z klíčových iniciativ donorů a poskytovatelů humanitární pomoci, které byly přijaté během prvního světového humanitárního summitu OSN v roce 2016⁹⁸. Cílem Grand Bargain, ke které se přihlásila i ČR, je **efektivnější poskytování humanitární pomoci a lepší součinnost mezi jejími jednotlivými aktéry**.

Kromě zvyšování účinnosti HP je potřeba co nejdříve eliminovat důvody pro její poskytování. Do popředí se proto stále více dostává i **otázka prevence katastrof, připravenosti na ně a posilování odolnosti vůči nim** (tzv. *Disaster Risk Reduction, DRR a resilience*). Také zde je ČR aktivní i na mezinárodní úrovni. Nejenže se přihlásila k cílům Globálního akčního rámce pro snižování rizika katastrof ze Sendai (2015–2030)⁹⁹, ale podílela se i na prosazení tématu odolnosti a na přípravě indikátorů pro měření implementace dohodnutého rámce¹⁰⁰.

Kvalitu české humanitární pomoci potvrdil ve svém nezávislém hodnocení z roku 2016 i OECD DAC¹⁰¹. Pro kvalitu HP je klíčový soulad s principy dobrého humanitárního dárcovství a evropského konsenzu o HP. Humanitární pomoc totiž **není prostředkem pro řešení krizí ani řízení migrace a musí být poskytována čistě na základě humanitárních potřeb**.

BOX 11

PRINCIPY DOBRÉHO HUMANITÁRNÍHO DÁRCOVSTVÍ

Principy dobrého humanitárního dárcovství – lidskost, nestrannost, nezávislost a neutralita – garantují, že základním cílem humanitární pomoci je záchrana životů a snížení utrpení lidí, že pomoc je poskytována výhradně na základě identifikovaných potřeb, bez rozlišování mezi příjemci podle jiných kritérií, že se v ozbrojených či jiných konfliktech nepřiklání k žádné ze sporných stran a že její cíle nejsou pod vlivem politických, ekonomických ani jiných zájmů ze strany dárců či příjemců.

Zdroj: Good Humanitarian Donorship 2003

Nezbytným předpokladem kvalitní HP je rovněž **do-statečné financování**. Zde je potřeba, podobně jako u rozvojové spolupráce, rozlišovat mezi rozpočtem humanitární pomoci v gesci MZV/ORS (tak jak ho určuje každoroční plán ZRS) a výdaji reportovanými ex post v rámci oficiální rozvojové pomoci (ODA).

Právě zapojení ČR do aktivit mezinárodních organizací v reakci na migraci do Evropy a humanitární krizi na Blízkém východě přispělo k nárůstu české dvoustranné ODA za rok 2015. Z celkového nárůstu o 425 mil. Kč připadlo 165 mil. Kč (39 %) na navýšení HP a na náklady na uprchlíky v ČR¹⁰². Započitatelné náklady na uprchlíky v ČR v celkové výši 347 mil. Kč¹⁰³ pak převyšovaly výdaje na humanitární pomoc v rámci celkové bilaterální rozvojové pomoci ČR o 140 mil. Kč. Na humanitární pomoc ČR v rámci bilaterální složky ODA tak dlouhodobě vydává zhruba polovinu prostředků ve srovnání s tím, kolik

⁹⁵ OSN 2016c.

⁹⁶ OECD 2015c.

⁹⁷ OSN 2016c.

⁹⁸ Agenda for Humanity 2016.

⁹⁹ OSN 2014.

¹⁰⁰ MZV 2015e.

¹⁰¹ OECD 2016f.

¹⁰² MZV 2016e.

¹⁰³ Předběžný dotazník hlavních komponent české ODA za rok 2016 indikuje další nárůst uznatelných nákladů na uprchlíky v prvním roce pobytu v ČR, a to o 100 mil. Kč na 461 mil. Kč (MZV 2017: Předběžný dotazník hlavních komponent ODA 2016).

vydává na uprchlíky v prvním roce pobytu v ČR. Zatímco v období 2008–2012 výdaje na uprchlíky v ČR představovaly 14 % bilaterální ODA ČR, v roce 2015 to už bylo 20 %¹⁰⁴ a předběžné statistiky za rok 2016 naznačují nárůst na 25 %¹⁰⁵. Zvýšení podílu humanitární pomoci na bilaterální ODA bylo v tomto období ze 7 % na 12 %¹⁰⁶. Podle FoRS je tento trend potřeba změnit, **navýšit podíl humanitární pomoci a na výdaje na uprchlíky v ČR mobilizovat další, dodatečné prostředky nad rámec ODA.**

Zásadní položku výše zmiňovaných humanitárních aktivit a výdajů na pomoc uprchlíkům v ČR tvořily v roce 2015 programy v gesci ministerstva vnitra: program pro asistenci uprchlíkům a státům pod silnými migračními tlaky (100 mil. Kč) a MEDEVAC – program humanitárních evakuací zdravotně postižených obyvatel¹⁰⁷ (31 mil. Kč). V roce 2016 prostředky na tyto programy dále významně rostly, u programu na asistenci uprchlíkům a státům pod silnými migračními tlaky na 150 mil. Kč, u MEDEVACu na 60 mil. Kč¹⁰⁸. S ohledem na prolínání aktivit v gesci MV s humanitární pomoci v gesci MZV a jejich posilování je stěžejní zajistit **interní koordinaci mezi MZV a MV, resp. jejich příslušnými odbory, tak aby byly respektovány principy dobrého humanitárního dárcovství**, ke kterým se ČR jako vyspělý dárcce zavázala (viz box 11)¹⁰⁹. Dále je pak potřeba garantovat, že rozhodující slovo k formě a rozsahu humanitární pomoci mimo EU a EHS bude mít v souladu se zákonem o ZRS a humanitární pomoci MZV, byť se zde při rozhodování o poskytování materiální a záchranářské pomoci předpokládá součinnost s MV¹¹⁰.

V gesci MZV, resp. Odboru rozvojové spolupráce a humanitární pomoci (ORS), zůstává rozpočet na humanitární pomoc tak, jak ho určuje každoroční plán ZRS a jak je ad hoc navyšován z vnitřních rezerv MZV či případnými usneseními vlády během roku. **Roční rozpočet na humanitární pomoc od roku 2010 stagnoval na úrovni kolem 73 mil. Kč.** V roce 2015 dosáhl rozpočet HP 90 mil. Kč, a to především v důsledku pomoci Ukrajině a zemím západní Afriky postiženým ebolou¹¹¹. V roce 2016 byl rozpočet HP navýšen na 100 mil. Kč, a to na další pomoc Libanonu, realizaci programu MEDEVAC a na pomoc Sýrii¹¹². **Průlomové navýšení rozpočtu hu-**

BOX 12

PŘÍSPĚVKY ČR DO NOVĚ VZNIKLYCH SVĚŘENECKÝCH FONDŮ EU A OTÁZKA EFEKTIVNOSTI

Příspěvky ČR do nově vzniklých svěřeneckých fondů EU, fondu MADAD pro oblast Sýrie a západního Balkánu a fondu pro Afriku, představují významnou položku podílející se na nárůstu české bilaterální rozvojové pomoci: v roce 2015 přispěla ČR 67,9 mil. Kč do MADAD, 20,1 mil. Kč pak do fondu pro Afriku. Celkový jednorázový příspěvek ČR do fondu MADAD pro oblast Sýrie a západního Balkánu představuje 136 mil. Kč (MZV 2015a).

Svým zaměřením se výdaje pohybují na pomezí rozvojové spolupráce, humanitární pomoci a řízení migrace – např. prostředky z MADAD jsou kromě Sýrie určeny i pro sousední země, které přijímají největší procento syrských uprchlíků, tedy Libanon, Jordánsko, Turecko, Irák a Egypt (EK 2016b).

FoRS dlouhodobě podporuje aktivní a strategické zapojování ČR do evropské rozvojové spolupráce, která představuje největší složku české mnohostranné ZRS (v roce 2015 83 %, dle předběžných údajů za rok 2016 88 %). **V případě svěřeneckých fondů EU však vyvstává zásadní otázka, zda je při současném nastavení možné považovat je za nástroje přispívající k rozvoji v souladu s principy efektivity.** Ze strany občanské společnosti zaznívá kritika především vůči netransparentnosti fondů a nerespektování principů partnerství a vlastnictví priorit ze strany partnerských zemí. Na rozdíl od přístupu Agendy 2030 jsou to totiž dárci, kteří určují priority a kladou si jednostranně podmínky pro zahájení spolupráce (tzv. kondicionalita). Partnerské země se obávají, že EU i tímto způsobem do budoucna zacílí rozvojové prostředky především na humanitární pomoc a snižování imigrace do EU (viz CONCORD 2015).

¹⁰⁴MZV 2016e.

¹⁰⁵MZV 2017: Předběžný dotazník hlavních komponent ODA 2016.

¹⁰⁶MZV 2016e.

¹⁰⁷Program MEDEVAC byl v roce 2015 realizován na základě UV č. 45 z 19. ledna 2015 ve formě vysílání českých lékařských týmů do Jordánska, Keni a Kambodži. Dále byla v rámci programu zajištěna školení zdravotnického personálu z Ukrajiny a iráckého Kurdistánu v ČR a zdravotně humanitární evakuace pacientů z Ukrajiny na léčení v ČR (MZV 2016c).

¹⁰⁸MZV, písemná komunikace, předběžné údaje, březen 2017.

¹⁰⁹OECD 2016e.

¹¹⁰Zákon č. 151/2010 Sb. z 21. dubna 2010, o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů.

¹¹¹MZV 2016b.

¹¹²MZV 2017a.

manitární pomoci přinesl rok 2017, a to na 130 mil. Kč s tím, že růst by měl výhledově pokračovat o 50 mil. Kč ročně na úroveň 230 mil. Kč v roce 2019¹¹³.

Navýšení rozpočtu české humanitární pomoci by nemělo být důvodem pro její tříštění mezi vícero institucí. MZV je a má nadále být hlavním koordinátorem poskytování HP s tím, že má zajistit účelné zapojení ostatních rezortů. ČR by měla směřovat HP do menšího počtu krizí s ohledem na uplatnění své přidané hodnoty. Dle OECD DAC by ČR měla dále rozvíjet svůj specifický přístup k humanitární pomoci, zaměřovat se na krize, kde je humanitární činnost ze strany multilaterálních organizací podfinancována, využívat své praktické zkušenosti z vleklých krizí na Ukrajině či Blízkém východě, posílit dosavadní pozitivně hodnocené aktivity v oblasti DRR a odolnosti a rozvíjet humanitární spolupráci s jinými dárči¹¹⁴.

Přes 70 % rozpočtu HP ČR bylo jak v roce 2015, tak v roce 2016 vynaloženo na **humanitární aktivity související s válkou a nuceným vysídlením**, především v souvislosti s konflikty v Sýrii (viz box 13) a Iráku a s jejich regionálními dopady. Dále ČR pomáhala obětem konfliktů v Jižním Súdánu, SAR a na Ukrajině¹¹⁵.

Na **pomoc při přírodních katastrofách a epidemiích** ve světě vynaložila ČR v rámci humanitární pomoci dle plánu ZRS v letech 2015–2016 celkem 36 mil. Kč. Patřila sem mj. pomoc zemím západní Afriky postiženým ebolou, pomoc Nepálu po zemětřesení, pomoc po záplavách v Barmě, na Srí Lance či v Makedonii a také pomoc po ničivém suchu v důsledku jevu El Niño v zemích jižní Afriky¹¹⁶. Na příkladu pomoci v Nepálu, podobně jako u pomoci při povodních na Balkáně v roce 2014, ČR ukázala, že umí efektivně využívat mechanismus včasného varování EU a dokáže rychle a koordinovaně reagovat na přírodní katastrofy¹¹⁷.

Na **pomoc při komplexních a vleklých krizích** poskytla ČR v letech 2015–2016 z humanitárního rozpočtu celkově 14,5 mil. Kč do zemí subsaharské Afriky, PAÚ a Jemenu, a to zejména na potravinovou pomoc, ale i na podporu zdravotní péče a výživy, na ochranu před násilím a na obnovu obydlí i zdrojů obživy¹¹⁸.

Poskytování HP se v roce 2015 i 2016 dělo v souladu s operační strategií a jejími prioritami¹¹⁹. Pozitivně lze hodnotit i snahu MZV o větší **propojenost rozvojové spolupráce a humanitární pomoci v prioritních zemích ZRS ČR**, konkrétně v případě Etiopie, PAÚ či Afghánistánu.

BOX 13

HUMANITÁRNÍ KRIZE V DŮSLEDKU KONFLIKTU V SÝRII

Válka v Sýrii letos trvá již sedmý rok. Dle OSN je na humanitární pomoc odkázáno 13,5 mil. lidí, přičemž 4,6 mil. z nich je uvězněno v obléhaných a těžko přístupných oblastech, kde se k nim nedostane pomoc. Od roku 2011 vyhnal tento konflikt z domova každého druhého Sýřana. Celkově ze Sýrie uteklo 5 mil. lidí a dalších 6,3 mil. se stalo vnitřně vysídlenými osobami (IDPs).

Zdroj: OSN: <http://www.unocha.org/syria>

V Sýrii a okolních zemích (Libanonu, Jordánsku, Iráku, Turecku) pomáhá i ČR. V červnu 2016 bylo přijato UV č. 588 o poskytnutí humanitární, rozvojové a rekonstrukční asistenci Sýrii v období 2016–2019 v celkové výši 195 mil. Kč. V roce 2016 pak ČR v souvislosti s konfliktem poskytla finanční a materiální pomoc ve výši 212 mil. Kč. Příspěvek do Světeneckého fondu EU MADAD činil 68,1 mil. Kč a ČR podpořila také aktivity dalších mezinárodních organizací (UNHCR, ICRC) či projekty českých NNO (Člověk v tísni, ADRA ČR, Diakonie ČCE, Charita ČR, Český červený kříž aj.). Na realizaci české humanitární pomoci se pak podílel i zastupitelský úřad ČR v Bejrútu a další rezorty (MV, MZ a MO). Pomoc se soustředila především na podporu uprchlíků a IDPs a asistenci okolním zemím a místním komunitám při zvládnutí uprchlické krize. Přímou do Sýrie mířila zhruba pětina prostředků vynaložené pomoci.

Zdroj: UV č. 588/2016 a MZV, písemná komunikace, předběžné údaje

Vzhledem k celkově nízkému objemu české humanitární pomoci lze výši prostředků poskytnutých na pomoc Sýrii a regionu považovat za adekvátní. Pozitivně lze v dané chvíli také hodnotit, že prostředky HP ČR se dostávají k civilistům na obou stranách konfliktu – přes ZÚ v Damašku, ICRC a vybrané NNO do oblastí ovládaných režimem, přes další NNO pak do oblastí ovládaných opozicí a jinými skupinami. Klíčové je, aby se pomoc skutečně dostávala k nejpotřebnějším a byla vynakládána na opomíjené a vzhledem ke svému objemu méně nákladné formy pomoci. S ohledem na vážnost konfliktu je pak při trvajících bojích stěžejní nadále využívat prostředky uvolněné vládou zejména na humanitární pomoc a život zachraňující aktivity, nikoliv na navazující rozvojové či rekonstrukční aktivity.

¹¹³Návrh plánu ZRS 2018 a střednědobého výhledu indikuje nárůst HP na 250 mil. Kč v roce 2020 (návrh plánu ZRS 2018 a střednědobého výhledu do 2020 předložený v rámci Rady ZRS v březnu 2017).

¹¹⁴OECD 2016f.

¹¹⁵MZV 2016b, 2017a.

¹¹⁶MZV 2016f, 2017b.

¹¹⁷OECD 2016f.

¹¹⁸MZV 2016f, 2017a.

¹¹⁹MZV 2015c, 2016f.

Stále zde však zůstává prostor pro systematičtější posilování odolnosti. Pozitivní v tomto směru je zcela jistě zohledňování DRR v připravovaných programech ZRS s programovými zeměmi na období 2018–2023 a opora pro prevenci a posilování odolnosti jakožto průřezového principu české rozvojové spolupráce ve stávajícím zákoně o ZRS¹²⁰. Kromě propojování humanitární pomoci a ZRS v prioritních zemích díky **koordinaci a spolupráci MZV a ČRA je však nutné posílit také koordinaci a komplementaritu kmenových aktivit dalších rezortů započitatelných do ODA v prioritních zemích ZRS ČR**, jako například aktivity MŽP v oblasti politik ochrany klimatu, ochrany biodiverzity či DRR. Důležité přitom zůstává, aby jednotlivé rezorty usilovaly o skutečně dodatečné zdroje a nikoliv pouze vykazovaly výdaje v rámci běžných rozvojových projektů ZRS.

OECD DAC ve svém loňském hodnocení české humanitární pomoci mj. pozitivně ocenil spolupráci MZV s neziskovým humanitárním sektorem¹²¹. České a zahraniční NNO se dlouhodobě významně podílejí na realizaci české HP, v roce 2015 ve výši 54 % prostředků, v roce 2016 dokonce 65 % prostředků¹²². Vyšší podíl NNO na realizaci české humanitární pomoci v tomto období je dán především vysokou měrou konfliktů, na které humanitární pomoc reagovala. Z dlouhodobého hlediska je pak podíl prostředků české humanitární pomoci realizovaný přes NNO a přes mezinárodní organizace vyrovnaný. To je z pohledu českých humanitárních organizací pozitivní trend, který by měl přetrvávat i při nárůstu prostředků. Pro české organizace je podpora v rámci české HP důležitá mj. kvůli možnosti získat další a častokrát mnohem významnější financování z mezinárodních zdrojů.

Prostorem pro zlepšení je naopak snížení administrativní zátěže humanitární pomoci ČR, a to i prostřednictvím zvažovaných víceletých rámcových smluv a programového financování¹²³. Pozitivní v tomto směru je navýšení limitů jednotlivých dotačních humanitárních projektů na 4 mil. Kč.

Za zvážení také stojí personální posílení ORS pro agendu humanitární pomoci, pokud ČR myslí své angažmá ve světě při řešení stávajících humanitárních krizí vážně. V současnosti je totiž agenda humanitární pomoci náplní pouze jednoho pracovního místa.

BOX 14

VYBRANÉ AKTIVITY ČESKÝCH NNO V HUMANITÁRNÍ KRIZI V SÝRII

Diakonie ČCE – Středisko humanitární a rozvojové spolupráce od roku 2012 zajišťuje s dalšími partnery podporu syrským uprchlíkům v jordánském táboře Za'atari: materiální pomoc (obytné kontejnery, potravinové a hygienické balíčky, školní pomůcky a uniformy aj.), aktivity pro děti a mládež v centru Peace Oasis, rekvalifikační kurzy a školení (např. šití, kadeřnická a kosmetická péče, drobné podnikání a marketing nových médií). V roce 2015 bylo vyškoleno 260 mladých lidí (převážně žen) a v roce 2016 dalších 760 obyvatel uprchlického tábora, kteří si díky této podpoře mohli založit vlastní podnikání. Služby budou rozšířeny o psychosociální podporu pro děti a mládež a podporu rodinné a komunitní soudržnosti.

Více viz <http://diakoniespolu.cz/projects/uprchlici/>.

Člověk v tísni patří mezi největší poskytovatele humanitární pomoci v severních oblastech Sýrie. Od roku 2013 se věnuje i podpoře vzdělávání v okolí města Idlib a v Aleppu. Polovina dětí v Sýrii totiž nemůže chodit do školy. Centrální vzdělávací systém v Sýrii se během války zcela rozpadl. V Idlibu navíc zůstala v přijatelných podmínkách pouze asi pětina škol a většina učitelů jsou dobrovolníci bez adekvátního vzdělání. Škola přitom dětem poskytuje nejen vzdělání, ale pomáhá jim například i vyrovnat se s traumatickými zážitky. Člověk v tísni se proto snaží zajistit chod vzdělávacího systému tím, že zajišťuje opravy a vybavení škol, přispívá na platy místním učitelům, zlepšuje kvalitu vzdělávání pomocí jejich školení nebo se soustředí na psychosociální pomoc dětem, učitelům a rodičům. V současnosti takto podporuje na 8000 dětí ve 20 školách.

Více viz <https://www.clovekvtsni.cz/cs/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/zeme/syrie>.

Charita ČR pomáhá v Sýrii od jara 2012. Přimo v Damašku Charita již čtvrtým rokem spolupracuje s lokální partnerskou organizací. Společně zajišťují humanitární pomoc nejpotřebnějším obětem konfliktu. Díky této spolupráci a za finančního přispění české ZRS získá v letošním roce 900 rodin potraviny potřebné k přežití; dalších 900 rodin pak obdrží pokazy na oblečení a obuv, základní hygienické potřeby nebo nezbytné vybavení domácnosti.

Více viz <http://svet.charita.cz/kde-pusobime/blizky-vychod/syrie/>.

¹²⁰MZV 2017a.

¹²¹Návrh plánu ZRS 2018 a střednědobého výhledu indikuje nárůst HP na 250 mil. Kč v roce 2020 (návrh plánu ZRS 2018 a střednědobého výhledu do 2020 předložený v rámci Rady ZRS v březnu 2017).

¹²²OECD 2016f.

¹²³MZV 2017b.

HUMANITÁRNÍ POMOC ČR

Jak potvrdilo i hodnocení OECD DAC, vybudovaný systém české humanitární pomoci v gesci MZV/ORS představuje dobrý základ, který je však potřeba kontinuálně rozvíjet a zefektivňovat:

- 1/ **Poskytování humanitární pomoci ČR se musí nadále řídit principy dobrého humanitárního dárcovství, kterými jsou lidskost, nestrannost, nezávislost a neutralita**, a evropského konsenzu o humanitární pomoci. Prosazovat tyto principy má ČR i v rámci mezinárodních organizací a EU. Humanitární pomoc totiž není prostředkem pro řešení krizí ani řízení migrace a musí být poskytována čistě na základě humanitárních potřeb.
- 2/ **Funkční koordinace HP pod ORS/MZV je klíčová** pro to, aby ČR jako vyspělý humanitární dárcce mohla dále zlepšovat efektivnost poskytování humanitární pomoci. Další rezorty se musí zapojovat v koordinaci MZV, a to tam, kde je to účelné. MZV by mělo usilovat o personální posílení agendy humanitární pomoci na ORS.
- 3/ **MZV by mělo prosazovat holistický přístup k ZRS a HP** tak, aby byla ČR v partnerských zemích ZRS lépe připravena nejenom poskytovat humanitární pomoc, ale také v rámci prioritních zemí pomáhat **posilovat odolnost a prevenci vůči krizím** (DRR a *resilience*) **a zapojit se do soustavnější podpory tzv. křehkých zemí** (především prostřednictvím koordinace dárců, zejména v rámci EU, a zapojením do společného programování i společných programů odolnosti).
- 4/ **HP ČR by měla cílit na menší počet krizí**, především na ty, kde ČR dokáže uplatnit svou přídavnou hodnotu a zkušenosti. Vedle zohledňování akutních konfliktů by HP ČR měla **nadále reagovat i na potřeby v důsledku přírodních katastrof a epidemií a komplexních a vleklých krizí**, opomíjet by neměla ani tzv. zapomenuté humanitární krize. FoRS podporuje doporučení OECD DAC, aby ČR dále rozvíjela svůj specifický přístup k humanitární pomoci a aby se zaměřovala na krize, kde je humanitární činnost multilaterálních organizací nedostatečná.
- 5/ V dlouhodobém horizontu by se měl i při nárůstu prostředků udržet **vyrovnaný podíl prostředků české humanitární pomoci realizované přes NNO a mezinárodní organizace**.
- 6/ MZV by mělo budovat funkční strategická partnerství v HP s ověřenými a zkušenými realizátory, mezi které patří české NNO, a to i prostřednictvím víceletých **rámcových smluv a programového financování**.

- 7/ MZV by mělo dále **snižovat administrativní zátěž a posilovat předvídatelnost financování HP ČR**, a to i prostřednictvím víceletého financování a racionalizace finančního kalendáře (např. u vleklých krizí poskytovat financování na 18–24 měsíců, což by lépe odpovídalo humanitárnímu cyklu).
- 8/ V rámci zkvalitňování HP ČR by MZV mělo zlepšit **úroveň monitoringu a nezávislých evaluací humanitárních projektů**.

4. GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ A OSVĚTA – NEZBYTNÉ PRO ODPOVĚDNOU SPOLEČNOST I PODPORU ZRS ČR

OECD DAC v hodnotící zprávě ZRS ČR z roku 2016 uvádí, že „ČR by měla pokračovat v budování své dobré praxe v globálním rozvojovém vzdělávání, zvláště prostřednictvím partnerství s občanskou společností a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Využitím partnerství s těmito subjekty může rozšířit dosah a dopad globálního vzdělávání“.¹²⁴ OECD zdůrazňuje, že **globální rozvojové vzdělávání** (GRV) má být oblastí podporovanou vládami. Řada členských států OECD DAC přitom spolupracuje s NNO a osvětové aktivity podporuje. To se však má dít na základě **strategického přístupu** jako součást vládních komunikačních a rozvojově-vzdělávacích politik a se zajištěním větší předvídatelnosti¹²⁵.

Řada donorských vlád i praktiků rozlišuje mezi:

- **komunikační cílů ZRS a výsledků rozvojové politiky ČR směrem k veřejnosti** s cílem zvyšování viditelnosti ZRS a podpory veřejnosti i politiků ve prospěch financování ZRS. Součástí je i prezentace výsledků projektů ZRS (úspěšných i neúspěšných) pro zvýšení porozumění komplexnosti rozvoje, transparentnosti a poučení se z chyb, a
- **globálním rozvojovým vzděláváním a osvětou veřejnosti** ve smyslu zvyšování porozumění různým globálním tématům a dlouhodobého budování kritického povědomí o propojenosti světa a motivování lidí k tomu, aby přispívali k sociálně spravedlivé společnosti v globalizovaném světě.

Globální rozvojové vzdělávání¹²⁶ umožňuje lidem posilovat jejich schopnost porozumět komplexnosti a vzájemné propojenosti světa a přijmout svůj podíl odpovědnosti. Posouvá učení se „o lidech v jiných částech světa“ nebo „o rozvojových zemích“ k porozumění tomu, jak rozdělení globálních sil ovládá místní, národní a transnárodní úrovně, včetně rozvojových procesů a vztahů. Občané si tak mohou uvědomit vlastní podíl na globálních procesech, které dopadají jak na ně, tak

na ostatní lidi kdekoli na světě. S tím souvisí i uvědomění si vlastních práv, kterých se mohou domáhat, ale i odpovědnosti vůči udržitelnému rozvoji a s tím související nutnosti změnit model svého chování a uplatňování vlivu na rozhodování, a tedy i společnosti jako takové. Z tohoto pohledu GRV hraje **klíčovou roli v budování globálně odpovědné společnosti** a je vnímáno jako základ pro utváření spravedlivého a udržitelného světa. GRV používá různé pedagogické metody aktivního učení a prosazuje kulturu dialogu a spolupráce. Díky tomu přispívá ke snižování nerovností a různých forem násilí souvisejících s extremismem a nesnášenlivostí, k nabourávání negativních stereotypů a pozitivnímu přístupu ke změnám. GRV přesahuje rámec formálního vzdělávání a zahrnuje neformální i informální učení a jako takové je celoživotním procesem učení.

Dle aktuálních trendů je GRV propojováno s osvětou, neboť oba koncepty podporují podobné cíle a svými používanými metodami se vhodně doplňují. Podpora veřejnosti je nezbytná i pro financování programu ZRS a zvýšení efektivnosti a transparentnosti rozvojových politik¹²⁷. Změna postojů a chování jedinců i společnosti je dlouhodobý a komplexní proces. Udržitelný rozvoj potřebuje informovanou a angažovanou společnost, neboť jen aktivní a efektivní občanská společnost může skutečně dosáhnout potřebné systémové změny. Je zřejmé, že osvěta dospělých ke změně postojů nestačí, naopak je nutné přibližovat témata a souvislosti již od dětského věku. Tím, že lidé budou více rozumět hlubším příčinám a propojenosti jevů, jako jsou ekonomické krize, klimatické změny, migrační tlaky a bezpečnostní otázky, budou spíše schopni lépe se vyrovnávat s neustálými změnami, zapojovat se do hledání řešení na lokální i globální úrovni a přispívat k bezpečnější budoucnosti.

Z nejnovějších mezinárodních dokumentů, které aktualizují východiska a cíle GRV ve světle nových SDGs, je vhodné zmínit tzv. deklaráci z Incheonu pod titulem

¹²⁴OECD 2016f.

¹²⁵OECD 2012.

¹²⁶Terminologie v různých zemích rozlišuje „globální vzdělávání“, „rozvojové vzdělávání“, „vzdělávání ke globálnímu občanství“ nebo „vzdělávání k udržitelnému rozvoji“ aj. V řadě aspektů se tyto vzdělávací koncepty překrývají, ale přesto v nich jsou určité rozdíly, vyvíjejí se směrem od dříve tradičního pohledu na rozdělení Sever–Jih více ke globální propojenosti světa a k důrazu na angažovanost jedince (více např. UNIDEV 2016 nebo MSH 2010). Národní strategie GRV pod termínem GRV uvádí, že to: „... je celoživotní vzdělávací proces, který vede k porozumění ekonomických, sociálních, politických, environmentálních a kulturních procesů, které čím dál více ovlivňují životy lidí v globalizovaném světě. Rozvíjí dovednosti a podporuje vytváření hodnot a postojů tak, aby lidé byli schopni a ochotni aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů. ... směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život.“ Viz MZV 2015b.

¹²⁷OECD 2014b.

Vzdělávání 2030¹²⁸, která byla přijata v květnu 2015 v Koreji pod koordinací UNESCO spolu s UNICEF, UNDP, Světovou bankou aj. a která byla v prosinci 2015 dále rozpracována do akčního rámce. Na úrovni EU se v Záhřebu na podzim 2015 konal **třetí evropský kongres o GRV**, který formuloval doporučení zejména směrem k národním strategiím GRV a kurikulům, profesnímu vzdělávání, kvalitě vzdělávání a osvěty, monitoringu a evaluacím¹²⁹.

Je zřejmé, že **česká společnost GRV i osvětu potřebuje**. Jak ukázal poslední eurobarometr z konce roku 2015 zaměřený na rozvojovou spolupráci, čeští respondenti sice stále vykazují téměř dvoutřetinovou podporu rozvojovým zemím, ale oproti minulým rokům podpora klesla, zároveň se lidé cítí méně informovaní a zapojení do rozvojové pomoci. To kontrastuje s výsledky šetření na úrovni průměru EU, které ukazují na nejvyšší podporu rozvojové pomoci ze strany evropské veřejnosti za posledních 6 let¹³⁰.

GRV a osvěta se v ČR rozvíjejí posledních téměř 15 let, což je stále krátká doba ve srovnání s jinými zeměmi západní Evropy. Přesto se ČR může opírat o **rostoucí tradici a pozitivní výsledky v GRV a osvětě**:

- Má vlastní národní strategii GRV a akční plán do roku 2017, obojí v gesci MZV a ve spolupráci s MŠMT.
- Cíle a principy GRV se v různé míře objevují v základních koncepčních dokumentech české vzdělávací politiky.
- Povinná průřezová témata rámcových vzdělávacích programů obsahují principy GRV.
- NNO vytvořily řadu kvalitních metodických materiálů (umístěny na metodickém portálu MŠMT).
- Probíhá dialog mezi různými aktéry v rámci pracovní skupiny pro GRV při MZV a akcích pořádaných NNO aj.¹³¹

Na úrovni institucionální je klíčové **rozdělení rolí a odpovědností mezi ministerstvem zahraničních věcí, ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Českou rozvojovou agenturou, podřízenými subjekty MŠMT a dalšími aktéry**. Národní strategie GRV zmiňuje základ-

ní kompetence: MZV je hlavním garantem koordinace a koncepčních otázek GRV a rozhoduje o přidělování financí na GRV z rozpočtu ZRS. Česká rozvojová agentura je odpovědná za realizaci projektů, ale podílí se i na přípravě koncepčních dokumentů. MŠMT je klíčové pro začleňování průřezových témat včetně GRV napříč vzdělávacím systémem ČR.

Jak zdůrazňuje i evropská síť GENE sdružující ministerstva, agentury a další národní instituce pro GRV, **je chvályhodné, že MZV drží vůdčí roli v podpoře GRV a osvěty a mělo by v tom pokračovat**. Tato praxe výrazně převažuje i v ostatních zemích EU a pomáhá zajišťovat nezbytnou vazbu GRV na program zahraniční rozvojové spolupráce. Současně je nutné strategičtěji spolupracovat s MŠMT a dalšími ministerstvy, např. MŽP. Pozice MZV umožňuje hrát silnou koordinační roli garanta tématu a podporovat spolupráci mezi klíčovými aktéry i mimo formální vzdělávací systém¹³². České zkušenosti z oblasti environmentálního vzdělávání ukazují, že je přínosné, když je daná tematická oblast agendou odpovídajícího rezortu (viz existující státní program Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta v gesci MŽP). MŠMT zatím nedisponuje odborným zázemím pro GRV a není dostatečně zajištěna odpovídající systémová a personální podpora GRV. Přímo řízené organizace MŠMT (Národní ústav pro vzdělávání, Národní institut pro další vzdělávání) GRV podporují, ale nemají odpovídající vlastní kapacity GRV systematicky rozvíjet a sledovat zahraniční trendy. K tomu naopak využívají expertizu a kapacity NNO.

Pod Radou vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR) pracuje **Výbor pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji** (VUR), mezi jehož členy jsou zástupci institucí a organizací, které se přímo věnují nebo mají jako součást své agendy environmentální vzdělávání či globální rozvojové vzdělávání. Výbor VUR sleduje a analyzuje současnou situaci ve vzdělávání k udržitelnému rozvoji v ČR i v zahraničí, přináší podněty a doporučení pro začlenění problematiky udržitelného rozvoje a aktivního občanství do národních strategických dokumentů a rovněž sleduje a analyzuje možnosti financování této oblasti vzdělávání.

¹²⁸UNESCO 2016.

¹²⁹North-South Centre 2016.

¹³⁰78 % respondentů z ČR považuje za důležité pomáhat lidem v rozvojových zemích, oproti tomu průměr EU je 89 %. (EK 2015). Celý speciální eurobarometr č. 441 viz EK 2016d.

¹³¹Více viz dokument Globální rozvojové vzdělávání, FoRS 2015.

¹³²Viz zprávy GENE: *peer review* o GRV, vč. ČR (GENE 2017) a zpráva Stav globálního vzdělávání v Evropě 2015 (GENE 2015).

V roce 2016 poprvé proběhlo celorepublikové **šetření České školní inspekce (ČŠI) zaměřené na vzdělávání v globálních a rozvojových tématech** na základních a středních školách¹³³. Jeho zjištění pozitivně hodnotilo škálu metod a materiálů využívaných na školách, poměrně vysoký podíl škol zapojených do GRV (20 % škol pokrytých šetřením) a více než tříčtvrtinovou spokojenost škol s výukovými programy nabízenými zejména neziskovými organizacemi. Na druhou stranu ČŠI upozornila na upozadování rozvojových a globálních témat ve výuce oproti environmentálním, nedostatečné využívání participativních metod výuky, malý podíl škol zapojených do dalšího vzdělávání a chybějící funkce koordinátora GRV na školách.

Z výzkumu Centra občanského vzdělávání z roku 2014 vyplývá, že učitelé vidí hlavní překážku pro začleňování témat GRV do výuky zejména v motivaci a osobním přístupu, v obavě zavádět do výuky složitá globální témata (jako je aktuální téma migrace, uprchlictví aj.), nedostatku časové dotace v rámci školního vzdělávacího programu a nedostatečné vlastní znalosti a dovednosti ze zážitkové pedagogiky apod. Pociťují potřebu dalšího vzdělávání pro GRV a kvalitních didaktických materiálů¹³⁴.

Pro dosažení cílů GRV jsou kromě jiného potřeba dostatečné finance. Hlavním a vlastně jediným dedikovaným **zdrojem financování projektů GRV a osvěty v ČR jsou dotační tituly v rámci programu ZRS** vyhlašované ČRA a realizované zejména NNO. Poprvé byly vyhlášeny v roce 2004, od roku 2010 navíc ČRA umožňuje realizovat víceleté projekty GRV, ač na bázi ročních dotací. Nicméně od roku 2012 nebyly prostředky na dotační tituly GRV a osvěta navyšovány a podle plánu ZRS by se měly držet na úrovni 15 mil. Kč ročně až do roku 2019¹³⁵. V roce 2015 byly výjimečně vyčleněny další 4 mil. Kč na osvětové aktivity v rámci Evropského roku pro rozvoj. V roce 2015 tak bylo za cca 19,5 mil. Kč realizováno 34 projektů GRV a osvěty.

Kromě toho ČRA v rámci **programu trilaterální spolupráce** uděluje dotace na spolufinancování projektů, které uspěly v grantových výzvách Evropské komise (EK) a jiných dárců. Díky tomu se mohou české subjekty zapojovat do víceletých rozsáhlejších projektů s mezinárodními partnery a zvyšovat účinnost českých financí i v oblasti GRV. České NNO jsou v evropských a jiných

mezinárodních grantových výzvách poměrně úspěšné, a tak roste potřeba spolufinancování. Tím se dále projevuje nedostatek prostředků v rámci trilaterálních dotací. Z celkových dotačních prostředků ČRA na trojstranné projekty v roce 2015 ve výši 49,3 mil. Kč bylo využito 8,2 mil. Kč na spolufinancování 23 osvětových projektů a projektů GRV¹³⁶. Ty získaly dalších cca 36 mil. Kč od EK a jiných dárců¹³⁷.

Dotační i trilaterální programy ČRA umožňují sdílení know-how a propojování aktérů GRV z ČR a ze zahraničí, což výrazně přispívá ke zvyšování kvality GRV. NNO mohou rozvíjet a testovat nové a inovativní metody ve vzdělávání, rozvíjet využívání technologií a médií. Význam samozřejmě mají i projekty obtížně financovatelné jinými zdroji v oblasti *advocacy* („vzdělávání“ tvůrců politik a působení na ně) ve smyslu ovlivňování podoby národních a evropských politik tak, aby byly v souladu s rozvojovými cíli.

MŠMT nevyhlašuje žádné dotační programy určené výslovně pro GRV či osvětu o globálních tématech. Některé principy GRV je možné vysledovat v prioritách programů práce s dětmi a mládeží v neformálním vzdělávání¹³⁸. Školy mají možnost žádat o finance přes operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání na projekty, do nichž může být zahrnuta řada aktivit, primárně typu školení a vzdělávání pedagogů, personální podpora (např. zavedení asistentů na školách), zakládání klubů apod. Tyto finanční zdroje školy využívají pro zavádění GRV do výuky jen minimálně.

Výraznější prostředky na rozvoj GRV tak zatím plynou přes projekty NNO prostřednictvím tematického programu Evropské komise pro rozvojové vzdělávání a osvětu. Výzvy probíhají jednou za dva roky, doba trvání projektů jsou tři roky a jedná se vesměs o velké penevropské projekty se zapojením více členských zemí EU. České NNO se ve srovnání s jinými zeměmi EU dosud řadily mezi nejúspěšnější. Nicméně konkurence projektů je obrovská a roste i jejich organizační náročnost a potřeba zajištění spolufinancování ve výši 10–25 % rozpočtu projektu. Navíc EK vyžaduje, aby její program a finance nenahrazovaly národní programy GRV členských států a fungovaly jako doplňkové. V roce 2015 bylo ze strany NNO realizováno 22 projektů s podporou EK, s celkovým rozpočtem (tj. vč. dotace ČRA a dalších zdrojů) ve výši 42 mil. Kč.

¹³³ČŠI 2016.

¹³⁴ARPOK 2014.

¹³⁵UV č. 631/2016.

¹³⁶Data viz MZV 2016c.

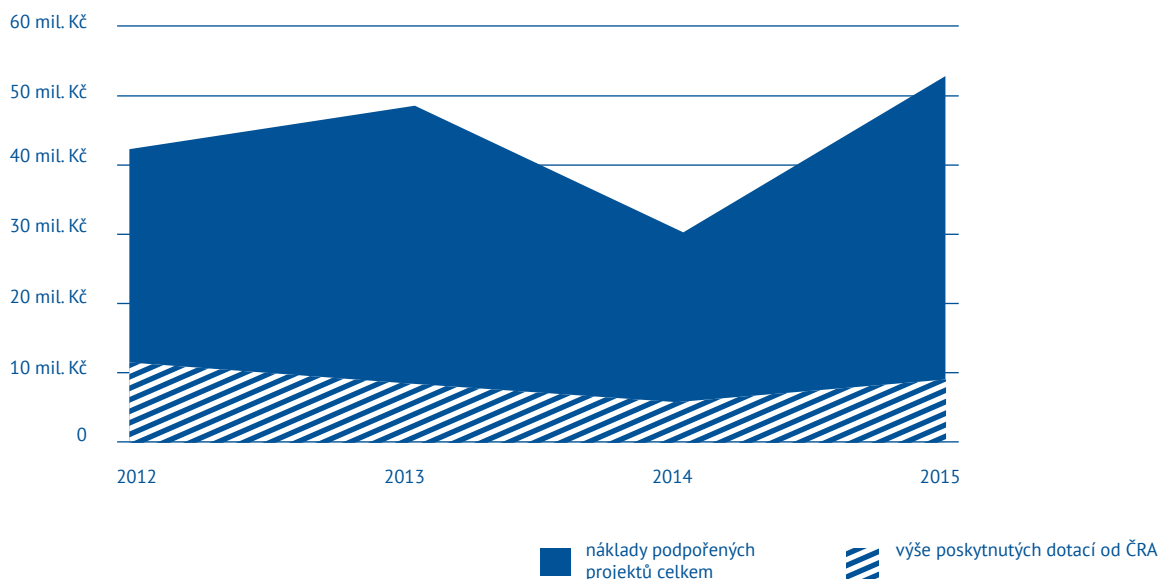
¹³⁷Tamtéž.

¹³⁸Viz MŠMT 2016.

Graf 9

Vývoj financování projektů GRV a osvěty v rámci trilaterálního programu (2012–2015)

Zdroj: vlastní analýza FoRS na základě údajů poskytnutých ČRA

Většina dobré praxe v GRV ve formálním, neformálním i informálním sektoru byla rozvinuta a implementována **rozvojovými NNO**. Díky NNO vznikla i za podpory MZV a MŠMT řada metodických a výukových materiálů a vzdělávacích programů.

Čím NNO v oblasti GRV disponují oproti jiným aktérům:

- Sledují trendy ve vzdělávání a aktuální globální a rozvojovou problematiku na národní i mezinárodní úrovni, přinášejí zkušenosti přímo z rozvojové praxe a odborné informace a nová či aktuální témata (např. migrace, potravinová bezpečnost, odpovědné cestování, společenská odpovědnost firem, daňová spravedlnost).
- Přinášejí do českých škol ověřené programy a inovativní metody ze zahraničí (např. programy Světová škola, Global Storylines, Filozofie pro děti, sledování postojů žáků aj.).
- Spolupracují s vysokými školami a pedagogickými fakultami, aby se studenti – budoucí učitelé mohli systematicky seznamovat s principy a metodami GRV (např. NNO vedou kurzy GRV).
- Ověřují „nové“ metody, pro učitele připravují metody a různé formy vzdělávání (semináře, smíšené

learningové kurzy, letní školy...), školám poskytují metodické vedení v oblasti GRV, což znamená, že zajišťují větší dopad, než může zajistit samotná škola.

- Realizují dlouhodobé projekty, v rámci nichž se mohou programy rozvíjet a zajistit znalostní management.
- Propojují různé aktéry ve vzdělávání – školy, instituce, akademický výzkum, zájmové organizace aj., čímž umožňují vzájemně se učit a sdílet zkušenosti.
- Rozšiřují projekty i mimo školu, aby zapojily rodiče a místní komunity, a díky propojování GRV s osvětou oslovují širší veřejnost.
- Napomáhají odbourávat ve školách stereotypy o rozvojovém světě a globálních problémech.

DOSAŽENÍ PROJEKTŮ GRV POŘÁDANÝCH VYBRANÝMI NNO V ROCE 2016

- Do programů GRV deseti vybraných NNO z FoRS bylo přímo zapojeno:
 - 28 mateřských škol, jejich 64 učitelů a 1206 dětí
 - 109 základních škol, jejich 306 učitelů a 8766 žáků
 - 76 středních škol, jejich 171 pedagogů a 5950 žáků
 - 10 vysokých škol a univerzit, jejich 89 učitelů a 657 studentů
- 8 organizací FoRS uspořádalo 48 seminářů pro 736 učitelů (mimo ty, kteří jsou zapojeni do programů NNO) ze 444 škol.
- NaZemi v rámci projektu Skauti na Zemi spolupracuje s 1488 skautskými vedoucími, kteří dále pracují se skautskými oddíly.
- Z filmové databáze Jednoho světa na školách bylo promítáno 45 filmů s tematikou GRV celkem 9745krát. Do databáze mají přístup jen učitelé, průměrně se na jeden film během vyučovací hodiny podívá 20 dětí, celkem tedy filmy zasáhly cca 194 900 žáků.
- ARPOK, Multikulturní centrum Praha a Varianty – vzdělávací program Člověk v tísni – spolupracují s 63 školami po celé ČR v rámci programu Světová škola pod záštitou MŠMT a MZV. Školám, které certifikát Světová škola získaly, poskytují pravidelnou metodickou podporu, konzultace, možnost účastnit se akreditovaných seminářů a kurzů aj.
Více viz <https://www.varianty.cz/projekty/42-sveto-va-skola>.
- V rámci programu GLEN koordinovaném organizací INEX-SDA bylo v roce 2016 proškoleny a vysláno sedm dobrovolníků na stáž do rozvojových zemí, proškoleny celkem 68 zájemců z ČR o dobrovolnictví v zemích globálního Jihu, absolventi programu GLEN uspořádali 28 osvětových akcí pro veřejnost v ČR (semináře, výstavy, přednášky na středních a vysokých školách, v knihovnách či partnerských NNO, v rámci Letní školy rozvojové spolupráce aj.). Přímo tak oslovili cca 500 účastníků a nepřímo skrze mediální výstupy a blogy i další.
Více viz <https://www.inexsda.cz/cs/projekt/glen>.

POHLED FORS

GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ A OSVĚTA ČR POTŘEBUJE:

- 1/ **Vytvořit národní strategii GRV** (včetně akčního plánu) platnou od roku 2018, která stanoví cíle a úkoly pro jednotlivé aktéry a indikátory jejich naplnění.
- 2/ **Posílit koordinační roli MZV** v GRV a osvětě a strategickou spolupráci s MŠMT.
- 3/ **Podpořit začleňování globálních a rozvojových témat do kurikula národní vzdělávací soustavy**, vč. přípravy budoucích učitelů, dále podpořit sdílení zkušeností mezi pedagogy a školami.
- 4/ **Zajistit udržitelné financování**, resp. jeho navyšování, pro GRV a osvětě v rámci dotačních programů v gesci ČRA.
- 5/ **Posílit nedostatečné personální kapacity** na MZV, MŠMT, v ČRA a dalších odpovědných institucích (zejména u zřizovatelů škol).
- 6/ **Zavést monitoring a vyhodnocování dopadu** praxe na žáky, studenty i společnost jako takovou a dlouhodobé sledování změn jejich postojů.
- 7/ **Zajišťovat kontinuitu** dosažených výsledků a vybudovaného know-how, spolupráce a partnerství mezi školami, NNO a dalšími aktéry, vč. Výboru pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji při RVUR.
- 8/ **Zajistit jak financování výzkumu pro GRV a osvětě**, který bude ověřovat používané metody a zkoumat další aktuální souvislosti, **tak vazbu tohoto výzkumu na praxi a tvorbu politik**.
- 9/ **Získat politickou podporu** GRV a osvětě a povědomí o nich ze strany vlády, parlamentu a odpovědných rezortů, zřizovatelů škol i škol samotných.

ZÁVĚR A DOPORUČENÍ

Česká republika disponuje funkčním koncepčním a institucionálním rámcem zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS) a humanitární pomoci (HP). Odbor MZV pro rozvojovou spolupráci a humanitární pomoc (ORS) funguje jako koordinační orgán pro tvorbu politik a stanovování rozpočtu české ZRS a humanitární pomoci. Česká rozvojová agentura (ČRA) je odpovědná za implementaci bilaterální ZRS. Rada pro ZRS v gesci MZV má roli poradního orgánu, jejími členy jsou zástupci ostatních rezortů, samospráv a aktérů z neziskového a soukromého sektoru. Její rolí je mj. podporovat soulad dalších politik ČR s cíli ZRS. Koncepce ZRS platná do roku 2017 stanovila základní cíle, priority a principy, dle kterých se ZRS realizuje. ČR se snaží o určitou míru transparentnosti a předvídatelnosti mimo jiné tím, že vláda každoročně schvaluje rozpočet ZRS na další rok, tzv. plán ZRS se střednědobým výhledem na další tři roky. Po dlouholeté stagnaci rozpočtu se v roce 2016 podařilo navýšit některé položky ZRS, především prostředky na humanitární pomoc. Ve výčtu kladných bodů je možné pokračovat dále. **Základní závěr zní, že českou ZRS není na místě zásadně reformovat, ale je nezbytné ji v nadcházejícím období dále zefektivňovat. Přitom je třeba na prvním místě zohledňovat rozvojový přínos pro partnerské země a místní chudé, a to na strategické, legislativní, metodické i realizační úrovni.**

Jinými slovy je potřeba **dokončit započatou transformaci a koncentraci systému ZRS, zachovat jeho integritu** a dále ho v dlouhodobém horizontu **rozvíjet jak po stránce kvality, tak posilováním finančních prostředků a odborných kapacit.**

Rozvojová spolupráce hraje **nezastupitelnou roli v odstraňování chudoby** i ve snaze zajistit, aby z hospodářského rozvoje mohly těžit také skupiny obyvatelstva na okraji společnosti, a to i v nejchudších zemích světa. Pokud má ČR hrát ve světě zodpovědnou roli a uplatňovat přidanou hodnotu své zahraniční rozvojové spolupráce a humanitární pomoci, je potřeba v nadcházejícím strategickém období reflektovat **řadu trendů a nových výzev**, jako jsou následující:

1/ Změna podstaty a rozmístění chudoby a zvyšování společenských nerovností mezi zeměmi i uvnitř zemí, na čemž se podílejí faktory jako prudká urbanizace a růst městské chudoby; klimatické změny;

vzestup ekonomické a politické moci rozvíjejících se zemí; nedostatek přírodních zdrojů a narážení na ekologické a fyzikální limity planety i neustálý pokrok v technologiích a inovacích.

- 2/ Častější a komplexnější krize**, společenské i přírodní, zasahují vyšší počet lidí a zvyšují potřebu spojených řešení. Jen v roce 2015 bylo podle OSN na humanitární pomoc odkázáno 125 milionů lidí z 37 zemí světa, přitom 80 % humanitární pomoci souvisí s konflikty. Kromě zlepšování účinnosti humanitární pomoci je nezbytné co nejvíce řešit příčiny její potřebnosti. Prostředky jsou prevence katastrof, zvyšování připravenosti na ně a posilování odolnosti lidí a států vůči nim.
- 3/ Přijetím Agendy 2030 s jejími cíli udržitelného rozvoje** mezinárodní společenství potvrdilo změnu přístupu k řešení globálních problémů. Rozvoj jako holistický proces a univerzální princip „neponechat nikoho stranou“ [*leave no one behind*] má zlepšovat životní situaci lidí jak v ekonomické, tak v sociální rovině, a to s důrazem na lidská práva a ochranu životního prostředí a klimatu.
- 4/ Financování podpory udržitelného rozvoje** pokrývá komplexní škálu soukromých, veřejných a „smíšených“ [*blended*] finančních nástrojů. V první řadě by mělo být opřeno o domácí zdroje získané efektivním výběrem daní. Pro řadu nejchudších zemí (LDCs) je oficiální rozvojová pomoc (ODA) nadále hlavním a nenahraditelným zdrojem financování rozvoje a zajištění přístupu k základním veřejným službám. Donoři proto musí dostát svým mezinárodním závazkům poskytovat na ODA nejpozději do roku 2030 0,7 % HND a směřovat 0,15–0,20 % HND do LDCs.
- 5/ Proces efektivnosti rozvoje** musí kromě donorských vlád a institucí zahrnovat všechny stávající i nové aktéry v oblasti rozvojové spolupráce na úrovni Jih–Jih, soukromého sektoru, firemní filantropie, občanské společnosti a řady dalších. Globální partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci (GPEDC) představuje jedinečné inkluzivní fórum pro posilování partnerství a podporu inovativních přístupů týkajících se odpovědnosti, vlastnictví rozvojových priorit a transparentnosti.

6/ Globální rozvojové vzdělávání (GRV) a osvěta jsou nezbytné pro budování globálně odpovědné společnosti a spravedlivého a udržitelného světa. GRV a osvěta zvyšují porozumění různým globálním tématům a dlouhodobě podporují kritické povědomí o propojenosti světa a individuální odpovědnosti a motivují lidi k tomu, aby přispívali k spravedlnosti a solidaritě ve světě. Právě odpovědná a angažovaná společnost může prosazovat nezbytné systémové změny směrem k udržitelnému rozvoji.

7/ Neziskové organizace poskytují jedinečnou přidanou hodnotu v rozvoji jak svým zaměřením na řešení lokálních problémů, které jsou ponechány stranou pozornosti jiných aktérů, tak i schopností pracovat v různých zemích v komplikovaném prostředí na globálních problémech, které se dotýkají ochrany lidské důstojnosti, lidských práv a životního prostředí.

Na závěr jednotlivých kapitol této zprávy FoRS nastínil doporučení, kterými by se měla ČR zabývat (viz boxy „Pohled FoRS“). Na tomto místě lze nicméně uvést **klíčové podněty, které jsou z pohledu FoRS prioritní:**

- 1/ ČR má využívat ZRS jako součást zahraniční politiky pro dosahování dlouhodobých cílů udržitelného rozvoje** zejména s ohledem na vymýcení chudoby a nerovností a podporu důstojných životních podmínek chudých lidí v rozvojových zemích. Tomu musí odpovídat jak strategické dokumenty ZRS a nastavení programů ZRS a metodických předpisů, tak i konkrétní praxe ve fázích realizace a evaluace.
- 2/ ČR potřebuje vypracovat konkrétní, závazný a dostatečně ambiciózní střednědobý plán pro systematický a předvídatelný růst podílu ODA/HND tak, aby v roce 2030 dosáhla úrovně 0,33 %,** ke které se zavázala v rámci jednání o financování rozvoje v Addis Abebě v roce 2015. Rovněž by měla podporovat splnění kolektivního závazku EU dosáhnout do roku 2030 celkového podílu 0,7 % ODA/HND a podílu 0,20 % ODA/HND do LDCs.
- 3/ ČR má navyšovat podíl dvoustranné ODA na celkové ODA, přičemž primárně by měly růst prostředky na aktivity spadající do každoročních plánů ZRS ČR v gesci ČRA a MZV.** – tj. dvoustranné rozvojové projekty, program trilaterální spolupráce, humanitární pomoc a tuzemské dotační tituly pro globální rozvojové vzdělávání a osvětu. Právě v nich může ČR uplatnit svou přidanou hodnotu.
- 4/ Efektivně nastavená ZRS sleduje potřeby partnerských zemí a jejich obyvatel,** ne politické, komerční či další zájmy ČR jako donora. V dlouhodobém horizontu ZRS přispívá ke zvýšení globální bezpečnosti. ZRS nemůže **být nástrojem bezpečnostní či migrační politiky ČR per se.** Zajištěním přístupu ke kvalitní zdravotní péči, vzdělání, pitné vodě, budováním demokratických institucí aj. ZRS podporuje stabilitu a prosperitu oblastí, ze kterých by lidé byli jinak nuceni odcházet. Rovněž vytváří podmínky pro návaznou hospodářskou spolupráci a příležitosti pro české investice.
- 5/ Pro další zkvalitňování ZRS ČR a jejího dopadu v souladu s principy efektivnosti rozvoje je potřeba:**
 - zajistit **demokratické vlastnictví** rozvojových opatření a priorit, především pak skrze **inkluzivní účast na rozhodování,** a to jak na straně českých aktérů ZRS, tak aktérů z partnerských zemí, včetně představitelů občanské společnosti;
 - podporovat **rovné partnerství a sdílenou odpovědnost za rozvojové výsledky,** včetně podpory pro uplatňování istanbulských principů rozvojové efektivnosti a dalších dobrovolných mechanismů;

- rozvíjet a chránit **příznivé prostředí** [*enabling environment*] pro organizace občanské společnosti, aby mohly plně uplatňovat své rozvojové role v souladu s mezinárodně uznávanými právy a demokratickými principy;
 - prosazovat a zavádět **standardy transparentnosti dle IATI** (Mezinárodní iniciativy pro transparentnost pomoci) a **posilovat dlouhodobou předvídatelnost ZRS**;
 - zlepšit **přístup k rozvojovému financování**, včetně zjednodušeného a na výsledky orientovaného managementu a reportování ZRS ČR.
- 6/** ČR potřebuje ustavit **nadrezortní mechanismus pro posilování souladu (koherence) ostatních, „nerozvojových“ politik s cíli ZRS**. S jeho vznikem se počítá ve strategickém rámci udržitelného rozvoje ČR, který vláda schválila v dubnu 2017. MZV by mělo podporovat to, aby se stal funkčním, mj. i prostřednictvím Rady pro ZRS. S tím souvisí také potřeba zvyšovat odborné kapacity pro analýzu vlivu politik ČR na rozvojové země a posilovat povědomí tvůrců politik v této oblasti.
- 7/** **Poskytování humanitární pomoci ČR se musí nadále řídit principy dobrého humanitárního dárcovství, kterými jsou lidskost, nestrannost, nezávislost a neutralita**, a evropského konsenzu o humanitární pomoci. Prosazovat tyto principy má ČR i v rámci mezinárodních organizací včetně EU. Humanitární pomoc musí být rozdělována čistě na základě humanitárních potřeb.
- 8/** **MZV jako koordinátor poskytování humanitární pomoci má hrát vedoucí pozici v zapojování dalších rezortů a subjektů a ve zvyšování efektivnosti humanitární pomoci**. Při určování, kam směřovat HP, by se ČR i v souladu s doporučením OECD DAC měla **zaměřovat spíše na menší počet krizí** (jak akutních, tak „zapomenutých“), a to především takových, **kde je nedostatečná humanitární činnost jiných donorů, a využívat své praktické zkušenosti z vleklých krizí**.
- 9/** **MZV by mělo uplatňovat holistický přístup k zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci** tak, aby byla ČR v partnerských zemích ZRS lépe připravena nejenom poskytovat humanitární pomoc, ale také v rámci prioritních zemí ZRS pomáhat **posilovat prevenci a odolnost vůči krizím (DRR a resilience) a zapojovat se do soustavnější podpory tzv. křehkých zemí**. (Mělo by se tak dít především prostřednictvím koordinace dárců, zejména v rámci EU, a účasti na společném programování i ve společných programech odolnosti.)
- 10/** MZV by mělo více budovat funkční **strategická partnerství v ZRS a HP** s ověřenými a zkušenými realizátory, mezi které patří české NNO, a to i prostřednictvím víceletých **rámcových smluv a programového financování**.
- 11/** MZV by mělo vytvořit **samostatnou strategii pro globální rozvojové vzdělávání a osvětu** s navazujícím akčním plánem, platnou od roku 2018; **posílit svoji koordinační roli v GRV a osvětě** a strategickou spoluprací s MŠMT a dalšími rezorty; dále **rozvíjet program GRV a osvěty v rámci systému ZRS** a navázat užší **spolupráci s Výborem pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji** při Radě vlády pro udržitelný rozvoj.

POUŽITÉ ZDROJE A ODKAZY

ČESKÉ ZDROJE

I. Usnesení vlády a další oficiální dokumenty ČR

ČRA (2016): Metodika pro vysílání expertů

<http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/06/Metodika-vysilani-expertu.pdf>

ČRA: Základní dokumenty. Výroční zprávy ČRA

<http://www.czechaid.cz/o-nas/zakladni-dokumenty/>

ČŠI (2016): Tematická zpráva – Vzdělávání v globálních a rozvojových tématech v základních a středních školách

http://www.csicr.cz/html/TZ_globalni_rozvoj_temata/html5/index.html?&locale=CSY

MŠMT (2016): Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace na léta 2017–2020

<http://www.msmt.cz/mladez/programy-statni-podpory-prace-s-detmi-a-mladezi-pro-nejziskove-organizace>

MZV (2010): Koncepce ZRS ČR 2010-2017

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/koncepce/koncepce_zrs_cr_2010_2017.html

MZV (2014): Střednědobé vyhodnocení Koncepce ZRS ČR na období 2010–2017

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/koncepce/strednedobe_vyhodnoceni_koncepce_zrs_cr.html

MZV (2015a): ČR poskytne dalších 105 milionů korun na pomoc uprchlíkům

http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_11_02_cr_poskytne_dalsich_105_milionu.html

MZV (2015b): Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání 2011–2015

http://www.mzv.cz/file/2076360/Narodni_strategie_GRV_2016_2017_MZV_MSMT_web.docx

MZV (2015c): Operační strategie HP ČR na rok 2015

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/prirucka_WFP_pro_nevladni_organizace/operacni_strategie_humanitarni_pomoci_cr_6.html

MZV (2015d): Programové země

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/programove_zeme/index.html

MZV (2015e): Sendaiský rámec pro DRR 2015–30

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/prirucka_WFP_pro_nevladni_organizace/sendaisky_ramec_pro_drr_2015_30.html

MZV (2016a): Evaluační zprávy

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/evaluace/evaluacni_zpravy/index.html

MZV (2016b): Humanitární pomoc ČR poskytnutá do zahraničí v roce 2015

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/vyrocní_souhrny_hp/humanitarni_pomoc_cr_poskytnuta_do_2.html

MZV (2016c): Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2015

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocní_prehledy/informace_o_zahranicni_rozvojove_7.html

MZV (2016d): Oficiální rozvojová pomoc (ODA) České republiky

http://www.mzv.cz/file/2102247/ODA_2015.pdf

MZV (2016e): Oficiální rozvojová pomoc ČR za rok 2015

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocní_prehledy/oficialni_rozvojova_pomoc_oda_cr_za_rok_2.html

MZV (2016f): Operační strategie HP ČR na rok 2016

http://www.mzv.cz/public/55/e5/40/2026710_1551872_HP2016_Operacni_Strategie.doc

MZV (2016g): Roční plány

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/rocni_plany/index.html

MZV (2016h): Výroční přehledy

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocní_prehledy/index.html

MZV (2017a): Humanitární pomoc ČR poskytnutá do zahraničí v roce 2016

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/vyrocní_souhrny_hp/humanitarni_pomoc_cr_poskytnuta_do_3.html

MZV (2017b): Operační strategie HP ČR na rok 2017

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/prirucka_WFP_pro_nevladni_organizace/index.html

NKÚ (2015): Kontrolní závěr z kontrolní akce 15/11. Peněžní prostředky státního rozpočtu poskytované na zahraniční rozvojovou spolupráci

<https://www.nku.cz/assets/kon-zavery/k15011.pdf>

Usnesení vlády ČR ze dne 11. července 2016 č. 631 o Dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráci v roce 2017 a střednědobém výhledu jejího financování do roku 2019. Příloha č. 1

http://www.mzv.cz/public/e2/b9/ba/2038742_1562000_Plan_2017.pdf

Usnesení vlády ČR ze dne 11. června 2007 č. 631 o Hlavních oblastech státní dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím pro rok 2008

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/usneseni-vlady/usneseni-vlady-cr-ze-dne-11--cervna-2007-c--631-23441/>

Usnesení vlády ČR ze dne 25. června 2014 č. 480 o Dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráci v roce 2015 a střednědobém výhledu jejího financování do roku 2017

<https://apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9LL9PD08>

Usnesení vlády ČR ze dne 27. června 2016 č. 588 o Poskytnutí humanitární, rozvojové a rekonstrukční asistence Sýrii v období 2016 – 2019

<https://apps.odok.cz/attachment/-/down/RCIAABIEHZHR>

Usnesení vlády ČR ze dne 19. dubna 2017 č. 368. Strategický rámec Česká republika 2030

<http://www.cr2030.cz/>

Zákon č. 151/2010 Sb. ze dne 21. dubna 2010, o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů

http://czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/04/Zakon-o-ZRS-151_2010.pdf

II. Jiné publikace

ARPOK (2014): Výzkumná zpráva Centra občanského vzdělávání: Postoje a potřeby učitelů ve vztahu ke globálnímu rozvojovému vzdělávání

<http://arpok.cz/vyzkumna-zprava-postoje-a-potreby>

Bendová, H. (2013): Měkké aspekty rozvojové spolupráce

<http://www.rozvojovka.cz/analyzy/175-mekke-aspekty-rozvojove-spoluprace.htm>

Člověk v tísni: Program Varianty: Světová škola

<https://www.varianty.cz/projekty/42-svetova-skola>

Člověk v tísni: SMS pomáhají spravovat vodní zdroje v Etiopii

<https://www.clovekvtisni.cz/cs/clanky/sms-pomahaji-spravovat-vodni-zdroje-v-etiopii>

Člověk v tísni: Humanitární pomoc a rozvoj: Sýrie

<https://www.clovekvtisni.cz/cs/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/zeme/syrie>

Člověk v tísni: Zlepšení kvality středních zemědělských škol

<https://www.clovekvtisni.cz/cs/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/zeme/afghanistan/programy#zlepseni-kvality-strednich-zemedelskych-skol>

Česká zemědělská univerzita: Podpora učňovského zemědělského vzdělávání v Centru odborného vzdělávání v Darchanu, Mongolsko. Prezentace projektu na semináři FoRS v PSP ČR dne 14. ledna 2014

Diakonie ČCE: Uprchlíci ve vlastní zemi i u sousedů

<http://diakoniespolu.cz/projects/uprchlici/>

Ekumenická akademie: Příběh banánů

<http://www.storyofbanana.com/cs>

Ekumenická akademie: Za férové banány

<http://www.zaferovebanany.cz/>

FoRS (2014): Průzkum veřejného mínění

<http://www.fors.cz/pruzkum-verejneho-mineni/>

FoRS (2015): Globální rozvojové vzdělávání – Proč je nezbytné pro českou společnost a udržitelný rozvoj

<http://www.fors.cz/wp-content/uploads/2012/08/GRV-paper-fors-final-web.pdf>

FoRS (2016): Kodex efektivity FoRS

<http://www.fors.cz/clenove-a-pozorovatele/kodex-efektivnosti-fors/>

Glopolis: Daně v ráji

<http://www.danevraji.com/hlavni-stranka>

Glopolis: Férové daně

https://glopolis.org/_project/ferove-dane

Glopolis (2015): 50 odstínů daňových úniků

https://glopolis.org/_publications/50-odstinu-danovych-uniku

Charita ČR: Sýrie

<http://svet.charita.cz/kde-pusobime/blizky-vychod/syrie/>

INEX-SDA: GLEN – Global Education Network of Young Europeans

<https://www.inexsda.cz/cs/projekt/glen>

Janský, P. (2016): Estimating the costs of international corporate tax avoidance: the case of the Czech Republic

https://glopolis.org/_publications/studie-estimating-the-costs-of-international-corporate-tax-avoidance-the-case-of-the-czech-republic

Nadace Via (2015): Z průzkumu o filantropii v Česku

<http://p12.helpnet.cz/z-pruzkumu-o-filantropii-v-cesku>

NaZemi: Obuj se do toho

<http://www.nazemi.cz/cs/boty>

Spiro, E. (2015): Commercial Follow-up to Official Development Assistance in the Czech Republic: Facilitating

Siriri: Škola hrou ve Středoafričské republice

<https://siriri.org/projekt/skola-hrou-v-sar/>

Sustained and Strategic Private Sector Engagement

http://www.mzv.cz/file/1856681/Czech_ODA_commercial_follow_up_report_final_draft_for_round_table_31032016.pdf

Píbilová, I. a Körner, M. (2013): Udržitelnost českých projektů zahraniční rozvojové spolupráce

http://www.fors.cz/wp-content/uploads/2014/04/sustainability-web-FINAL_CZ2.pdf

Společnost podané ruce: Rozvoj drogové prevence v Afghánistánu

<http://ies.podaneruce.cz/grants-and-projects/rozvoj-drogove-prevence-v-afghanistanu/>

ZAHRAŇIČNÍ ZDROJE

I. Oficiální zdroje EU, OECD, OSN, Světové banky aj.

- Department for International Development (2016): Civil Society Partnership Review
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/565368/Civil-Society-Partnership-Review-3Nov2016.pdf
- EK (2010): WG1: T1: Roles and Added-Value of CSOs and LAs in Development
https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/aidco/index.php/WG1:_T1:_Roles_and_added-value_of_CSOs_and_LAs_in_development
- EK (2015): Czech Republic – Summary Country Analysis
http://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/eb-eu-development-cooperation-and-aid-czech-republic-122015_en.pdf
- EK (2016a): Asylum Quarterly Report
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_quarterly_report
- EK (2016b): EU Regional Trust Fund in Response to the Syrian Crisis
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/syria/madad_en
- EK (2016c): Record Number of Over 1.2 Million First Time Asylum Seekers Registered in 2015
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf>
- EK (2016d): Special Eurobarometer 441 - The European Year for Development – Citizens' Views on Development, Cooperation and Aid
http://ec.europa.eu/europeaid/special-eurobarometer-441-european-year-development-citizens-viewson-development-cooperation-and-aid_en
- EK (2016e): Sustainable Development in the European Union: A Statistical Glance From the Viewpoint of the UN Sustainable Development Goals
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7745644/KS-02-16-996-EN-N.pdf/ae6b7f9-d06c-4c83-b16f-c72b0779ad03>
- EK (2017a): Asylum Statistics
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics
- EK (2017b): Publication of Figures on 2016 ODA
http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-949_en.htm
- GPEDC (2016): The Nairobi Outcome Document
<http://effectivecooperation.org/the-nairobi-outcome-document>
- MMF (2014): Spillovers in International Corporate Taxation
<https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2014/050914.pdf>
- OECD: Effective Development Co-operation
<http://www.oecd.org/dac/effectiveness/>
- OECD (2011a): Busan Partnership for Effective Development Co-operation
<http://www.oecd.org/development/effectiveness/49650173.pdf>
- OECD (2011b): How DAC Members Work with Civil Society Organisations
https://www.oecd.org/dac/peer-reviews/Final_How_DAC_members_work_with_CSOs%20ENGLISH.pdf
- OECD (2011c): How DAC Members Work with CSOs in Development Co-operation
<https://www.oecd.org/dac/peer-reviews/48784967.pdf>
- OECD (2012): Partnering with Civil Society
<http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/partneringwithcivilsociety.htm>
- OECD (2014a): DAC HLM Final Communiqué
<http://www.oecd.org/dac/OECD%20DAC%20HLM%20Communique.pdf>
- OECD (2014b): Engaging with the Public. 12 Lessons from DAC Peer Reviews and the Network of DAC Development Communicators
<http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/12%20Lessons%20Engaging%20with%20the%20public.pdf>
- OECD (2014c): Modernising Official Development Assistance (ODA). Concessional loans before and after the HLM
<http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/ODA%20Before%20and%20After.pdf>
- OECD (2015a): Aid for CSOs
http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/Aid%20for%20CSOs%20in%202013%20_%20Dec%202015.pdf
- OECD (2015b): Aid from DAC Countries to LDCs, Table 31
<http://www.oecd.org/dac/stats/statisticsonresourceflowstodevelopingcountries.htm>
- OECD (2015c): Imagining More Effective Humanitarian Aid. A Donor Perspective
http://www.oecd-ilibrary.org/development/imagining-more-effective-humanitarian-aid_5jxx3d16snf7-en
- OECD (2015d): Taking stock of aid to least developed countries (LDCs)
https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/Taking_stock_of_aid_to_LDCs_Flyer_2015.pdf
- OECD (2016a): DAC High Level Meeting Communiqué
<https://www.oecd.org/dac/DAC-HLM-Communique-2016.pdf>
- OECD (2016b): Detailed Final 2015 Aid Figures Released by OECD/DAC
<http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-data/final-2015-oda.htm>
- OECD (2016c): Development Finance Institutions and Private Sector Development
<http://www.oecd.org/dac/stats/development-finance-institutions-private-sector-development.htm>
- OECD (2016d): Effective Development Co-operation
<http://www.oecd.org/dac/effectiveness/>
- OECD (2016e): Hodnocení politik a programů rozvojové spolupráce České republiky. Hlavní zjištění a doporučení Výboru pro rozvojovou pomoc
http://www.mzv.cz/file/2188711/OECD_zprava_2016.pdf

OECD (2016f): OECD Development Co-operation Peer Reviews: Czech Republic 2016
<http://www.oecd.org/dac/oecd-development-co-operation-peer-reviews-czech-republic-2016-9789264264939-en.htm>

OECD (2016g): Official Development Assistance – Definition and Coverage
<http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm>

OECD (2016h): Public Consultation on TOSSD Compendium
<https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/tossd-public-consultation.htm>

OECD (2016i): Statistics on Resource Flows to Developing Countries
<http://www.oecd.org/dac/stats/statisticsonresourceflowstodevelopingcountries.htm>

OECD (2016j): Table 6 – Official Development Finance to Developing Countries
<http://www.oecd.org/dac/stats/statisticsonresourceflowstodevelopingcountries.htm>

OECD (2016k): Education-related Aid Data at a Glance
<http://www.oecd.org/dac/stats/education-related-aid-data.htm>

OECD (2017a): Official and Private Flows
http://www.oecd-ilibrary.org/development/data/oecd-international-development-statistics/official-and-private-flows_data-00072-en

OECD (2017b): Development Aid Rises again in 2016 but Flows to Poorest Countries Dip
<http://www.oecd.org/development/development-aid-rises-again-in-2016-but-flows-to-poorest-countries-dip.htm>

OECD (2017c): In-donor Refugee Costs in ODA
<http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/refugee-costs-oda.htm>

OECD/UNDP (2016): Making Development Co-operation More Effective: 2016 Progress Report
<http://dx.doi.org/10.1787/9789264266261-en>

OSN (2014): World Conference on Disaster Risk Reduction - Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030
<http://www.wcdrr.org/preparatory/post2015>

OSN (2015a): Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development
http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/08/AAAA_Outcome.pdf

OSN (2015b): Financing for Development
<http://www.un.org/esa/ffd/ffd3/>

OSN (2015c): Report of the Third International Conference on Financing for Development
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/CONF.227/20

OSN (2015d): Outcome of the Third International Conference on Financing for Development
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/320

OSN (2015e): Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development
<https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

OSN (2016a): Delivering Social Protection for All
http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2016/01/Social_Protection_ILO_IATF-Issue-brief.pdf

OSN (2016b): Global Partnership for Effective Development Co-operation
<http://effectivecooperation.org/events/2016-high-level-meeting/>

OSN (2016c): One Humanity – Shared Responsibility
<http://sgreport.worldhumanitariansummit.org/>

OSN (2017a): Syrian Arab Republic
<http://www.unocha.org/syria>

OSN (2017b): The Paris Agreement
http://unfccc.int/paris_agreement/items/9485.php

OSN (2017c): The Sustainable Development Agenda
<http://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

Světová banka (2013): The State of the Poor: Where Are The Poor, Where Is Extreme Poverty Harder to End, and What Is the Current Profile of the World's Poor?
<http://siteresources.worldbank.org/EXTPREMNET/Resources/EP125.pdf>

UNESCO (2016): Education 2030. Incheon Declaration and Framework for Action. Towards Inclusive and Equitable Quality Education and Lifelong Learning for All
<http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/incheon-framework-for-action-en.pdf>

II. Jiné publikace

ActionAid (2011): 2020 Development Futures
<http://www.globaldashboard.org/wp-content/uploads/2020-Development-Futures-GD.pdf>

ActionAid (2014): Aid To, With and Through the Private Sector: Emerging Trends and Ways Forward
https://www.actionaid.org.uk/sites/default/files/publications/private_discussion_paper_v1.2.pdf

ActionAid (2015): Delivering Sustainable Development: A Principled Approach to Public-Private Finance
https://www.actionaid.org.uk/sites/default/files/delivering_sustainable_development.pdf

Agenda for Humanity (2016): Initiative – The Grand Bargain
<http://www.agendaforhumanity.org/initiatives/3861>

Axman, J. a Haiderová, J. (2016): Mýty v rozvojové spolupráci. Závěrečná zpráva z kvantitativního výzkumu
http://www.rozvojovka.cz/download/docs/375_prezentace-vysledku.pdf

Bond (2014): Change the Record: Exploring New Ways to Engage the UK Public in Tackling Global Poverty
<https://www.bond.org.uk/sites/default/files/resource-documents/bond-change-the-record-2014-web.pdf>

Bond (2015a): Fast Forward: The Changing Role of UKbased INGOs
https://www.bond.org.uk/sites/default/files/fast_forward_0515.pdf

Bond (2015b): Investments to End Poverty
<https://www.bond.org.uk/resources/investments-end-poverty-2015>

CIVICUS (2016): State of Civil Society Report
<http://www.civicus.org/images/documents/SOCS2016/summaries/SoCS-full-review.pdf>

CONCORD (2010): Bottlenecks to a Meaningful Participation of Civil Society in EU Development Policy and Aid Processes
https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/aidco/images/2/22/Concord_bottlenecks_EN.pdf

CONCORD (2015): Aidwatch Report 2015 – Looking to the Future, Don't Forget the Past – Aid Beyond 2015
<http://library.deeep.org/record/1567/files/DEEEP-REPORT-2015-086.pdf>

CONCORD (2016a): Aidwatch Report 2016 – This Is Not Enough!
https://concordeurope.org/wp-content/uploads/2016/10/CONCORD_AidWatch_Report_2016_web.pdf

CONCORD (2016b): Civil Society Summit Europe 2016. The future of development cooperation – who is really benefiting?
http://concordeurope.org/wp-content/uploads/2016/07/CONCORD_CSSummitEurope_-2016_report.pdf?c48b8d

CONCORD (2016c): Sustainable Development: The Stakes Could Not Be Higher
https://concordeurope.org/wp-content/uploads/2016/11/SustainableDevelopment_publication_2016_web.pdf

CONCORD (2016d): The Road to the Nairobi High Level Meeting. CONCORD Key Messages
https://concordeurope.org/wp-content/uploads/2016/09/CONCORD_GPEDC_NairobiMeeting_PositionPaper_Sept2016.pdf

CSO Effectiveness (2010): Istanbul CSO Development Effectiveness Principles
http://www.mofa.go.jp/mofaj/annai/honsho/seimu/nakano/pdfs/hlf4_7.pdf

CSO Partnership (2016)
<http://csopartnership.org/>

Danish Institute for International Studies (2009): Untying Aid. Is It Working?
<http://www.oecd.org/dac/untied-aid/untyingaidisitworking.htm>

Doing Development Differently (2017)
<http://doingdevelopmentdifferently.com/>

Eurodad (2015): Arguing the TOSSD: Is the OECD's New Measure for Total Official Support for Sustainable Development a Good Idea?
http://eurodad.org/arguing_the_tossid

Eurodad (2016a): Recommendations on the Development Assistance Committee's Approach to Incorporating Private Sector Instruments in ODA
<http://www.eurodad.org/files/pdf/5776799f80c79.pdf>

Eurodad (2016b): Survival of the Richest: Europe's Role in Supporting an Unjust Global Tax System 2016
<http://www.eurodad.org/files/pdf/1546667-survival-of-the-richest-europe-s-role-in-supporting-an-unjust-global-tax-system-2016-1481106817.pdf>

Eurodad (2017): Proposal for the 'Modernisation of Private Sector Instruments': CSO Background Paper
http://www.eurodad.org/Modernisation_Private_Sector_Instruments

Furness M., Gänzle S. (2012): The European Union's Development Policy: a Balancing Act Between 'a More Comprehensive Approach' and Creeping Securitisation
<http://uaces.org/documents/papers/1201/furness.pdf>

GENE (2015): The State of Global Education in Europe 2015
<http://gene.eu/wp-content/uploads/State-of-GE-2015-with-covers.pdf>

GENE (2017): Publications – National Reports
<http://gene.eu/publications/national-reports/>

Good Humanitarian Donorship (2003)
<http://www.ghdinitiative.org/ghd/gns/home-page.html>

Green, D. (2015): Fit for the Future? Development Trends and the Role of International NGOs
<http://oxfamlibrary.openrepository.com/oxfam/bitstream/10546/556585/4/dp-fit-for-future-INGOs-110615-en.pdf>

Greenhill, R. (2016): Round-up of this Week's Nairobi Summit on Development Cooperation
<https://www.odi.org/comment/10467-round-week-s-nairobi-summit-development-cooperation>

Hu, E. (2014): How Millennials Are Reshaping Charity and Online Giving
<http://www.npr.org/sections/alltechconsidered/2014/10/13/338295367/how-millennials-are-reshaping-charity-and-online-giving>

ICIJ (2017): Swiss Leaks: Murky Cash Sheltered by Bank Secrecy
<https://www.icij.org/project/swiss-leaks>

International Trade Union Confederation (2015): Business Accountability for Development: Mapping Business Liability Mechanisms and Donor Engagement with Private Sector in Development
https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/tudcn_business_accountability_for_development_final_en.pdf

INTRAC (2012): Civil Society @ Crossroads: Shifts, Challenges, Options?
<https://www.intrac.org/wpcms/wp-content/uploads/2016/09/Civil-society-at-a-Crossroads-Global-Synthesis-Report.pdf>

INTRAC (2013): The Newsletter No. 53, January 2013
<https://www.intrac.org/wpcms/wp-content/uploads/2016/09/ONTRAC-53.pdf>

McCloskey, S. (2014): Development Education in Policy and Practice, Palgrave Macmillan, 2014

MSH (2010): European Development Education Monitoring Report
http://gene.eu/wp-content/uploads/Gene_OtherPublications-DEWatchReport.pdf

North-South Centre (2016): 3rd European Congress on Global Education – Strategic Recommendations
http://nscgloaleducation.org/images/Documents_for_articles/GECongress_2015_Recommendations_Final.pdf

OPHI (2015): Global MPI 2015
<https://www.ophi.org.uk/multidimensional-poverty-index/mpi-2015/>

Overseas Development Institute (2013): Who Are the Poor? New Regional Estimates of the Composition of Education and Health 'Poverty' by Spatial and Social Inequalities
<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/8336.pdf>

Overseas Development Institute (2015): Financing the Future: How International Public Finance Should Fund a Global Social Compact to Eradicate Poverty
<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/9594.pdf>

Overseas Development Institute (2016a): Five Challenges for Development Effectiveness in the SDG Era
<https://www.odi.org/opinion/10377-aid-effectiveness-sdgs-sustainable-development-goals-leave-no-one-behind>

Overseas Development Institute (2016b): Leaving No One Behind: A Critical Path for the First 1,000 Days of the Sustainable Development Goals – Flagship Report
<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/10692.pdf>

Overseas Development Institute (2016c): Where next for development effectiveness? Recommendations to the GPEDC for Nairobi and beyond
<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/11089.pdf>

Oxfam (2017): Private-finance blending for development: risks and opportunities
<https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/bp-private-finance-blending-for-development-130217-en.pdf>

Saferworld (2011): Securitization of Aid?
<http://www.saferworld.org.uk/Securitisation%20briefing%20pages.pdf>

Smart CSOs (2014): Civil Society in Transition
<http://smart-csos.org/images/Documents/Civil-Society-in-Transition-Report.pdf>

The Baring Foundation (2012): Learning from International Development Grant Making: a Review of the Baring and John Ellerman Foundations' Programme
<http://baringfoundation.org.uk/wp-content/uploads/2014/09/IntDevReport.pdf>

UNIDEV (2016): Development Education in Theory and Practice
<http://www.developmenteducation.ie/media/documents/DE%20in%20theory%20and%20practice%20pdf.pdf>

Viso, M. (2016): What Does the Fourth Industrial Revolution Mean for Civil Society?
<https://www.weforum.org/agenda/2016/01/what-does-the-fourth-industrial-revolution-mean-for-civil-society/>

World Economic Forum (2013): The Future Role of Civil Society
http://www3.weforum.org/docs/WEF_FutureRoleCivilSociety_Report_2013.pdf

SEZNAM ZKRATEK

AAAA	Akční agenda z Addis Abeby	ODI	Overseas Development Institute (britský think tank zabývající se rozvojem)
B2B	program rozvojově-ekonomického partnerství	OECD DAC	Výbor pro rozvojovou pomoc při Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
CONCORD	Evropská konfederace NNO pro humanitární pomoc a rozvoj	ORS	Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci MZV ČR
COP21	21. konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu	OSN	Organizace spojených národů
CPDE	globální platforma organizací občanské společnosti pro efektivnost rozvoje	PAÚ	Palestinská autonomní území
ČR	Česká republika	RVUR	Rada vlády pro udržitelný rozvoj
ČRA	Česká rozvojová agentura	SAR	Středoafriická republika
ČŠI	Česká školní inspekce	SDGs	cíle udržitelného rozvoje
ČvT	Člověk v tísni	SRUR	strategický rámec udržitelného rozvoje
DAC	viz OECD DAC	TNCs	nadnárodní společnosti
DFIs	rozvojové finanční instituce	TOSSD	celková oficiální podpora pro udržitelný rozvoj
DIIS	Dánský institut pro mezinárodní studia	UNESCO	Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu
DRR	snižování rizika katastrof	UNDP	Rozvojový program OSN
DWW	Development Worldwide, z. s.	UNFCCC	Rámcová úmluva o změně klimatu
EDF	Evropský rozvojový fond	UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
EHS	Evropské hospodářské společenství	UNICEF	Dětský fond OSN
EK	Evropská komise	USD	americký dolar
EU	Evropská unie	UV	usnesení vlády
EU-13	členské státy EU přistoupivší po roce 2002	VUR	Výbor pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji
EUR	euro	ZRS	zahraniční rozvojová spolupráce ČR
EURODAD	evropská síť organizací zabývajících se oddlužením a rozvojem	ZÚ	zastupitelské úřady
FoRS	České fórum pro rozvojovou spolupráci		
GENE	Evropská síť pro globální vzdělávání		
GPEDC	Globální partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci		
GRV	globální rozvojové vzdělávání		
HDP	hrubý domácí produkt		
HND	hrubý národní důchod		
HP	humanitární pomoc		
IATI	Mezinárodní iniciativa pro transparentnost pomoci		
ICRC	Mezinárodní výbor Červeného kříže		
IDPs	vnitřně vysídlené osoby		
Kč	česká koruna		
ITUC	Mezinárodní odborová konfederace		
LDCs	nejméně rozvinuté země		
MDGs	rozvojové cíle tisíciletí		
MADAD	svěřenecký fond EU pro region Blízkého východu a západního Balkánu		
MEDEVAC	Program humanitárních evakuací zdravotně postižených obyvatel		
MF	Ministerstvo financí ČR		
MICs	země se středním příjmem		
MMF	Mezinárodní měnový fond		
MO	Ministerstvo obrany ČR		
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR		
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR		
MV	Ministerstvo vnitra ČR		
MZ	Ministerstvo zdravotnictví ČR		
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí ČR		
MŽP	Ministerstvo životního prostředí ČR		
NNO	nestátní neziskové organizace		
ODA	oficiální rozvojová pomoc		

SEZNAM BOXŮ

- Box 1** Co je zahraniční rozvojová spolupráce a tzv. oficiální rozvojová pomoc
- Box 2** Přehled základních mezinárodních závazků v oblasti financování rozvoje
- Box 3** Příležitosti a kritéria pro *blending*
- Box 4** Globální závazky týkající se ochrany klimatu a financování opatření na snížení emisí, resp. adaptaci na klimatické změny
- Box 5** Principy efektivnosti rozvoje
- Box 6** Pět prioritních oblastí pro novou agendu efektivnosti rozvoje z pohledu rozvojových zemí
- Box 7** Prioritní tematické oblasti ZRS ČR do roku 2030 a jejich vazba na SDGs
- Box 8** Země původu žadatelů o azyl v EU a v ČR
- Box 9** Veřejné sbírky organizací FoRS pro Nepál v roce 2015
- Box 10** Příklady působení vybraných členů FoRS ve světě i v ČR v různých rolích v rozvojové spolupráci
- Box 11** Principy dobrého humanitárního dárcovství
- Box 12** Příspěvky ČR do nově vzniklých svěřeneckých fondů EU a otázka efektivnosti
- Box 13** Humanitární krize v důsledku konfliktu v Sýrii
- Box 14** Vybrané aktivity českých NNO v humanitární krizi v Sýrii
- Box 15** Dosah projektů GRV pořádaných vybranými NNO v roce 2016

SEZNAM GRAFŮ

- Graf 1** Objem rozvojové pomoci (ODA) ČR a její podíl na HND (2004–2016)
- Graf 2** Objem rozvojové pomoci členských států EU v roce 2015 v poměru k HND
- Graf 3** Vývoj podílu dvoustranné a mnohostranné ODA ČR (2004–2016)
- Graf 4** Rozložení prostředků ZRS alokovaných do budoucích programových zemí (2010–2015)
- Graf 5** Alokace prostředků ZRS ČR v rámci spolupráce s budoucími programovými zeměmi dle sektorů (2010–2015)
- Graf 6** Dotace ČRA v rámci programu trojstranné spolupráce a celkové náklady projektů (2011–2015)
- Graf 7** Podíl subjektů na realizaci bilaterálních projektů v gesci ČRA (2011–2015)
- Graf 8** Zdroje financování členských a pozorovatelských organizací FoRS (průměr let 2011–2014)
- Graf 9** Vývoj financování projektů GRV a osvěty v rámci trilaterálního programu (2012–2015)